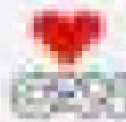
Gabriel García Márquez

ALBAYA MEKTUP YAZAN KİMSE YOK

2. BASIM

Türkçesi
HANDAN SARAÇ

Gabriel Garcia Marquez

ALBAYA MEKTUP YAZAN KİMSE YOK

ALBAYA MEKTUP YAZAN KİMSE YOK

Albay kahve tenekesinin tepesini kaldırdı ve yalnızca bir küçük kaşık kahve kalmış olduğunu gördü. Kabı ateşten indirip suyun yarısını toprak zemine döktü ve çekilmiş kahvenin son zerreleri de pas kırıntılarıyla karışıp kaba dökülene kadar tenekenin içini bir bıçakla kazıdı.

Masum ve inançlı bir tavırla taş ocağın yanında oturup kahvenin kaynamasını beklerken, bağırsaklarında mantar ve zehirli zambakların kök saldığı duygusuna kapıldı. Aylardan ekimdi. Kendisi gibi buna benzer pek çok sabahı atlatabilmiş biri için bile geçirmesi zor bir sabahtı. Nerdeyse altmış yıldır son iç savaş bittiğinden beri beklemekten başka hiçbir şey yapmamıştı albay.

Gelen birkaç şeyden biri de ekimdi.

Kahveyle yatak odasına girdiğini gören karısı cibinliği kaldırdı. Bir gece önce bir astım nöbetine tutulmuştu ve şimdi uykulu bir hali vardı. Ama fincanı almak için doğruldu.

"Ya sen?"

"Ben içtim," diye yalan söyledi albay. "Koca bir kaşık daha vardı."

O sırada çanlar çalmaya başladı. Albay cenazeyi unutmuştu. Karısı kahvesini içerken o da hamağın bir ucunu kancadan çıkarıp kapının arkasındaki öbür uca doğru sardı. Kadın ölen adamı düşündü.

"1922'de doğmuştu," dedi. "Oğlumuzdan tam bir ay sonra. 7 Nisan'da."

Hışırtılı soluklar arasında kahvesini yudumlamayı sürdürüyordu.

Kavisli, katı belkemiğinin üstünde bir tutam beyazlıktan ibaretti. Sıkıntılı soluması sorularını kesin cümlelere dönüştürmesine neden oluyordu.

Kahvesini bitirdiğinde hala ölen adamı düşünüyordu.

"Ekimde gömülmek korkunç olmalı," dedi, Ama kocası ilgilenmedi.

Pencereyi açtı. Ekim avluya girmişti. Yeşilin keskin tonlarıyla fışkıran bitkilere, solucanların çamurda yaptığı tepeciklere dikkatle bakarken, albay uğursuz ayı yine hissetti bağırsaklarında.

"Rutubet iliklerime işledi," dedi.

"Kış geldi," diye yanıtladı kadın. "Yağmurlar başladığından beri çorapla yatmanı söylüyorum sana."

"Bir haftadır öyle yatıyorum zaten."

Yağmur hafif hafif ama hiç durmaksızın yağıyordu. Albay yün bir battaniyeye sarınıp hamağa dönmeyi tercih ederdi. Ama çatlak çanların ısrarı ona cenazeyi anımsatıyordu. "Ekim geldi," diye fısıldadı ve odanın ortasına doğru yürüdü. Karyolanın ayağına bağlanmış horozu ancak o zaman anımsadı.

Bir dövüş horozuydu bu.

Fincanı mutfağa götürdükten sonra oturma odasındaki tahta oymalı sarkaç saati kurdu. Astımlı birinin soluması için fazlaca dar olan yatak odasının aksine oturma odası genişti. Burada ufak, örtülü bir masanın çevresinde dört sağlam salıncaklı sandalye ve alçıdan bir kedi vardı. Saatin karşısındaki duvarda güllerle yüklü bir sandalda tüllere bürünmüş ve aşk melekleriyle çevrelenmiş bir kadının resmi vardı.

Saati kurmayı bitirdiğinde yediyi yirmi geçiyordu. Sonra horozu mutfağa götürüp ocağın ayaklarından birine bağladı, tenekedeki suyu değiştirdi ve yanına bir avuç mısır koydu. Tahta perdedeki bir delikten içeri bir grup çocuk girdi. Horozu sessizce seyretmek için çevresini alıp oturdular.

"Kesin şu hayvana bakmayı," dedi albay. "Bu kadar çok bakarsanız eskir horozlar."

Çocuklar kımıldamadı. İçlerinden biri popüler bir şarkının notalarını armonikasıyla çalmaya başladı. "Bugün çalma şunu," dedi albay çocuğa.

"Kasabada cenaze var." Çocuk aleti pantolonunun cebine koydu. Albay da cenaze için giyinmek üzere yatak odasına girdi.

Karısının astımı nedeniyle beyaz takımı ütülenmemişti. Bu durumda, evlendiğinden beri yalnızca özel olaylarda kullandığı eski siyah takımı giymek zorundaydı. Takımı sandığın dibinde, gazetelere sarılmış ve ufak naftalin topaklarıyla güvelerden korunmuş olarak bulabilmek için biraz çaba harcadı.

Kadın yatağa uzanmış, hala ölen adamı düşünüyordu.

"Agustin'le buluşmuştur bile," dedi. "Belki ona ölümünden sonra içine düştüğümüz durumdan söz etmez."

"Şu anda belki de horozlardan konuşuyorlardır," dedi albay.

Sandıkta kocaman, eski bir şemsiye buldu. Karısı onu albayın partisi için para toplamak amacıyla düzenlenen bir eşya piyangosunda kazanmıştı.

Aynı gece, yağmura karşın sürdürülen bir açık hava gösterisine gitmişlerdi. Albay, karısı ve o zaman sekiz yaşında olan oğulları Agustin, şemsiyenin altında oturup gösteriyi sonuna kadar izlemişlerdi. Şimdi ise Agustin ölmüş, parlak saten kumaşı ise güveler yemişti.

"Sirk palyaçolarına yakışır şemsiyemizden artakalana bak," dedi albay, eski deyimlerinden birini kullanarak. Başının üzerinde küçük metal çubuklardan oluşan gizemli bir çatı açıldı. "Şimdi yalnızca yıldızları saymaya yarıyor."

Gülümsedi. Ama kadın şemsiyeye bakmak zahmetine katlanmadı. "Her şey öyle," diye fısıldadı. "Canlı canlı çürüyoruz." Sonra dikkatini ölen adam üzerinde yoğunlaştırabilmek için gözlerini kapadı.

Albay el yordamıyla tıraş olduktan sonra uzun zamandır aynası yoktu sessizce giyindi. Bacaklarını nerdeyse bir uzun don kadar sıkı saran pantolonu, bileklerinde iplerle büzülüp bağlanıyor, böbrek hizasına dikilmiş iki yaldızlı tokadan geçen, pantolonla aynı kumaştan iki askı yardımıyla belinde duruyordu. Kemer kullanmıyordu. Eski ambalaj kâğıdı renginde ve bir o kadar da sert olan gömleği, takılıp çıkartabilen yakayı da tutmaya yarayan bakır bir düğmeyle iliklenmişti. Ama yaka yırtılmış olduğundan albay kravat takma fikrinden vazgeçti.

Her şeyi olağanüstü bir işmiş gibi yapıyordu. Ellerinin kemikleri, gergin, saydam, boynunun derisi gibi hafif lekeli bir deriyle kaplanmıştı. Rugan ayakkabılarını giymeden önce dikişlerindeki kurumuş çamuru kazıdı. Karısı onu o anda, evlendikleri günkü gibi giyinmiş olarak gördü. Ancak o zaman kocasının ne kadar yaşlanmış olduğunu fark etti.

"Özel bir olay için giyinmiş gibi görünüyorsun," dedi.

"Bu cenaze özel bir olay," dedi albay. "Yıllardır gördüğümüz ölümler arasında doğal nedenlere dayanan ilk ölüm bu."

Hava dokuzdan sonra açtı. Albay çıkmaya hazırlanırken, karısı ceketinin kolundan yakaladı.

"Saçını tara," dedi.

Albay çelik rengi, diken diken kabaran saçlarını1kemik bir tarakla yatıştırmaya çalıştı. Ama boş bir çabaydı bu.

"Bir papağana benziyorum herhalde," dedi.

Kadın onu inceledi. Papağana benzemediğini düşündü. Somun ve cıvatalarla eklemlenmiş gibi görünen sağlam kemikleriyle kupkuru bir adamdı.

Gözlerindeki canlılık nedeniyle formanın içinde saklanmış gibi görünmüyordu.

"Böyle iyisin," diye itiraf etti kadın, sonra kocası odadan çıkarken ekledi: "Sor bakalım doktora, bu evde üstüne kaynar su mu dökmüşüz."

Kasabanın kıyısında, çatısı palmiye yapraklarıyla örtülü, badanası pul pul dökülen bir evde yaşıyorlardı. Hava hala rutubetliydi ama yağmur durmuştu. Albay evlerin üst üste yığıldığı dar bir sokaktan geçerek meydana doğru yürüdü. Ana caddeye çıkınca ürperdi. Kasaba göz alabildiğine çiçeklerden bir halıyla kaplanmıştı. Kapı eşiklerinde oturan siyahlar içindeki kadınlar cenazeyi bekliyorlardı.

Meydanda yağmur yine çiselemeye başladı. Bilardo salonunun sahibi albayı kapısından gördü ve kollarını açıp seslendi:

"Albay, bekleyin de size bir şemsiye vereyim."

Albay başını çevirmeden yanıtladı.

"Teşekkür ederim. Böyle iyiyim."

Cenaze alayı henüz kiliseden çıkmamıştı. Beyazlar giymiş siyah kravatlı adamlar basık kapı ağzında, şemsiyelerinin altında konuşuyorlardı. İçlerinden biri meydandaki su birikintilerinin üstünden atlayan albayı gördü.

"Buraya sığının dostum," diye seslendi.

Şemsiyenin altında yer açtı.

"Teşekkürler dostum," dedi albay.

Ama daveti kabul etmedi. Ölen adamın annesine başsağlığı dilemek için doğruca eve girdi. İlk algıladığı şey bir sürü farklı çiçeğin kokuşuydu. Sonra sıcaklık arttı. Albay yatak odasına yığılmış kalabalığın arasından kendine yol açmaya çalıştı. Ama biri suratına elini koydu ve onu şaşkın yüzler arasından iterek odanın arkalarına, ölünün derin ve kocaman açılmış burun deliklerinin olduğu yere doğru götürdü.

Orada ölünün annesi, palmiye yapraklarından örülmüş bir yelpazeyle tabutun çevresindeki sinekleri kovuyordu. Siyahlar içindeki öbür kadınlar, yüzlerinde bir nehrin akıntısına bakar gibi bir ifadeyle ölüyü seyrediyorlardı.

Birden odanın arkalarından bir ses yükseldi. Albay bir kadını yana çekti, ölünün annesine profilden bakarak elini omzuna koydu.

"Çok üzüldüm," dedi.

Kadın başını çevirmedi. Ağzını açıp ulur gibi bir ses koyuverdi. Albay irkildi. Titrek bir haykırışla sarsılan şekilsiz bir kalabalık tarafından cesede doğru itildiğini hissetti. Elleri için sağlam bir dayanak aradı ama duvarı bulamadı. Duvarın yerinde başka gövdeler vardı. Biri kulağına yavaşça, çok yumuşak bir sesle, "Dikkat edin albay," dedi. Başını hızla döndürdü ve ölüyle yüz yüze geldi. Ama onu tanımadı çünkü katı ve dinamik bir görünümü vardı ve elinde trompeti, beyaz örtülere sarınmış haliyle kendisi kadar tedirgin gibiydi. Albay soluk alabilmek için başını çığlıkların yukarısına kaldırdığı zaman, kapalı kutunun duvarlara doğru dağılıp giden çiçekli bir yamaçtan aşağıya, kapıya doğru ine çıka ilerlediğini gördü.

Terliyordu. Eklemleri ağrıyordu. Bir an sonra caddede olduğunu anladı, çünkü çiseleyen yağmur gözkapaklarını acıtıyordu. Biri kolundan yakalayıp, "Çabuk olun dostum, sizi bekliyordum," dedi.

Sabas'tı bu, albayın ölen oğlunun vaftiz babası ve partisinin siyasi zulümden kurtulup kasabada yaşamayı sürdürmüş olan tek lideri. "Sağ olun dostum," dedi albay ve şemsiyenin altına girerek sessizce yürüdü. Bando, cenaze marşını çalmaya başladı. Albay trompetin eksikliğini fark etti ve ilk kez ölünün gerçekten ölmüş olduğuna inandı.

"Zavallı adam," diye mırıldandı.

Sabas boğazını temizledi. Boyu albaydan kısa olduğu için sol elindeki şemsiyenin sapını nerdeyse başıyla aynı hizada tutuyordu. Cenaze alayı meydandan ayrılınca konuşmaya başladılar. O zaman Sabas kederli bir yüzle albaya döndü:

"Horozdan ne haber, dostum?"

"Hala duruyor," diye yanıtladı albay.

O anda birinin bağırdığını duydular:

"O ölüyle nereye gidiyorlar?"

Albay gözlerini kaldırdı. Kışların balkonunda taşkın bir tavırla duran belediye başkanını gördü. Üstünde flanel iç çamaşırları vardı, tıraşsız yanağı şişmişti. Çalgıcılar marşı kestiler. Bir an sonra albay belediye başkanına bağıran Peder Angel'in sesini tanıdı. Şemsiyenin üstünde tıpırdayan yağmurun arasında, karşılıklı konuştuklarını duydu.

"Neymiş?" dedi Sabas.

"Bir şey değil," diye yanıtladı albay. "Cenaze polis kışlasının önünden geçemezmiş."

"Unutmuştum," diye haykırdı Sabas. "Sıkıyönetim altında olduğumuzu hep unutuyorum."

"Ama bu bir ayaklanma değil ki," dedi albay. "Yoksul bir müzisyenin cenazesi."

Cenaze alayı yolunu değiştirdi. Yoksul mahallelerde kadınlar sessizce tırnaklarını kemirerek alayın geçişini izliyorlardı. Ama sonra,

caddenin ortasına çıkarak ölünün tabutun içinde kendilerini dinlediğine inanıyormuşçasına övgü, şükran ve veda çığlıkları attılar. Albay mezarlıkta kendini hasta hissetti. Sabas, ölüyü taşıyan adamlara yol açmak için onu duvara doğru iterken gülümseyen yüzünü ona çevirdiğinde sert bir çehreyle karşılaştı.

"Neyiniz var dostum?" diye sordu Sabas.

Albay içini çekti.

"Ekim geldi."

Aynı caddeden döndüler. Hava açmıştı. Gök derin, keskin bir maviydi.

Artık yağmayacak, diye düşündü albay ve kendini daha iyi hissetti, ama hala keyifsizdi. Sabas onun düşüncelerini böldü.

"Bir doktora görünün."

"Hasta değilim," dedi albay. "Yalnızca ekim ayında bağırsaklarımda hayvanlar varmış gibi hissediyorum."

"Ya," dedi Sabas. Evinin kapısında albaya veda etti. Evi, dövme demirden pencere parmaklıkları olan iki katlı yeni bir yapıydı. Albay, takım elbisesini bir an önce çıkarmak için sabırsızlanarak evine doğru yöneldi. Az sonra yine dışarı çıkıp bir teneke kahveyle horoz için bir miktar mısır almak üzere köşedeki dükkâna gitti.

Albay perşembe günü hamağında uzanmayı yeğlediği halde horozla ilgilendi. Hava birkaç gün kapalı kaldı. Hafta boyunca albayın karnındaki bitkiler çiçeklendi. Astımlı kadının ciğerlerinin ıslığını dinleyip üzülerek gecelerce uykusuz kaldı. Ama cuma günü öğleden sonra, bir ateşkes bağışladı ekim. Agustin'in arkadaşları kendisi gibi terzi dükkânında çalışan horoz dövüşü tutkunu işçiler bunu fırsat bilerek horozu yoklamaya geldiler. İyi durumdaydı.

Albay evde karısıyla yalnız kalınca yatak odasına döndü. Kadın toparlanmıştı.

"Ne diyorlar?" diye sordu.

"Çok hevesliler," diye bilgi verdi albay. "Herkes horoza oynamak için para biriktiriyor."

"Bu kadar çirkin bir horozda ne buluyorlar bilmem," dedi kadın. "Bana bir hilkat garibesi gibi görünüyor, kafası ayaklarına göre fazla ufak."

"Yörenin en iyisi olduğunu söylüyorlar," diye yanıtladı albay. "Aşağı yukarı elli peso değerinde."

Söylediklerinin horozu alıkoyma kararını mazur gösterdiğinden emindi.

Dokuz ay önce horoz dövüşlerinde el altından bildiri dağıttığı için vurularak öldürülen oğullarından bir hatıraydı o. "Pahalı bir hayal," dedi kadın. "Mısır bitince onu kendi ciğerimizle beslemek zorunda kalacağız."

Albay dolapta yelken bezinden beyaz pantolonunu ararken uzunca bir süre düşündü. "Yalnızca birkaç ay," dedi. "Ocakta dövüşlerin olacağını şimdiden biliyoruz. O zaman onu daha fazlasına satabiliriz."

Pantolonun ütülenmesi gerekiyordu. Kadın onu kömürlerin üstünde ısıtılmış iki demirle ocağın üstüne gerdi.

"Dışarı çıkmakta acelen ne?" diye sordu.

"Posta."

"Bugünün cuma olduğunu unutmuştum," dedi kadın, yatak odasına dönerken. Albay giyinmişti ama pantolonsuzdu. Kadın kocasının ayakkabılarına dikkatle baktı.

"Bu ayakkabılar atılacak durumda," dedi. "Sen ruganlarını giy yine."

Albay kendini meyus hissetti.

"Bir yetimin ayakkabılarına benziyorlar," diye itiraz etti. "Ne zaman onları giysem kendimi yetimhane kaçağı gibi hissediyorum."

"Biz de oğlumuzun yetimleriyiz," dedi kadın.

Bu kez de kocasını ikna etti. Albay, daha teknelerin düdükleri çalmadan limana doğru yürüdü. Rugan ayakkabılar, kemersiz beyaz pantolon ve takılıp çıkarılan yakası olmayan, boynunda bakır düğmeyle iliklenen gömlek.

Suriyeli Musa'nın dükkânından teknelerin rıhtıma yanaşmasını seyretti.

Yolcular sekiz saat hareketsiz kalmaktan uyuşmuş bir halde indiler. Her zamankiler: gezgin satıcılar ve her zamanki gibi bir hafta önce gitmiş olup da şimdi dönen kasabalılar.

Sonuncusu posta teknesiydi. Albay onun yanaşmasını acılı bir tedirginlikle izledi. Tepede, teknenin bacasına bağlanmış ve bir muşambayla korunmuş olan posta çantasını gördü. On beş yıllık bekleyiş, sezgisini bilemişti.

Horoz, kaygısını bilemişti. Posta şefinin tekneye girip çantayı çözerek omzuna vurduğu andan başlayarak albay onu gözünden ayırmadı.

Onu limana paralel cadde boyunca, sergilenen rengârenk mallarıyla dükkânların ve işporta tezgâhlarının oluşturduğu labirent içinde izledi. Bunu her yapışında, korkudan çok farklı ama onun kadar ezici bir kaygı yaşıyordu albay. Doktor postanede gazeteleri bekliyordu.

"Karım evimizde üstünüze kaynar su mu döktüğümüzü soruyor," dedi albay.

Kafatası düz ve parlak siyah saçlarla kaplı genç bir adamdı doktor. Diş yapısının kusursuzluğunda inanılmaz bir şey vardı. Astımlının sağlığını sordu.

Albay, mektupları küçük bölmelere dağıtan posta şefinden gözlerini ayırmadan, ayrıntılı bir rapor verdi. Şefin hareketlerindeki ağırlık onu çileden çıkarıyordu.

Doktor mektuplarını gazete tomarıyla birlikte aldı. Tıbbi reklam broşürlerini bir yana ayırdı. Sonra kişisel mektuplarına göz gezdirdi. Bu arada posta şefi de orada bulunanlara mektuplarını dağıtıyordu. Albay alfabede kendi harfine ayrılmış olan bölmeyi gözlüyordu. Mavi kenarlı bir uçak zarfı sinir gerginliğini artırdı.

Doktor gazetelerin bandını açtı. Başlıkları okurken albay da gözleri küçük bölmeye dikili posta şefinin onun önünde durmasını bekledi. Ama şef durmadı. Doktor gazeteleri okumayı bıraktı. Albaya

baktı. Sonra telgraf anahtarının önünde oturan posta şefine, sonra yine albaya baktı.

"Biz gidiyoruz," dedi.

Posta şefi başını kaldırmadı.

"Albaya bir şey yok," dedi.

Albay mahcup olmuştu.

"Bir şey beklemiyordum," diye yalan söyledi. Tümüyle çocuksu bir bakışla doktora döndü. "Bana mektup yazan yok."

Sessizlik içinde geri döndüler. Doktor yoğun bir dikkatle gazeteleri okuyordu. Albay her zamanki gibi, kayıp bir parayı aramak için kendi ayak izlerine basarak geri dönen bir adamınkilere benzeyen adımlarla yürüyordu.

Parlak bir öğle sonrasıydı. Meydandaki badem ağaçları çürüyen son yapraklarını döküyorlardı. Muayenehanenin kapısına vardıklarında hava kararmaya başlamıştı.

"Haberlerde ne var?" diye sordu albay.

Doktor ona birkaç gazete verdi.

"Hiç kimse bilmiyor," dedi. "Sansürcülerin basılmasına izin verdiği satırların aralarını okumak zor."

Albay önemli başlıkları okudu. Uluslararası haberler. En tepede, Süveyş Kanalı hakkında dört sütunu kaplayan bir rapor. Ön sayfanın hemen hemen tümü ücretli ölüm ilanlarıyla kaplıydı.

"Seçim umudu yok," dedi albay.

"O kadar saf olmayın albay," dedi doktor. "Mesih'i beklemek için fazla yaşlandık artık."

Albay gazeteleri geri vermeye yeltendi, ama doktor kabul etmedi.

"Eve götürün onları," dedi. "Bu gece okuyup yarın geri verebilirsiniz."

Yediyi biraz geçe kuledeki çanlar filmlerin sansüre göre sınıflandırılmasını bildirmek için çaldı. Peder Angel her ay postayla

gelen sıralamalara uygun olarak filmin ahlaki sınıflandırmasını yapmak için bu yolu kullanıyordu. Albayın karısı on iki vuruş saydı.

"Kimse için uygun değil," dedi. "Hemen hemen bir yıldır filmler herkes için kötü."

Cibinliği indirirken mırıldandı, "Dünya bozuldu." Ama albay yorum yapmadı. Yatmadan önce horozu karyolanın ayağına bağladı. Evi kilitleyip yatak odasına biraz böcek ilacı sıktı. Sonra lambayı yere koydu, hamağını kurdu ve gazeteleri okumak üzere uzandı.

Onları ilk sayfadan son sayfaya kadar, reklamları bile atlamadan, tarih sırasına göre okudu. Saat on birde sokağa çıkma yasağını bildiren boru çaldı.

Albay okumasını yarım saat sonra bitirdi, avlunun kapısını gecenin kopkoyu karanlığına açtı ve sivrisineklerle kuşatılmış bir halde duvar direklerine doğru işedi. Yatak odasına döndüğünde karısı uyanıktı.

"Emekli askerler hakkında hiçbir şey yok mu?" diye sordu albaya.

"Yok," dedi albay. Hamağa yatmadan lambayı söndürdü. "Başlangıçta hiç değilse emeklilerin listesini yayınlamışlardı. Ama aşağı yukarı beş yıldır bir şey söyledikleri yok."

Gece yarısından sonra yağmur yağdı. Albay uyumayı başardı ama biraz sonra bağırsaklarımdan gelen alarmla uyandı. Damın bir yerinde bir akıntı fark etti. Yün bir battaniyeye kulaklarına kadar bürünüp karanlıkta deliği bulmaya çalıştı. Belkemiğinden aşağı soğuk bir ter boşandı. Ateşi vardı. Bir pelte havuzunda iç içe daireler çizerek yüzüyormuş gibi hissediyordu kendini. Biri konuştu. Albay portatif devrimci yatağından yanıtladı.

"Kiminle konuşuyorsun?" diye sordu karısı.

"Albay Aureliano Buendia'nın kampına kaplan kılığında gelen İngiliz'le," diye yanıtladı albay. Ateşler içinde yanarak hamağında döndü. "Marlborough Düküydü."

Gün ağarırken bulutlar açılmıştı. Albay, ayin için ikinci çağrıda hamaktan atladı ve kendini horozun ötüşüyle çalkalanan şaşkın bir

gerçeğe yerleştirdi. Başı hala iç içe daireler izleyerek dönüyor, midesi bulanıyordu.

Avluya çıktı ve kışın duyulur duyulmaz fısıltılarıyla karanlık kokuları arasından helaya doğru yürüdü. Çinko damlı küçük tahta bölmenin havası heladan gelen amonyak kokusuyla ağırlaşmıştı. Albay kapağı kaldırdığında üçgen şeklinde bir sinek bulutu çukurdan dışarı uğradı.

Asılsız bir alarmdı. Albay zımparalanmamış tahtalardan yapılma setin üstünde çömelirken, engellenen bir dürtünün rahatsızlığını hissetti. Ezici baskının yerini sindirim yolunda donuk bir ağrı almıştı. "Hiç kuşku yok," diye mırıldandı. "Her ekimde aynı şey." Ve bağırsaklarındaki mantar yatışana kadar yine o masum ve inançlı bekleyiş tavrını takındı. Sonra horoza bakmak için yatak odasına döndü.

"Dün gece ateşten sayıklıyordun," dedi karısı.

Bir haftalık bir nöbetten sonra toparlanmış, odaya çekidüzen vermeye başlamıştı. Albay anımsamaya çalıştı.

"Ateşten değildi," diye yalan söyledi. "Yine o örümcek ağları rüyasıydı."

Her zaman olduğu gibi, kadın nöbetten sinirsel bir enerjiyle dolu çıkmıştı. Bütün sabah evin altını üstüne getirdi. Saat ve genç kızın resmi dışında her şeyin yerini değiştirdi. O kadar zayıf ve esnek görünüyordu ki, aşağıya kadar düğmelenmiş siyah giysisi ve bez terlikleriyle ortalıkta dolaşırken duvarlardan yürüyüp geçecek güce sahipmiş duygusunu veriyordu. Ama on ikiden önce hacmini, insan ağırlığını yeniden bulmuştu. Yatakta, bir boşluktan farksızdı. Şimdi ise eğreltiotu ve begonya saksıları arasında dolaşırken, ev onun varlığıyla dolup taşıyordu. Tropikal toprağın üretebildiği tüm yenilen şeylerin doğranıp kaynatıldığı tencereyi karıştırırken, "Agustin'in senesi dolsaydı şarkı söylemeye başlardım," dedi.

"Canın şarkı söylemek istiyorsa söyle," dedi albay. "Dalağına iyi gelir."

Öğle yemeğinden sonra doktor geldi. Albayla karısı mutfakta kahve içerken sokak kapısını iterek açıp bağırdı:

"Herkes öldü mü?"

Albay onu içeri buyur etmek için kalktı.

"Öyle görünüyor doktor," dedi, oturma odasına girerken. "Saatinin akbabalara ayarlı olduğunu hep söylerdim zaten."

Kadın muayene için hazırlanmak üzere yatak odasına girdi. Doktor albayla birlikte oturma odasında kaldı. Sıcağa karşın, doktorun tertemiz keten takımından bir tazelik kokusu yayılıyordu. Kadın hazır olduğunu bildirdiği sırada, doktor albaya bir zarf içinde üç yaprak kâğıt verdi. Yatak odasına girerken, "Dün gazetelerin basmadıkları bunlar," dedi.

Albay da öyle tahmin etmişti. Ülkedeki olayların, el altından dağıtılmak üzere teksirle çoğaltılmış bir özetiydi bu. Ülkenin iç kesimlerindeki silahlı direnişin durumuna ilişkin açıklamalar. Albay kendini bozguna uğramış hissetti. Gizli raporlarla dolu on yıl, hiçbir haberin bir sonraki ayın haberlerinden daha şaşırtıcı olmadığını öğretmemişti ona. Doktor oturma odasına döndüğünde okumayı bitirmişti.

"Hasta benden sağlıklı," dedi doktor. "Böyle bir astımla yüz yaşına kadar yaşayabilirdim."

Albay ona dik dik gibi baktı. Tek kelime söylemeden zarfı geri verdi, ama doktor almadı.

"Başkalarına geçirin," dedi alçak sesle.

Albay zarfı pantolonunun cebine koydu. Kadın yatak odasından çıkarken, "Şu aralar bir gün ölüp gideceğim ve sizi de yanımda cehenneme götüreceğim doktor," diyordu. Doktor, dişlerinin beylik pırıltısıyla sessizce karşılık verdi. Küçük masaya bir sandalye çekip çantasından birkaç bedava numune kavanozu çıkardı. Kadın mutfağa doğru yürüdü.

"Bekleyin de kahveyi ısıtayım."

"Çok teşekkür ederim, içmeyeyim," dedi doktor. "Size beni zehirleme şansını vermeyi kesinlikle reddederim."

Kadın mutfakta güldü. Doktor yazmayı bitirince reçeteyi yüksek sesle okudu, çünkü el yazısını kimsenin sökemeyeceğini

biliyordu. Albay dikkatini toplamaya çalışıyordu. Kadın mutfaktan döndüğünde, kocasının yüzünde bir önceki gecenin sarsıntısını gördü.

"Bu sabah ateşi vardı," dedi, kocasını göstererek. "Nerdeyse iki saat iç savaş hakkında saçma sapan konuştu durdu."

Albay irkilmişti.

"Ateşten değildi," dedi ısrarla, kendini toplayarak. "Zaten kendimi hasta hissettiğim gün çöp tenekesine kendim fırlatıp atacağım."

Gazeteleri bulmak için yatak odasına girdi.

"İltifatınıza teşekkür ederim," dedi doktor.

Birlikte meydana doğru yürüdüler. Hava kuruydu. Asfalt sıcaktan erimeye başlamıştı. Doktor veda ederken albay kenetlenmiş dişlerinin arasından alçak sesle sordu:

"Borcumuz nedir doktor?"

"Şimdilik yok," dedi doktor, albayın omzuna hafifçe vurarak. "Horoz kazandığında dolgun bir fatura gönderirim size."

Albay gizli mektubu Agustin'in arkadaşlarına vermek için terzi dükkânına gitti. Partili arkadaşları öldürüldüğünden ya da kasabadan sürüldüğünden ve albay her cuma postayı beklemekten başka uğraşı olmayan bir adama dönüştüğünden beri tek sığmağı orasıydı.

Öğle sonrasının sıcağı kadının enerjisini kamçılamıştı. Verandada begonyaların arasında, eski giysilerin durduğu bir kutunun yanına oturmuş, hiç yoktan yeni bir giysi var etme mucizesini yaratıyordu yine. Kollardan yakalar, sırtlardan ve kare yamalardan manşetler yapıyordu. Değişik renklerde parçalardan oluşmakla birlikte kusursuzdu bunlar. Bir ağustosböceği avluda vızıldadı. Güneş soldu. Ama onun begonyaların üzerine inişini görmedi kadın.

Başını ancak akşam karanlığında albay eve döndüğü zaman kaldırdı. Sonra boynunu iki eliyle kavradı, parmaklarını çıtırdattı.

"Kafam tahta gibi, kaskatı," dedi.

"Hep öyleydi zaten," dedi albay. Ama sonra karısının bedeninin rengârenk kırpıntılarla örtülü olduğunu gördü.

"Saksağana benziyorsun."

"Seni giydirebilmek için yarı saksağan olmak zorunda insan," dedi kadın. Aynı renkten olan yaka ve manşetler dışında üç ayrı renk kumaştan yapılmış bir gömleği kaldırıp gösterdi. "Karnavalda tek yapacağın şey ceketini çıkarmak."

Altıda çalan çanlar sözünü kesti. Kadın yatak odasına yönelirken,

"Tanrının Meleği Mary'e bildirdi," diye yüksek sesle dua etti. Albay okuldan sonra horoza bakmaya gelen çocuklarla konuşuyordu. Sonra ertesi gün için mısır kalmadığını anımsayarak karısından para istemek için yatak odasına girdi.

"Sanırım yalnız elli sent kaldı," dedi kadın.

Parayı, bir mendilin köşesine düğümlenmiş olarak yatağın altında saklıyordu. Agustin'in dikiş makinesinden gelen paraydı bu. Dokuz ay boyunca onu kendi gereksinimleri ile horozunkiler arasında bölerek, kuruş kuruş harcamışlardı. Şimdi yalnızca iki tane yirmi sentlikle bir on sentlik kalmıştı.

"Yarım kilo mısır al," dedi kadın. "Üstüyle de yarın için kahveyle yüz gram peynir alırsın."

"Ve kapı aralığına asmak için altın bir fil," diye devam etti albay. "Yalnız mısır kırk iki tutuyor."

Bir an düşündüler. Kadın önce, "Horoz bir hayvan olduğuna göre bekleyebilir," dedi. Ama kocasının yüzündeki ifadeyi görünce düşünceye daldı.

Albay yatağın üstünde, dirseklerini dizlerine dayamış, elindeki paraları şıngırdatarak oturuyordu. "Benim hatırım için değil," dedi bir an sonra. "Bana kalsa hemen bu akşam bir horoz yahnisi yapardım. Elli pesoluk bir hazımsızlık çok iyi olurdu." Boynundaki bir sivrisineği ezmek için durakladı. Sonra odada dolaşan karısını gözleriyle izledi.

"Beni üzen şu yoksul oğlanların para biriktiriyor olması."

Sonra kadın düşünmeye başladı. Elindeki böcek öldürücüyle tam bir dönüş yaptı. Albay onun tavrında gerçekdışı bir şeyler gördü; sanki danışmak için evin ruhlarını çağırıyor gibiydi. Sonunda elindekini üstünde basmaların durduğu küçük rafa bıraktı ve şurup rengi gözlerini albayın şurup rengi gözlerine dikti.

"Mısırı al," dedi. "Nasıl geçineceğimizi Tanrı bilir."

Ertesi hafta boyunca her sofraya oturuşlarında, "Çoğalan somunlar mucizesi bu," diye yineledi albay. Örme, dikme ve onarma konusundaki şaşırtıcı yeteneğiyle kadın, evi hiç parasız çevirmenin anahtarını bulmuş gibiydi. Ekim, ateşkesini uzatmıştı. Rutubet, yerini uykuya bırakmıştı. Bakır rengi güneşin rahatlattığı kadın üç öğle sonrasını karmaşık saç tuvaletine verdi.

Bir öğle sonrası uzun mavi örgülerini birkaç dişi eksik bir tarakla açmaya çalışırken, "Ayin başladı," dedi albay. İkinci öğle sonrası, kadın kucağında beyaz bir çarşafla avluda oturup daha sık dişli bir tarakla nöbeti sırasında çoğalmış olan bitleri temizledi. Sonunda saçlarını lavanta suyuyla yıkadı, kurumasını bekledi ve ense kökünde iki kez kıvırıp bir tokayla tutturdu. Albay bekliyordu. Gece, hamağında uykusuz yatarken, saatlerce horozun yazgısı için kaygılanıyordu. Ama çarşamba günü onu tarttıklarında iyi durumda olduğunu gördüler.

Aynı öğle sonrası, Agustin'in arkadaşları horozun zaferinden elde edecekleri hayali kazançlarını hesap ederek evden ayrılırken, albay da kendini iyi hissetti. Karısı onun saçını kesti. Albay, başını elleriyle yoklayarak, "Beni yirmi yaş gençleştirdin," dedi. Kadın kocasına hak verdi.

"İyi olduğum zaman ölüleri diriltebilirim," dedi.

Ama inana pek az saat sürdü. Evde artık saat ve resimden başka satacak şey kalmamıştı. Perşembe gecesi, olanaklarının sınırında, kadın duruma ilişkin kaygılarını açığa vurdu.

"Kaygılanma," diye avuttu albay. "Posta yarın geliyor."

Ertesi gün doktorun muayenehanesinin önünde tekneleri bekledi.

"Uçak harika bir şey," dedi albay. Gözleri posta çantasının üstündeydi.

"Bir gecede Avrupa'ya gidebileceğinizi söylüyorlar."

"Doğru," dedi doktor, resimli bir dergiyle yelpazelenerek. Albay posta şefini, tekneye atlayabilmek için yanaşmanın tamamlanmasını bekleyen bir grubun içinde gördü. Önce posta şefi atladı. Kaptandan balmumuyla mühürlenmiş bir zarf aldı. Sonra teknenin tepesine tırmandı. Posta çantası iki petrol bidonunun arasına bağlanmıştı.

"Ama yine de tehlikesi var," dedi albay. Posta şefini gözden kaybetmişti ama sonra meşrubat arabasındaki renkli şişelerin arasında yine gördü.

"İnsanlık bir bedel ödemeden ilerlemiyor."

"Bu safhada bile tekneden daha emniyetli," dedi doktor. "Altı bin metrede uçarken hava koşullarının üstüne çıkarsınız."

"Altı bin metre," diye şaşkın şaşkın yineledi albay. Sayının anlamını hayal edemiyordu.

Doktor kendini kaptırmıştı. Dergiyi iki eliyle, tamamen kıpırtısız kalana kadar açtı.

"Kusursuz bir denge var," dedi.

Ama albay posta şefinin hareketlerine takılmıştı yine. Şefin sol elinde tuttuğu bardaktan köpüklü pembe bir şey içtiğini gördü. Sağ elinde posta çantası vardı.

"Üstelik okyanusta demirleyip gece uçuşlarıyla sürekli bağlantı kuran gemiler vardır," diye sürdürdü doktor. "Bu kadar çok önlemle tekneden emniyetli."

Albay ona baktı. "Tabii," dedi. "Halı gibidir herhalde."

Posta şefi doğruca onların yanına geldi. Albay dayanılmaz bir kaygının itişiyle geri çekilerek mühürlü zarfın üstündeki adı okumaya çalıştı. Posta şefi çantayı açtı. Doktora gazete tomarını verdi. Sonra kişisel mektupların bulunduğu zarfı yırtıp açtı, alındı kâğıdını kontrol etti ve mektup sahiplerinin adlarını zarflardan okudu. Doktor gazeteleri açtı.

"Yine Süveyş sorunu," dedi manşetleri okuyarak. "Batı durumunu koruyamıyor."

Albay manşetleri okumadı. Midesini denetim altına almak için çaba harcıyordu. "Sansür konduğundan beri gazeteler yalnız Avrupa'dan söz eder oldu," dedi. "En iyisi Avrupalıların buraya gelmesi, bizimse Avrupa'ya gitmemiz.

Böylelikle herkes kendi ülkesinde neler olup bittiğini bilebilirdi."

"Avrupalılar için Güney Amerika bıyıklı, gitarlı ve tüfekli bir adam," dedi doktor, gazetesinin tepesinden gülerek.

"Problemi anlamıyorlar."

Posta şefi postayı dağıttı. Kalanı çantaya koyup yine kapattı onu.

Doktor iki kişisel mektubunu okumaya hazırlanıyordu ama zarfları yırtıp açmadan önce albaya baktı. Sonra posta şefine baktı.

"Albaya bir şey yok mu?"

Albay dehşete kapıldı. Posta şefi çantayı omzuna vurdu, setten indi ve başını çevirmeden yanıtladı:

"Albaya mektup yazan yok."

Alışkanlığının tersine, doğrudan eve gitmedi. Terziye uğrayıp, Agustin'in arkadaşları gazeteleri karıştırırken bir fincan kahve içti. Kendini aldatılmış hissediyordu. O gece karısının karşısına eli boş çıkmaktansa, gelecek cumaya kadar orada kalmayı yeğlerdi. Ama terzi dükkânı kapandığında gerçekle yüzleşmek zorunda kaldı. Karısı onu bekliyordu.

"Hiçbir şey yok mu?" diye sordu.

"Yok," diye yanıtladı albay.

Ertesi cuma yine teknelere indi. Ve her cuma olduğu gibi beklenen mektubu alamadan döndü. "Yeterince bekledik," dedi karısı o gece. "Bir mektubu on beş yıl bekleyebilmek için insanda bir öküzün sabrı olmalı, sende olduğu gibi." Albay gazeteleri okumak için hamağına uzandı.

"Sıramızı beklememiz gerek," dedi. "Numaramız 1823."

"Biz bekleyip dururken o numara piyangoda iki kez çıktı," diye yanıtladı karısı. Albay her zamanki gibi ilk sayfadan son sayfaya, ilanlara varıncaya dek okudu. Ama bu kez dikkatini veremedi. Okurken emeldi aylığı hakkında düşündü. On dokuz yıl önce Meclis yasayı çıkardığı zaman, hakkını kanıtlaması sekiz yılını almıştı. Sonra, listelere alınabilmek için bir altı yıl daha harcamıştı. Albayın eline geçen son mektup oydu.

Sokağa çıkma yasağı borusundan sonra bitirdi gazeteleri. Lambayı söndürmeye gittiğinde karısının uyanık olduğunu fark etti.

"O gazete kesiği hala sende mi?"

Kadın düşündü.

"Evet. Öbür kâğıtların arasında olmalı."

Cibinliğinden çıkıp, içinde tarih sırasına göre dizilmiş ve bir lastik bantla tutturulmuş bir tomar mektubun bulunduğu tahta bir kutu çıkardı dolaptan. Savaş emeklileri konusunda çabuk girişim vaadinde bulunan bir hukuk firmasının ilanını buldu.

"Seni avukat değiştirmeye ikna etmek için harcadığım sürede parayı harcıyor olabilirdik," dedi kadın. Gazete kesiğini kocasına uzattı. "Kızılderililere yaptıkları gibi bizi de kaldırıp bir rafa koymalarından hiçbir şey geçmiyor elimize."

Albay iki yıl öncesinin tarihini taşıyan ilanı okudu. Sonra onu kapının arkasında asılı duran ceketinin cebine koydu.

"Sorun şu ki avukat değiştirmek için para gerekli."

"Hiç de değil," dedi kadın kesin bir tavırla. "Onlara aylığı bağlattıklarında istedikleri kesintiyi yapmalarını yazarsın. Davayı almaları için tek yol bu."

Böylece cumartesi günü öğleden sonra, albay avukatını görmeye gitti.

Onu bir hamakta tembelce uzanmış buldu. Üst çenesinde iki köpekdişinden başka bir şey olmayan heybetli bir zenciydi. Ayaklarına bir çift tahta tabanlı terlik geçirip yazıhanenin, tozlu piyanoların üstündeki penceresini açtı.

Piyanolarını bir zamanlar notaların konulduğu bölmelerine kâğıtlar tıkıştırılmıştı: eski muhasebe defterlerine yapıştırılmış Resmi Gazete kesikleri ve karmakarışık bir muhasebe bültenleri koleksiyonu. Tuşsuz piyanolar bir çalışma masası olarak da kullanılıyordu. Avukat bir döner sandalyeye oturdu. Albay ziyaretinin amacını açıklamadan önce tedirginliğini belirten bir şeyler söyledi.

"Sizi uyarmıştım, bu işler birkaç günde hallolmaz," dedi avukat, albay duraklayınca. Sıcaktan durmadan terliyordu. Sandalyeyi arkaya yatırıp bir reklam broşürüyle yelpazelendi.

"Vekillerim sık sık yazıp sabırlı olmamızı söylüyorlar."

"On beş yıldır aynı şey," diye yanıtladı albay. "Şu kısır horozun hikâyesine dönmeye başladı."

Avukat işin idari girdi çıktısını çok canlı bir biçimde anlattı. Sandalye sarkık kaba etlerine dar geliyordu. "On beş yıl önce daha kolaydı," dedi. "O zaman her iki partiden de üyeleri bulunan bir emekli askerler örgütü vardı şehirde." Ciğerlerini boğucu havayla doldurdu ve cümleyi sanki hemen o anda icat etmiş gibi söyledi:

"Birlikten kuvvet doğar."

"Bu durumda doğmadı," dedi albay. İlk kez yalnızlığının farkına varıyordu. "Bütün arkadaşlarım postayı beklerken ölüp gittiler."

Avukatın yüzü değişmedi.

"Yasa çok geç çıkarıldı," dedi. "Herkes sizin gibi yirmi yaşında albay olacak kadar şanslı değildi. Üstelik özel bir ödenek ayrılmamıştı, bu durumda hükümet bütçede ayarlamalar yapmak zorunda kaldı."

Hep aynı hikâye. Albay onu her dinleyişinde sessizce içerliyordu. "Bu bir sadaka değil," dedi. "Bize bir lütufta bulunmuyorlar. Cumhuriyeti korumak için belimizi kırdık." Avukat ellerini havaya kaldırdı.

"Böyledir işte," dedi. "İnsanın nankörlüğü sınır tanımaz."

Albay o hikâyeyi de biliyordu. Onu Neerlandia Antlaşmasından bir gün sonra, hükümet iki yüz devrim subayına

yolluk ve tazminat vaadinde bulunduğu zaman duymaya başlamıştı. Neerlandia'daki o dev ağacının altında üslenmiş, çoğunlukla okulu terk etmiş gençlerden oluşan bir devrim taburu üç ay beklemişti. Sonra kendi olanaklarıyla evlerine dönmüş ve orada beklemeye devam etmişlerdi. Nerdeyse altmış yıl sonra, albay hala bekliyordu.

Bu anılarla heyecanlanıp üstün bir tavır takındı. Sağ elini yalnızca sinir dokusuyla bir araya dikilmiş kemiklerden oluşan uyluğuna dayayıp mırıldandı.

"Harekete geçmeye karar verdim."

Avukat bekledi.

"Yani?"

"Avukatımı değiştireceğim."

Bir ana ördek, ardında birkaç yavru ördekle yazıhaneye girdi. Avukat onları dışarı kovmak için doğruldu. "Nasıl isterseniz albay," dedi hayvanları kovalayarak. "Nasıl isterseniz öyle olsun. Mucize yaratabilseydim bu kümeste yaşıyor olmazdım." Avlu kapısına tahta bir parmaklık koyup sandalyesine döndü.

"Oğlum hayatı boyunca çalıştı," dedi albay. "Evim ipotekli. Bu emeklilik yasası avukatlar için ömür boyu aylık gelir oldu."

"Benim için değil," diye itiraz etti avukat. "Hepsi son kuruşuna kadar masraflara gitti."

Albay haksızlık ettiğini düşünerek acı çekiyordu.

"Ben de onu demek istiyordum," diye düzeltti. Gömleğinin koluyla alnını kuruladı. "Bu sıcak insanın kafasındaki vidaları paslandırıyor."

Biraz sonra avukat yazıhaneyi altüst ederek vekâletnameyi arıyordu.

Güneş zımparalanmamış tahtalardan yapılma ufacık odanın ortasına doğru ilerliyordu. Her yeri boşuna aradıktan sonra avukat oflaya poflaya emekleyerek piyanoların altından bir tomar kâğıt çıkardı.

"İşte burada."

Albaya mühürlü bir kâğıt verdi. "Kopyaları iptal etmeleri için vekillerime yazmam gerek," diye bitirdi sözünü. Albay kâğıdın üstündeki tozu silkeledi ve onu gömlek cebine koydu.

"Onu kendiniz yırtın," dedi avukat.

"Hayır," diye yanıtladı albay. "Yirmi yıllık anılar bunlar." Avukatın aramayı sürdürmesini bekledi. Ama avukat sürdürmedi. Terini silmek için hamağa gitti. Oradan, titreşen havanın ardından albaya baktı.

"Belgeler de gerekli," dedi albay.

"Hangileri?"

"Hakların ispatı."

Avukat ellerini havaya kaldırdı.

"Ama bu mümkün değil albay."

Albay telaşlanmıştı. Macondo bölgesinde devrimin hazinedarı olarak, bir katırın sırtına iplerle bağlanmış ve içinde iç savaşa ait paranın bulunduğu iki sandıkla, altı gün süren zor bir yolculuk yapmıştı. Neerlandia kampına açlıktan ölmüş olan katırı sürükleyerek, antlaşma imzalanmadan yarım saat önce varmıştı. Albay Aureliano Buendia Atlantik kıyısındaki devrim güçlerinin levazım başkanı makbuzu uzatmış ve iki sandığı da teslim envanterine işlemişti.

"Paha biçilmez belgeler onlar," dedi albay. "Albay Aureliano Buendia'nın kendi eliyle yazılmış bir makbuz var."

"Aynı fikirdeyim," dedi avukat. "Ama o belgeler binlerce daireden, binlerce elden geçip Harp Bakanlığı'nın kim bilir hangi bölümüne gittiler."

"Öyle belgeler hiçbir memurun dikkatinden kaçamaz," dedi albay.

"Ama son on beş yıl içinde memurlar defalarca değişti," dedi avukat.

"Bir düşünün, yedi başkan gelip geçti, her başkan kabinesini en az on kez ve her bakan kadrosunu en az yüz kez değiştirdi."

"Ama kimse belgeleri evine götüremez," dedi albay. "Her yeni memurun onları ilgili dosyada bulmuş olması gerekirdi."

Avukatın sabrı taştı.

"Üstelik o kâğıtlar bakanlıktan şimdi alınırsa listelerde yeni bir yer için beklemeleri gerekecek."

"Önemi yok," dedi albay.

"Yüzyıllar sürer."

"Önemi yok. Büyük şeyler için bekleyen, küçük şeyler için de bekleyebilir."

Albay çizgili bir bloknotu, dolmakalemi, mürekkep hokkasını ve kurutma kâğıdını oturma odasındaki küçük masaya götürdü. Karısına bir şeyler sorması gerekebileceğini düşünerek yatak odasının kapısını açık bıraktı.

Karısı tespih çekiyordu.

"Bugünün tarihi ne?"

"27 Ekim." . Albay, okulda öğrenmiş olduğu gibi, solumasını rahatlatmak için belkemiğini dikleştirip dolmakalemi tutan elini kurutma kâğıdına dayayarak özenle yazıyordu. Kapalı oturma odasındaki sıcak dayanılmaz olmuştu. Bir ter damlası mektubun üstüne düştü. Albay onu kurutma kâğıdına emdirdi. Sonra dağılan harfleri silmeye çalıştı ama büsbütün bulaştırdı. Sabrını yitirmedi. Kâğıdın kenarına bir yıldız işareti koyup

"müktesep haklar" diye yazdı. Sonra bütün paragrafı okudu.

"Listelere ne zaman alınmıştım?"

Kadın düşünmek için duasını kesmedi.

"12 Ağustos, 1949."

Az sonra yağmur başladı. Albay, tıpkı Manaure'deki devlet okulunda öğrendiklerine benzer kocaman, çocuksu karalamalarla bir sayfa doldurdu.

Sonra ikinci bir sayfanın ortasına kadar yazdı ve imzaladı.

Mektubu karısına okudu. Kadın her cümleyi başıyla onaylıyordu.

Okumayı bitirdiğinde albay zarfı kapattı ve lambayı söndürdü.

"Birinden onu senin için daktilo etmesini isteyebilirdin."

"Hayır," diye yanıtladı albay. "Ortalıkta dolanıp insanlardan lütuf istemekten bıktım artık."

Yarım saat boyunca palmiye dama çarpan yağmuru dinledi. Kasabayı seller götürüyordu. Sokağa çıkma yasağını bildiren boru duyulduktan sonra evin içinde bir yer akmaya başladı.

"Çoktan yapılmış olmalıydı bu," dedi kadın. "Kendi başının çaresine bakmak her zaman daha iyidir."

"Hiçbir zaman çok geç sayılmaz," dedi albay, dikkatini akıntıya vererek.

"Belki de bunların tümü evin üstündeki ipoteğin vadesi geldiğinde hallolacak."

"İki yıl sonra," dedi kadın.

Albay oturma odasında akan yeri görebilmek için lambayı yaktı.

Horozun tenekesini akıntının altına koyup yatak odasına döndü. Ardından, boş tenekeye damlayan suyun madeni sesi geliyordu.

"Paranın faizini kurtarmak için bu işi ocaktan önce hallederler belki," dedi albay ve kendini inandırdı buna. "O zamana kadar Agustin'in senesi olur, biz de sinemaya gidebiliriz."

Kadın alçak sesle güldü. "Çizgi filmleri anımsamıyorum bile artık," dedi.

Albay cibinliğin gerisinden onu görmeye çalıştı.

"Sinemaya en son ne zaman gittin?"

"1931'de," dedi kadın. "Ölü Adamın Vasiyeti oynuyordu."

"Kavga var mıydı?"

"Onu hiç öğrenemedik. Hayalet tam kızın kolyesini çalmaya çalışırken fırtına koptu."

Yağmurun sesiyle uyudular. Albay bağırsaklarında hafif bir huzursuzluk hissetti. Ama korkmadı. Bir ekimi daha atlatmak üzereydi. Yün bir battaniyeye sarındı ve bir an, çok uzaklarda, bir başka rüyada sürüklenen karısının hışırtılı solumasını duydu. Sonra iyice uyanarak konuşmaya başladı.

Kadın uyandı.

"Kiminle konuşuyorsun?"

"Hiç kimseyle," dedi albay. "Düşünüyordum da, Macondo toplantısında Albay Aureliano Buendia'ya teslim olmamasını söylediğimizde haklıydık biz. Bu oldu tüm yıkımı başlatan."

Bütün hafta yağmur yağdı. Kasımın ikinci günü, kadın albayı dinlemeyerek Agustin'in mezarına çiçek götürdü. Mezarlıktan dönünce yine bir nöbete yakalandı. Zor bir haftaydı. Ekimin, albayın atlatabileceğini ummadığı dört haftasından daha zordu. Doktor hasta kadını görmeye geldi. Odadan çıkarken bağırıyordu: "Böyle bir astımla bütün kasabayı gömebilirdim!" Ama albayla yalnız konuşup özel bir perhiz önerdi.

Albayın hastalığı da nüksetmişti. Helada buz gibi bir ter dökerek ve bağırsaklarındaki bitki örtüsünün parçalandığını hissederek saatlerce zorlanıyordu. "Kış bu," diye sabırla yineliyordu kendi kendine. "Yağmur dindiği zaman farklı olacak her şey." Buna gerçekten de inanıyordu, mektubun geldiği anda hayatta olacağından emindi.

Bu kez evi çekip çevirmek ona düşmüştü. Mahallenin dükkânlarından veresiye alışveriş etmeden önce dişlerini defalarca gıcırdatmak zorunda kalıyordu.

"Yalnızca gelecek haftaya kadar," diyordu, söylediğinin doğruluğundan kendisi de emin olmadan. "Geçen cuma gelmiş olması gereken küçük bir para var." Kadın, nöbeti atlattığında onu dehşet içinde inceledi.

"Bir deri bir kemik kalmışssın," dedi.

"Kendimi satabilmek için dikkat ediyorum kendime," dedi albay. "Bir klarnet fabrikasında iş buldum bile."

Oysa gerçekte mektuba bağladığı umut onu ancak ayakta tutuyordu.

Bitkindi, uykusuzluktan kemikleri sızlıyordu. Aynı anda hem kendisinin, hem de horozun gereksinimleriyle ilgilenemiyordu. Kasımın ikinci haftasında horozun iki gün daha mısırsız kalırsa öleceğini sandı. Sonra temmuzda bacanın içine asmış olduğu bir avuç fasulyeyi anımsadı. Fasulyelerin kabuklarını açıp bir konserve kutusuna doldurduğu kuru taneleri horozun önüne koydu.

"Buraya gel," dedi kadın.

"Bir dakika," diye yanıtladı albay, horozun tepkisini gözleyerek.

"Dilencilerin seçme hakkı yoktur."

Karısını yatakta doğrulup oturmaya çalışır buldu. Hırpalanmış bedeninden şifalı otların kokusu yayılıyordu. Kelimeleri birer birer, hesaplanmış bir kesinlikle söyledi:

"O horozu derhal at başından."

Albay bu anın geleceğini önceden sezmişti. Oğlunun vurulup öldürüldüğü ve kendisinin horozu alıkoymaya karar verdiği o öğle sonrasından beri bekliyordu onu. Düşünmeye zamanı olmuştu.

"Şimdi değmez," dedi. "Dövüş iki ay sonra, o zaman onu daha iyi bir fiyata satabiliriz."

"Para değil söz konusu olan," dedi kadın. "Oğlanlar geldiğinde onu götürmelerini ve onunla ne isterlerse yapmalarını söyleyeceksin onlara."

"Agustin için," dedi albay, hazırladığı savunmayı ileri sürerek. "Bize horozun kazandığını söylemeye geldiği zamanki yüzünü anımsa."

Kadın gerçekten de oğlunu düşündü.

"O uğursuz horozlar felaketi oldu onun!" diye haykırdı. "Ocağın üçünde evinde otursaydı, eceli gelmeyecekti." Sıska parmağını kapıya doğru uzatıp bağırdı:

"Onu kolunun altında horozla çıkıp giderken görür gibiyim. Horoz dövüşlerinde bela aramaması için uyarmıştım onu.

Gülümsemiş ve şöyle demişti: "Sus bakayım, bugün öğleden sonra para içinde yüzüyor olacağız."

Bitkin bir halde geriye düştü. Albay onu usulca yastığa doğru itti.

Gözleri, tıpkı kendininkilere benzeyen bir çift gözle karşılaştı. "Kıpırdamamaya çalış," dedi, kadının ıslıklı soluğunu kendi ciğerlerinde hissederek. Kadın bir an uyuşup kaldı. Gözlerini kapadı. Tekrar açtığında, soluması daha düzenli gibiydi.

"İçinde bulunduğumuz durumda," dedi, "lokmamızı kendimizden esirgeyip bir horoza vermemiz günah."

Albay karısının alnını çarşafla sildi.

"Kimse üç ayda ölmez."

"Peki ama o arada ne yiyeceğiz?" diye sordu kadın.

"Bilmiyorum," dedi albay. "Ama açlıktan ölecek olsaydık şimdiye çoktan ölürdük."

Horoz boş konserve kutusunun yanında çok canlı görünüyordu. Albayı görünce kafasını geriye atıp gırtlağından nerdeyse insan gibi sesler çıkardı.

Albay ona bir suç ortağı tavrıyla gülümsedi:

"Hayat zor dostum."

Sonra sokağa çıktı. Öğle uykusu saatlerinde, hiçbir şey düşünmeden, probleminin çözümü olmadığına kendini inandırmaya bile çalışmadan, kasabada dolaştı. Kendini bitkin hissedene kadar unutulmuş sokaklarda yürüdü. Sonra eve döndü. Kadın onun geldiğini duyup yatak odasına çağırdı.

"Ne var?"

Kadın ona bakmadan yanıtladı.

"Saati satabiliriz."

Bunu albay da düşünmüştü. "Alvaro'nun sana hemen oracıkta kırk peso vereceğinden eminim," dedi kadın. "Dikiş makinesini ne kadar çabuk aldığını düşün."

Agustin'in yanında çalıştığı terziden söz ediyordu.

"Sabah onunla konuşurum," dedi albay.

"Bırak şu 'sabah konuşurum'ları " diye diretti kadın. "Saati hemen şu dakika götür ona. Tezgâhın üstüne koy ve şöyle de: 'Alvaro, bu saati benden satın alman için getirdim.' Hemen anlar o."

Albay utandığını hissetti.

"Ortalıkta Kutsal Türbe'yle dolaşmak gibi bir şey bu," diye itiraz etti albay. "Öyle göstermelik bir parçayla sokakta görülürsem Rafael Escalona beni şarkılarından birine koyar."

Ama karısı onu bu kez de ikna etti. Saati kendi eliyle indirdi, bir gazete kâğıdına sardı ve albayın kucağına koydu. "Kırk pesoyu almadan dönme buraya," dedi. Albay kolunun altında paketle terzi dükkânına gitti. Agustin'in arkadaşlarını holde oturur buldu.

İçlerinden biri ona oturması için yer gösterdi. "Sağ olun," dedi albay.

"Kalamayacağım." Alvaro atölyeden çıktı. Holdeki iki kancanın arasına gerilmiş telde bir parça ıslak kumaş asılıydı. Alvaro sert, köşeli bir bedeni, yabani gözleri olan bir delikanlıydı. O da albaya oturmasını söyledi. Albay kendini rahatlamış hissediyordu. Tabureyi kapımın pervazına dayadı ve teklifini yapmak için Alvaro'yla yalnız kalana kadar beklemek üzere oturdu. Birden ifadesiz yüzlerle çevrelendiğini hissetti.

"Engel olmuyorum ya?" dedi.

Olmadığını söylediler. İçlerinden biri ona doğru eğildi. Duyulur duyulmaz bir sesle konuştu:

"Agustin'den mektup var."

Albay ıssız caddeye baktı.

"Ne söylüyor?"

"Her zamanki şeyleri."

Albaya gizli kâğıdı verdiler. Onu pantolonunun cebine koydu. Sonra, paketin üstünde parmaklarıyla tempo tutarak suskun kaldı. Birinin dikkatini çektiğini fark edince umutla korku arasında bocalayarak duraladı.

"Orada ne var albay?"

Albay gözlerini Hernan'ın içe işleyen yeşil gözlerinden kaçırdı.

"Hiç," diye yalan söyledi. "Saatimi onarması için Alman'a götürüyorum."

"Budalalık etmeyin albay," dedi Hernan, paketi almaya çalışarak.

"Bekleyin de ben bir bakayım."

Albay duraladı. Bir şey söylemedi ama gözkapakları morardı. Öbürleri üsteledi.

"Bırak baksın albay, mekanik şeylerden anlar o."

"Sadece ona zahmet vermek istemiyorum."

"Zahmet mi, ne zahmeti?" dedi Hernan. Saati çekip aldı. "Alman senin on pesonu alır, saat de şimdikinden farklı olmaz."

Hernan saatle birlikte atölyeye girdi. Alvaro bir makinede dikiş dikiyordu. Arka tarafta, bir çiviye asılı duran gitarın altında bir kız düğme dikiyordu. Gitarın yukarısında raptiyeyle tutturulmuş bir yazı vardı: "SİYASET KONUŞMAK YASAKTIR." Dışarıda, albay gövdesini gereksiz bir fazlalıkmış gibi hissediyordu. Ayaklarını taburenin çubuğuna dayadı.

"Allah kahretsin albay."

Albay irkilmişti. "Sövmeye gerek yok," dedi.

Alfonso albayın ayakkabılarını incelemek için burnunun üstündeki gözlüklerini düzeltti.

"Ayakkabılarınız içindi," dedi. "Kahrolası yeni ayakkabılar bunlar."

"Ama bunu sövmeden de söyleyebilirsin," dedi albay. Sonra ayakkabılarının tabanlarını gösterdi. "Bu ucubeler tam kırk yıllık ve ilk kez birinin sövdüğünü duyuyorlar."

"Tamam," diye bağırdı Hernan içerden, tam saatin, zili çalarken.

Yandaki evde bir kadın bölmeye vurarak seslendi:

"Bırak şu gitarı! Agustin'in senesi olmadı daha."

Biri kabaca güldü.

"Bir saat bu."

Hernan paketle dışarı çıktı.

"Bir şey değilmiş," dedi. "İstersen seninle birlikte eve gidip yerleştiririm."

Albay Hernan'ın önerisini reddetti.

"Borcum ne kadar?"

"Onu dert etme albay," diye yanıtladı Hernan, grubun içindeki yerini alarak. "Ocakta horoz ödeyecek onu."

Albay aradığı fırsatı yakalamıştı.

"Seninle bir anlaşma yapalım," dedi.

"Ne gibi?

"Horozu sana vereyim." Kendisini çevreleyen yüzleri inceledi. "Horozu hepinize vereyim."

Hernan ona şaşkın şaşkın baktı.

"Artık bu iş için yok yaşlıyım," diye sürdürdü albay. Sesine inandırıcı bir sertlik verdi. "Bana çok fazla sorumluluk yüklüyor. Günlerdir hayvan ölüyormuş gibi bir duygu içindeyim."

"Kaygılanma albay," dedi Alfonso. "Horoz tüy döküyor şimdi. Tüylerinde ateş var onun."

"Gelecek ay daha iyi olur," dedi Hernan.

"Yine de istemiyorum onu," dedi albay.

Hernan'ın gözbebekleri albayınkileri deldi.

"Durumu anlaşana albay," diye ısrar etti. "Önemli olan Agustin'in horozunu ringe senin koyman."

Albay düşündü. "Anlıyorum," dedi. "Zaten onu bu yüzden alıkoydum şimdiye kadar." Dişlerini sıktı ve devam edebileceğini hissetti:

"Sorun şu ki daha iki ay var." Anlayan Hernan oldu.

"Eğer neden yalnızca buysa, sorun yok," dedi.

Sonra formülünü önerdi. Öbürü onayladı. Alacakaranlıkta kolunun altındaki paketle eve girdiğinde karısının canı sıkıldı.

"Olmadı mı?" diye sordu.

"Olmadı," diye yanıtladı albay. "Ama artık önemi yok. Horozun beslenmesini oğlanlar üstlenecek."

"Bekleyin de size bir şemsiye vereyim dostum."

Sabas yazıhanenin duvarındaki bir dolabı açtı. İçerisi karmakarışıktı: üst üste yığılmış binici çizmeleri, üzengiler, dizginler ve binici mahmuzlarıyla dolu alüminyum bir kova. Üst bölümden yarım düzine şemsiye sallanıyordu.

Albay bir yıkımdan artakalan döküntüleri düşündü.

"Sağ olun dostum," dedi sonra, pencereye dayanarak. "Havanın açmasını beklesem daha iyi olacak." Sabas dolabı kapatmadı. Yazı masasına, vantilatörün etki alanı içine yerleşti. Sonra çekmeceden pamuklara sarılmış küçük bir derialtı şırıngası çıkardı. Albay yağmurun arasından grimsi badem ağaçlarına dikkatle baktı. Bomboş bir öğle sonrasıydı.

"Yağmur bu pencereden farklı görünüyor," dedi. "Sanki başka bir kasabada yağıyormuş gibi."

"Nereden bakarsan bak, yağmur yağmurdur," diye yanıtladı Sabas.

Şırıngayı kaynatmak için masanın camına koydu. " Kokuşmuş bu kasaba."

Albay omuzlarını silkti. Yazıhanenin ortasına doğru yürüdü. Parlak renkli kumaşlarla kaplı mobilyalarla döşenmiş, yeşil çinili bir odaydı bu. Arka tarafta karmakarışık bir yığın halinde, tuz çuvalları, bal petekleri ve eyerler vardı. Sabas bomboş bir bakışla albayı izliyordu.

"Sizin yerinizde olsam öyle düşünmezdim," dedi albay.

Oturup bacak bacak üstüne attı. Sakin bakışı, masasının üzerine doğru eğilen adama takılıp kalmıştı. Ufak tefek, şişman ama

etleri gevşemiş bir adamdı bu. Gözlerinde bir kurbağanın hüznü vardı.

"Bir doktora görünün dostum," dedi Sabas. "Cenazeden beri biraz mahzun görünüyorsunuz."

Albay başını kaldırdı.

"Gayet iyiyim," dedi.

Sabas şırınganın kaynamasını bekliyordu. "Keşke ben de aynı şeyi söyleyebilsem," diye sızlandı. "Siz şanslısınız çünkü dökme demirden bir mideniz var." Koyu lekelerle beneklenmiş kıllı ellerine baktı. Nikâh yüzüğünün yanına siyah taşlı bir yüzük takmıştı.

"Öyle," dedi albay.

Sabas, yazıhaneyle evin geri kalanı arasındaki kapıdan karısına seslendi. Sonra perhizinin iç karartıcı bir açıklamasına girişti. Gömlek cebinden ufak bir şişe çıkardı ve bezelye büyüklüğünde beyaz bir hapı masanın üstüne koydu.

"Her yere bununla gitmek işkenceden farksız," dedi. "Cebinde ölümü taşımak gibi bir şey."

Albay masaya yaklaştı. Sabas tadına bakmasını söyleyene kadar hapı avucunda inceledi.

"Kahveyi tatlandırmak için," diye açıkladı Sabas. "Şeker ama şekersiz."

"Anlıyorum," dedi albay, tükürüğü hüzünlü bir tatlılıkla dolarak.

"Çanlar olmadan çan sesi gibi bir şey."

Karısı iğnesini yaptıktan sonra Sabas yüzünü elleri arasına alıp dirseklerini masaya dayadı. Albay gövdesini ne yapacağını bilemiyordu. Kadın vantilatörün fişini çekti, onu kasanın üstüne koydu, sonra dolaba doğru yürüdü.

"Şemsiyelerin ölümle bir ilgisi var," dedi.

Albay kadınla ilgilenmedi. Postayı beklemek için dörtte evden çıkmıştı ama yağmur onu Sabas'ın yazıhanesine sığınmak zorunda bırakmıştı.

Teknelerin düdükleri duyulduğunda yağmur hala yağıyordu.

"Herkes ölümün bir kadın olduğunu söyler," diye sürdürdü kadın.

Şişmandı, kocasından uzundu ve üstdudağında tüylü bir et beni vardı.

Konuşması vantilatörün uğultusunu anımsatıyordu. "Ama ben bir kadın olduğunu sanmıyorum," dedi. Dolabı kapadı ve yine albayın gözlerinin içine baktı.

"Bence o pençeli bir hayvan."

"Mümkündür," dedi albay. "Bazen çok tuhaf şeyler oluyor."

Posta şefinin muşamba bir yağmurlukla tekneye atlayışını düşündü.

Avukatını değiştirmesinin üstünden bir ay geçmişti. Bir yanıt beklemeye hakkı vardı. Sabas'ın karısı ölüm hakkında konuşup duruyordu. Sonunda albayın yüzündeki dalgın ifadeyi fark etti.

"Dostum," dedi. "Kaygılı görünüyorsunuz."

Albay yerinde doğruldu.

"Öyle dostum," diye yalan söyledi. "Saat beş olduğu halde daha horoza iğne yapılmadığını düşünüyordum."

Kadın şaşırmıştı.

"Bir horoza iğne yapmak ha, sanki bir insanmış gibi!" diye bağırdı.

"Günah bu."

Sabas artık dayanamadı. Kızarmış yüzünü kaldırdı.

"Şu ağzını bir dakika kapasana," diye buyurdu karısına. Kadın gerçekten de ellerini ağzına götürdü. "Yarım saattir dostumu budalalıklarınla rahatsız ediyorsun."

"Hiç de değil," diye itiraz etti albay.

Kadın kapıyı çarptı. Sabas lavantayla ıslatılmış bir mendille boynunu sildi Albay pencereye yaklaştı. Yağmur durmadan yağıyordu. Issız meydandan uzun bacaklı bir tavuk geçiyordu.

"Horoza iğne yapıldığı doğru mu?"

"Doğru," dedi albay. "Eğitimi haftaya başlıyor."

"Delilik bu," dedi Sabas. "Bu işler size göre değil."

"Aynı fikirdeyim," dedi albay. "Ama boynunu burup koparma nedeni de değil."

"Bu yalnızca budalaca bir inat," dedi Sabas, pencereye doğru dönerek.

Albay onun körük gibi soluduğunu duydu. Arkadaşının gözleri onda acıma uyandırıyordu.

"Hiçbir şey için çok geç sayılmaz," dedi albay.

"Makul olsanıza," dedi Sabas ısrarla. "İki taraflı bir pazarlık bu. Bir taraftan şu dertten kurtulursunuz, öbür taraftan cebinize dokuz yüz peso girer.

"Dokuz yüz peso!" diye haykırdı albay.

"Dokuz yüz peso."

Albay rakamı gözünde canlandırdı.

"Horoz için böyle bir servet vereceklerini mi sanıyorsunuz?"

"Sanmıyorum," diye yanıtladı Sabas. "Kesinlikle eminim."

Devrimin paralarını geri verdiğinden beri albayın kafasında hiç bu kadar büyük bir miktar olmamıştı. Sabas'ın yazıhanesinden ayrıldığında bağırsaklarında şiddetli bir burulma hissetti ama bu kez bunun hava yüzünden olmadığının farkındaydı. Postanede doğruca posta şefine gitti:

"Acil bir mektup bekliyorum," dedi. "Uçakla."

Posta şefi küçük bölmelere baktı. Okumayı bitirince mektupları ait oldukları kutuya koydu ama bir şey söylemedi. Elindeki tozu silkti ve albaya anlamlı bir bakış fırlattı.

"Bugün kesinlikle gelmesi gerekiyordu," dedi albay.

Posta şefi omuzlarını silkti.

"Kesinlikle gelen tek şey ölümdür albay."

Karısı onu bir tabak mısır lapasıyla karşıladı. Albay lapasını sessizce, lokmalar arasında uzun uzun durup düşünerek yedi.

Karşısında oturan kadın onun yüzünde bir şeylerin değişmiş olduğunu fark etti.

"Neyin var?" diye sordu.

"Şu emeldi aylığı işini bekleten memuru düşünüyorum," diye yalan attı albay. "Elli yıl sonra biz yerin iki metre altında huzur içinde yatarken o zavallı her cuma emekli aylığının bağlanmasını bekleyerek ölüp ölüp dirilecek."

"Bu kötüye işaret," dedi kadın. "Demek ki durumu kabullenmeye başladın bile." Lapasını yemeye devam etti. Ama biraz sonra kocasının hala uzaklarda olduğunu fark etti.

"Ama şimdi lapanın tadını çıkarmalısın."

"Çok güzel," dedi albay. "Nereden çıktı bu?"

"Horozdan," diye yanıtladı kadın. "Oğlanlar ona o kadar çok mısır getirdiler ki o da bizimle paylaşmaya karar verdi. Hayat böyle işte."

"Doğru," diye içini çekti albay. "Hayat şimdiye dek icat edilen en güzel şey."

Ocağın ayağına bağlı duran horoza baktı. Bu kez farklı bir hayvan gibi görünüyordu. Kadın da baktı ona.

"Öğleden sonra çocukları sopayla kovalamak zorunda kaldım," dedi.

"Horozla çiftleştirmek için yaşlı bir tavuk getirmişlerdi."

"İlk kez değil bu," dedi albay. "O kasabalarda Albay Aureliano Buendia'ya da aynı şeyi yapıyorlardı. Onunla çiftleştirmek için küçük kızlar getiriyorlardı."

Espri kadının hoşuna gitti. Horoz, holde insanların sakin sakin konuşmasına benzer bir ses çıkardı gırtlağından. "Bazen şu hayvanın konuşuvereceğini sanıyorum," dedi kadın. Albay yine horoza baktı.

"Ağırlığınca altın eder," dedi. Bir kaşık lapayı yerken bazı hesaplar yaptı. "Bizi üç yıl besleyecek."

"Umut karın doyurmaz," dedi kadın.

"Karın doyurmaz ama insanı ayakta tutar," diye yanıtladı albay.

"Dostum Sabas'ın mucizevi hapları gibi bir şey;"

Albay o gece kafasındaki rakamları silmeye çalışarak huzursuz bir uyku uyudu. Ertesi gün öğle yemeğinde kadın iki tabak lapa çıkardı ve kendininkini, başı önüne eğik, tek kelime söylemeden yedi. Albay onun karamsarlığının kendisine de bulaştığını hissetti.

"Neyin var?"

"Hiç," dedi kadın.

Albay bu kez yalan söyleme sırasının ona gelmiş olduğu duygusuna kapıldı. Onu rahatlatmaya çalıştı. Ama kadın inat etti.

"Olağandışı bir şey yok," dedi. "Düşünüyordum da, adam öleli iki ay oldu ve ben ailesini yoklamaya gitmedim daha."

O gece onları yoklamaya gitti. Albay ölen adamın evine kadar ona eşlik etti, sonra hoparlörlerden taşan müziğe kapılarak sinemaya doğru yöneldi.

Peder Angel odasının kapısında oturmuş, kendisinin on iki uyarı vuruşuna karşın kimlerin filme gittiğini görmek için sinemanın girişini gözlüyordu. Bir ışık seli, tiz bir müzik ve çocukların çığlıkları, çevrede somut bir direniş havası yaratıyordu. Çocuklardan biri albayı tahta bir tüfekle tehdit etti.

"Horozdan ne haber albay?" dedi amirane bir sesle.

Albay ellerini yukarı kaldırdı.

"Hala yaşıyor."

Dört renkli bir afiş sinemanın önünü tamamen örtüyordu: Gece Yarısı Bakiresi. Bir bacağı uyluğuna kadar açılmış, tuvaletli bir kadındı. Albay uzaklarda şimşek ve gök gürültüleri başlayana kadar mahallede dolaştı durdu.

Sonra karısını almaya gitti.

Ölen adamın evinde değildi karısı. Evde de değildi. Albay sokağa çıkma yasağına az kaldığını tahmin ediyordu, ama saat

durmuştu. Fırtınanın kasabanın üzerinde ilerlediğini hissederek bekledi. Tekrar dışarı çıkmaya hazırlanıyordu ki karısı geldi.

Albay horozu yatak odasına götürdü. Kadın üstünü değiştirip bir bardak su içmek için oturma odasına gittiğinde saati kurmayı bitirmiş, ayarlamak için sokağa çıkma yasağı borusunu bekliyordu.

"Neredeydin?" diye sordu albay.

"Şurada burada," diye yanıtladı kadın. Kocasına bakmadan bardağı musluk taşına koyup yatak odasına döndü. "Yağmurun bu kadar çabuk başlayacağı kimin aklına gelirdi?" Albay bir yorumda bulunmadı. Yasağı bildiren boru duyulduğunda saati on bire ayarladı, kapağı kapadı ve sandalyeyi yerine koydu. Karısını tespih çekerken buldu.

"Sorumu yanıtlamadın,' dedi albay.

"Ne sorusu?"

"Neredeydin?"

"Orada oturup konuştum," dedi kadın. "Evden çıkmayalı öyle çok olmuştu ki."

"Albay hamağını kurdu. Evi kilitleyip odayı ilaçladı. Sonra lambayı yere koyup hamağa uzandı.

"Anlıyorum," dedi hüzünle. "Kötü bir durumun en kötü yanı bize yalan söyletmesidir."

Kadın uzun uzun içini çekti.

"Peder Angel ile birlikteydim," dedi. "Nikâh yüzüklerimiz karşılığında borç istemeye gittim."

"Peki ne söyledi sana?"

"Kutsal şeyleri takas etmenin günah olduğunu."

Kadın cibinliğinin altında konuşmasını sürdürdü. "İki gün önce saati satmaya çalıştım," dedi. "Kimse ilgilenmiyor, çünkü ışıklı rakamları olan modern saatler satıyorlar taksitle. Zamanı karanlıkta da görebiliyorsun." Albay kırk yıldır paylaşılan yaşamın, paylaşılan açlığın ve acının karısını tanımasına yetmemiş olduğunu teslim etti. Sevgilerinde de bir şeylerin eskidiğini hissetti.

"Resmi de istemiyorlar," dedi kadın. "Hemen herkeste aynısından var.

Türk'ün dükkânına bile gittim."

Albay acılaştığını hissetti.

"Demek şimdi herkes açlıktan ölecek halde olduğumuzu biliyor.

"Yoruldum artık," dedi kadın. "Erkekler evin sorunlarını bilmez. Kaç kez, bazen günlerce yemek pişirmediğimizi komşular anlamasın diye, tencereye taş koyup kaynatmak zorunda kaldım."

Albay incinmişti.

"Bu gerçekten alçaltıcı," dedi.

Kadın cibinliğin altından çıkıp hamağa gitti. "Ben bu evde gösteriş ve yapmacıktan vazgeçmeye hazırım," dedi. Sesi öfkeden kararmaya başlamıştı.

"Her şeye boyun eğip soylu davranmaktan bıktım."

Albay kılını kıpırdatmadı.

"Yirmi yıldır her seçimden sonra sana vaat ettikleri renkli küçük kuşları bekliyoruz ve tek elimize geçen ölü bir oğul," diye sürdürdü kadın. "Ölü bir oğul dışında hiçbir şey."

Albay bu tür suçlamalara alışıktı.

"Biz görevimizi yaptık," dedi.

"Onlar da yirmi yıldır senatoda ayda bin peso kazanarak kendi görevlerini yaptılar," diye yanıtladı kadın. "İşte dostum Sabas, bu kasabaya boynuna doladığı bir yılanla ilaç satmaya gelen bir adam, parasını iki katlı evine sığdıramıyor."

"Ama şekerden ölüyor," dedi albay.

"Sen de açlıktan ölüyorsun," dedi kadın. "Gururun karın doyurmadığını biliyorsun herhalde."

Şimşek kadının sözünü kesti. Gök gürültüsü sokakta patladı, yatak odasına girdi ve bir taş yığını gibi yatağın altına yuvarlandı. Kadın tespihini almak için cibinliğe doğru atıldı.

Albay gülümsedi.

"Dilini tutmayanın başına bu gelir işte," dedi. "Tanrının benden yana olduğunu söylerdim hep."

Ama gerçekte acılaştığını hissediyordu. Biraz sonra ışığı söndürdü ve şimşekle yırtılan karanlıkta düşünceye daldı. Macondo'yu anımsadı. Albay Neerlandia'da verilen sözlerin yerine getirilmesini beklemişti. Uyku sersemliği içinde, sıcaktan bunalan erkeklerin, kadınların ve hayvanların, vagonların tepelerine kadar yığıldığı sarı, tozlu bir trenin geldiğini görür gibi oldu. Muz telaşıydı bu.

Yirmi dört saat içinde kasabanın çehresini değiştirmişlerdi. "Ben gidiyorum," demişti albay o zaman. "Muz kokusu içimi kemiriyor." Ve 27 Haziran 1906 Çarşamba günü saat 14.18'de, dönüş treniyle Macondo'dan ayrılmıştı. Neerlandia'da teslim olduktan sonra bir an bile huzur bulamadığını anlaması nerdeyse yarım yüzyılını almıştı.

Gözlerini açtı.

"Öyleyse onu düşünmeye gerek yok artık," dedi.

"Neyi?"

"Horoz sorununu," dedi albay. "Yarın onu dokuz yüz pesoya dostum Sabas'a satacağım."

İğdiş edilmiş hayvanların ulumaları Sabas'ın bağırışlarına karışıp yazıhanenin penceresinden içeri doluyordu. On dakika içinde gelmezse çekip giderim diye kendi kendine söz verdi albay, iki saatlik bir bekleyişten sonra.

Ama yirmi dakika daha bekledi. Tam gitmeye hazırlanıyordu ki, ardında bir grup işçi ile Sabas yazıhaneye girdi. Albaya hiç bakmadan bir aşağı bir yukarı yürüyüp geçti önünden.

"Beni mi bekliyorsunuz dostum?"

"Evet dostum," dedi albay. "Ama eğer çok meşgulseniz daha sonra gelebilirim."

Sabas kapının öbür yanından duymadı onu.

"Hemen geliyorum," dedi.

Öğle sıcağı boğucuydu. Yazıhane caddeden yarısı yanan titrek ışıkla parlıyordu. Albay sıcağın verdiği uyuşuklukla elinde olmadan gözlerini kapadı ve rüyasında hemen karısını görmeye başladı. Sabas'ın karısı ayaklarının ucuna basarak içeri girdi.

"Uyumanıza bakın dostum," dedi. "Ben panjurları indireceğim, çünkü bu yazıhane bir cehennem."

Albay onu boş bakışlarla izledi. Kadın pencereyi kapatmış, gölgede konuşuyordu.

"Sık sık rüya görür müsünüz?"

"Ara sıra," diye yanıtladı albay. Uyuyakaldığı için utanmıştı. "Hemen her zaman örümcek ağlarına dolandığımı görürüm rüyamda."'

"Ben her gece kâbus görürüm," dedi kadın. "Şimdi de, şu rüyalarda karşılaştığımız meçhul insanların kimler olduğunu bulmayı koydum kafama."

Vantilatörü prize taktı. "Geçen hafta yatağımın başucunda bir kadın belirdi," dedi. "Ona kim olduğunu sormayı becerebildiğimde, "Ben on iki yıl önce bu odada ölen kadınım," diye yanıtladı.

"Ama bu ev daha iki yıl önce inşa edildi."

"Doğru," dedi kadın. "Demek ki ölüler bile yanılabiliyor."

Vantilatörün uğultusu gölgeyi pekiştirmişti. Albay hem uykusuzluktan, hem de rüyalardan doğruca yeniden doğuşun gizlerine giden kadının gevezeliklerinden bunalarak sabrının tükendiğini hissetti. Veda etmek için kadının sözüne ara vermesine beklerken Sabas ustabaşıyla yazıhaneye girdi.

"Çorbanı dört kez ısıttım," dedi kadın.

"İstersen on kez ısıt," dedi Sabas. "Ama başımın etini yeme şimdi."

Kasayı açtı ve ustabaşına bir tomar parayla bir talimat listesi verdi.

Ustabaşı parayı saymak için panjurları açtı. Sabas yazıhanenin gerisinde albayı gördü ama hiçbir tepki göstermedi.

Ustabaşıyla konuşmasını sürdürdü. İki adam yazıhaneden yeniden çıkmaya hazırlanırken albay yerinden doğruldu.

Sabas kapıyı açmadan önce durakladı.

"Sizin için ne yapabilirim dostum?"

Albay ustabaşının kendisine baktığını gördü.

"Hiçbir şey dostum," dedi. "Yalnızca konuşmak istemiştim sizinle."

"Ne söyleyecekseniz çabuk söyleyin," dedi Sabas. "Ayıracak tek dakikam yok."

Eli kapının tokmağında, bir an duraksadı. Albay yaşamının en uzun beş saniyesinin geçmekte olduğunu hissetti. Dişlerini sıktı.

"Şu horoz hakkında," diye mırıldandı.

O zaman Sabas kapıyı açma işini tamamladı. "Şu horoz meselesi," diye yineledi gülümseyerek ve ustabaşını hole doğru itti. "Dünya tepemize yıkılıyor ve benim dostum hala şu horozu düşünüyor." Sonra albaya döndü:

"Pekala dostum. Şimdi geliyorum."

Albay iki adamın ayak sesleri holün ucunda duyulmaz olana kadar odanın ortasında kımıldamadan durdu. Sonra bir pazar öğle uykusuyla uyuşmuş kasabada dolaşmak üzere dışarı çıktı. Terzi dükkânında kimse yoktu.

Doktorun muayenehanesi kapalıydı. Suriyelinin tezgâhındaki mallara kimse bakmıyordu. Nehir çelikten bir levhaydı. Kıyıda bir adam dört petrol bidonunun üstünde, yüzü bir şapka ile güneşten korunmuş, uyuyordu. Albay kasabada kımıldayan tek şeyin kendisi olduğundan emin, evine gitti.

Karısı eksiksiz bir öğle yemeği ile onu bekliyordu.

"Veresiye aldım; yarın ilk iş ödeyeceğime söz verdim," diye açıkladı.

Yemek sırasında albay son üç saatin olaylarını anlattı. Kadın onu sabırsızlanarak dinledi.

"Bütün sorun zayıf karakterli oluşun," dedi sonunda. "Oraya başın dimdik gidip arkadaşını bir yana çekmen ve 'Arkadaş, horozu sana satmaya karar verdim,' demen gerekirken sen sadaka istiyormuş gibi davranıyorsun."

"Senin anlatmana bakılırsa hayat kolay," dedi albay.

Kadının enerjik bir hali vardı. O sabah eve çekidüzen vermişti.

Kocasının eski ayakkabıları, muşamba bir önlük ve kulak hizasında iki düğüm atarak başına bağladığı bez parçasıyla garip bir kılığı vardı. "Sende eh ufak bir ticaret kavramı yok," dedi. "Bir şey satmaya giderken de, bir şey almaya giderken takındığın yüzü takınman gerek."

Albay onun görünüşünde eğlenceli bir şeyler bulmuştu.

"Tam olduğun gibi kal," diye gülümseyerek sözünü kesti karısının.

"Tıpkı o yulaf ezmesi kutularındaki küçük adama benziyorsun."

Kadın paçavrayı başından çekip çıkardı.

"Ciddi söylüyorum," dedi sonra. "Horozu hemen şimdi dostumuza götüreceğim ve yarım saat içinde dokuz yüz pesoyla döneceğime nesine istersen bahse girerim."

"Kafan sıfırlarla dolu," dedi albay. "Daha şimdiden horozdan kazanacağın parayla bahse tutuşuyorsun."

Karısını caydırması kolay olmadı. Kadın bütün sabahı, her cuma çektikleri işkenceden uzak, gelecek üç yılın bütçesini kafasında düzenleyerek geçirmişti. En temel gereksinimlerinin listesini yapmış, albay için bir çift yeni ayakkabıyı da unutmamıştı. Yatak odalarında ayna için bir yer ayırmıştı.

Planlarının bir anda altüst olması onu utanç ve küskünlük karışımı bir duygu içinde bırakmıştı.

Kısa bir şekerleme yaptı. Kalktığında albay iç avluda oturuyordu.

"Şimdi ne yapıyorsun?" diye sordu kadın.

"Düşünüyorum," dedi albay.

"Öyleyse sorun çözülmüş sayılır. O parayı elli yıl sonra alabileceğiz demektir."

Ama gerçekte albay horozu hemen o gün öğleden sonra satmaya karar vermişti. Sabas'ı yazıhanesinde yalnız başına, vantilatörün önünde enjeksiyonu için hazırlanırken düşündü. Yanıtı hazırdı.

"Horozu da al," diye öğütledi karısı, albay dışarı çıkarken. "Onu etten kemikten karşısında görmesi bir mucize yaratabilir."

Albay karşı çıktı. Kadın onu ön kapıya kadar çaresiz bir kaygı ile izledi.

"Bütün ordu yazıhanesinde de olsa önemi yok," dedi. "Onu kolundan tut ve dokuz yüz pesoyu sana verene kadar bırakma."

"Bir soygun planladığımızı sanacaklar."

Kadın dinlemedi.

"Unutma ki horozun sahibi sensin," diye üsteledi. "Unutma ki ona lütufta bulunacak olan sensin."

"Pekala."

Sabas doktorla birlikte yatak odasındaydı. Karısı albaya, "Şansınızı şimdi deneyin dostum," dedi. "Doktor onu çiftliğe gitmesi için hazırlıyor, perşembeye kadar da dönmeyecek." Albay iki zıt güçle çarpışıyordu: Horozu satma konusundaki kararlılığına karşın bir saat geç gelip Sabas'ı kaçırmış olmayı isterdi.

"Bekleyebilirim," dedi.

Ama kadın üsteledi. Albayı, kocasının bir tahtı anımsatan yatağının üzerinde, renksiz gözleri doktora dikili, iç çamaşırlarıyla oturduğu yatak odasına götürdü. Doktor, hastanın idrarının bulunduğu cam tüpü ısıtıp Sabas'a olumlu bir işaret verene kadar bekledi albay.

"Onu vurmamız gerekecek," dedi doktor, albaya dönerek. "Şeker hastalığı zenginlerin işini bitirmek için fazla yavaş."

"Şu kahrolası ensülin iğnelerinizle elinizden geleni yaptınız zaten," dedi Sabas ve gevşek kaba etlerinin üstünde sıçradı. "Ama ben çetin cevizim." Sonra albaya döndü.

"İçeri gelin dostum. Bugün öğleden sonra çıkıp size baktığımda şapkanızı bile göremedim."

"Şapka giymiyorum ki onu kimse için çıkarmam gerekmesin."

Sabas giyinmeye başlamıştı. Doktor cam bir tüp içindeki kan numunesini ceket cebine koydu. Albay onun gitmeye hazırlandığını düşündü.

"Sizin yerinizde olsam dostuma yüz bin pesoluk bir fatura gönderirdim doktor," dedi albay. "O zaman bu kadar kaygılanmazdı."

"Ben bunu çoktan söyledim ona, ama bir milyon için," dedi doktor.

"Yoksulluk şekerin en iyi ilacıdır."

"Reçete için teşekkürler," dedi Sabas, kocaman göbeğini binici pantolonuna sokuşturmaya çalışırken. "Ama seni zenginlik felaketinden korumak için kabul etmeyeceğim." Doktor kendi dişlerinin, çantasının küçük, nikelajlı kilidinde yansıdığını gördü. Sabırsızlık göstermeden saate baktı. Sabas, çizmelerini giyerken birden albaya döndü:

"Ee dostum, horozdan ne haber?"

Albay yanıtını doktorun da beklediğini sezdi. Dişlerini sıktı.

"Hiç dostum," diye mırıldandı. "Onu size satmaya geldim."

Sabas çizmelerini giymişti.

"Güzel, dostum," dedi heyecansızca. "Aklınıza gelebilecek en makul şeydi bu."

"Artık çapraşık işlerle uğraşamayacak kadar yaşlandım," dedi albay.

Doktorun yüzündeki geçit vermez ifade karşısında kendini haklı çıkarmaya çalışır gibiydi. "Yirmi yaş daha genç olsaydım farklı olurdu."

"Her zaman yirmi yaş daha genç olacaksınız," dedi doktor.

Albayın soluması normale dönmüştü. Sabas'ın bir şey daha söylemesini bekledi ama Sabas hiçbir şey söylemedi. Fermuarlı bir deri ceket giyip yatak odasından çıkmaya hazırlandı.

"İsterseniz bu konuyu gelecek hafta konuşalım dostum," dedi albay.

"Ben de onu diyecektim," dedi Sabas. "Size belki dört yüz peso verebilecek bir müşterim var. Ama perşembeye kadar beklememiz gerek."

"Ne kadar?" diye sordu doktor.

"Dört yüz peso."

"Onun çok daha fazla edeceğini duymuştum birinden," dedi doktor.

"Dokuz yüz pesodan söz ediyordunuz," dedi albay, doktorun şaşkınlığından destek alarak. "Tüm yörenin en iyi horozu o."

Sabas doktoru yanıtladı.

"Başka zaman olsa bin peso da verirlerdi," diye açıkladı. "Ama şimdi kimse iyi bir horozu dövüştürmeye cesaret edemiyor. Her an için dövüş meydanından vurulup öldürülmüş olarak çıkma tehlikesi var." Yapmacık bir düş kırıklığıyla albaya döndü:

"Size söylemek istediğim buydu dostum," dedi.

Albay başıyla onayladı.

"Pekala," dedi.

Hol boyunca Sabas'ı izledi. Doktor, Sabas'ın karısı tarafından oturma odasında alıkonulmuştu. Kadın ona "insana birdenbire gelen ve insanın ne olduklarını bilmediği şeyler" için bir ilaç soruyordu. Albay yazıhanede bekledi.

Sabas kasayı açtı, bütün ceplerine para tıkıştırdı ve albaya dört banknot uzattı.

"Burada altmış peso var dostum," dedi. "Horoz satılınca üstünü hallederiz."

Albay, doktorla birlikte nehir kıyısında akşam serinliğiyle canlanmaya başlayan sergilerin önünden yürüyüp geçti. Şekerkamışı

yüklü bir mavna akıntı boyunca ilerliyordu. Albay doktoru tuhaf bir biçimde anlaşılmaz buluyordu.

"Ya siz? Siz nasılsınız doktor?"

Doktor omuzlarını silkti.

"Her zamanki gibi," dedi. "Sanırım bir doktor gerek bana."

"Kış yüzünden," dedi albay. "İçimi kemirip bitiriyor bu mevsim."

Doktor onu mesleki ilgiden kesinlikle yoksun bir bakışla inceledi.

Dükkânlarının önünde oturan Suriyelileri sırayla selamladı. Doktorun muayenehanesinin kapısına geldiklerinde, albay horozun satışına ilişkin görüşünü belirtti.

"Başka bir şey yapamazdım," diye açıkladı. "O hayvan insan etiyle besleniyor."

"İnsan etiyle beslenen tek hayvan Sabas," dedi doktor. "Horozu dokuz yüz pesoya yeniden satacağından eminim."

"Öyle mi düşünüyorsunuz?"

"Öyle olduğundan eminim," dedi doktor. "Belediye başkanıyla yaptığı şu ünlü, yurtseverce antlaşma kadar tatlı bir pazarlık bu."

Albay buna inanmak istemedi. "Dostum o antlaşmayı postunu kurtarmak için yaptı," dedi. "Ancak öylelikle kalabildi kasabada."

"Ve belediye başkanının sepetlediği partizan yoldaşlarının mülklerini de öylelikle alabildi yarı fiyata," diye yanıtladı doktor. Anahtarlarını ceplerinde bulamadığı için kapıya vurdu. Sonra, kendisine inanmazlıkla bakan albaya döndü.

"Bu kadar saf olmayın," dedi. "Sabas paraya kendi postundan çok daha fazla önem verir."

O gece albayın karısı alışverişe çıktı. Albay ona Suriyelilerin dükkânlarına kadar eşlik ederken bir yandan da doktorun açıklamalarını düşünüyordu.

"Hemen oğlanları bul ve horozun satıldığını söyle," dedi kadın. "Boşuna umut bağlamasınlar ona."

"Dostum Sabas dönene kadar satılmayacak horoz," diye yanıtladı albay.

Alvaro'yu bilardo salonunda rulet oynarken buldu. Pazar gecesi boğucu bir sıcak vardı burada. Sonuna kadar açılmış radyonun titreşimleri ısıyı daha da yoğunlaştırıyordu sanki. Albay, kocaman siyah bir muşamba üzerine yazılmış ve masanın ortasındaki bir kutunun üstünde duran gaz lambasıyla aydınlatılmış olan parlak renkli sayılara bakarak oyalanıyordu. Alvaro ısrarla yirmi üçe oynayıp sürekli kaybediyordu. Oyunu onun omzunun üstünden izleyen albay dokuz dönüşte dört kez on birin çıktığını gözledi.

"On bire oyna," diye fısıldadı Alvaro'nun kulağına. "En çok o geliyor."

Alvaro masayı inceledi. Bir sonraki döndürüşte oynamadı. Pantolon cebinden biraz parayla bir de kâğıt çıkardı. Kâğıdı masanın altından albaya verdi.

"Agustin'den," dedi.

Albay gizli notu cebine koydu. Alvaro epey bir miktarı on bire oynadı.

"Ufak bir miktarla başla," dedi albay.

"İyi bir tahmin olabilir," diye yanıtladı Alvaro. Yakındaki oyunculardan bir bölümü, kocaman renkli tekerlek dönmeye başladıktan sonra öbür sayılardan vazgeçip on bire oynadılar. Albay kendini ezici bir baskı altında hissetti. İlk kez kumarın büyüsünü, heyecanını ve acılığını yaşıyordu.

Beş kazandı.

"Affedersiniz," dedi albay utanarak. Sonra, dayanılmaz bir suçluluk duygusuyla, Alvaro'nun parasını çekip götüren küçük tahta tırmığı izledi. "Beni ilgilendirmeyen şeylere burnumu sokarsam böyle olur işte."

Alvaro ona bakmadan gülümsedi.

"Aldırma albay. Sevgiye güven."

Bir mambo çalan trompetler birden sustu. Kumarcılar ellerini havaya kaldırıp kaçıştılar. Albay, arkasında bir tüfeğin, horozu tetiğe

alınırken çıkardığı soğuk, kuru, kısacık çatırtıyı hissetti. Bir polis baskınında cebindeki gizli bildiriyle kaçınılmaz bir biçimde yakalanmış olduğunu kavradı. Ellerini kaldırmadan yarım bir dönüş yaptı. O zaman, hayatında ilk kez, oğlunu vuran adamı yakından gördü. Adam tüfeğinin namlusunu albayın karnına doğrultmuş, tam önünde duruyordu. Ufak tefek, Hintliye benzer, yanık yüzlü bir adamdı ve soluğu bir çocuğunki gibi kokuyordu. Albay dişlerini gıcırdattı ve tüfeğin namlusunu parmaklarının ucuyla hafifçe itti.

"İzninizle," dedi.

Bir çift küçük, yuvarlak yarasa gözüyle karşılaştı. Bir anda bu gözler tarafından yutulduğunu, ezilip ufalandığını, sindirilip hemen dışarı atıldığını hissetti.

"Gidebilirsiniz albay."

Albay aralığın geldiğini anlamak için pencereyi açmaya gerek duymadı.

Mutfakta horozun kahvaltısı için meyveleri doğrarken kemiklerinde hissediyordu bunu. Sonra kapıyı açtı ve avlunun görünümü bu duygusunu doğruladı. Çimenleri ve ağaçlarıyla, helanın bulunduğu kabinin yerden bir milimetre yukarıda, berrak havada durduğu, olağanüstü bir avluydu bu.

Karısı dokuza kadar yataktan çıkmadı. Mutfağa geldiğinde albay eve çoktan çekidüzen vermiş, horozun çevresini saran çocuklarla konuşuyordu.

Kadın ocağa ulaşmak için çevrelerinden dolaşmak zorunda kaldı.

"Çekilin yolumdan!" diye bağırdı. Hayvana doğru öfkeyle baktı. "Şu uğursuz kuştan ne zaman kurtulacağım bilmem!"

Albay karısının horoza öfkelenişini gözledi. Horozun gücenilmeyi hak eder bir hali yoktu. Eğitime hazırdı. Boynu ve tüylü mor bacakları, testere dişli ibiğiyle ince, savunmasız bir havaya bürünmüştü.

"Pencereden dışarı eğil ve horozu unut," dedi albay, çocuklar gidince.

"Böyle sabahlarda insanın canı resim çektirmek istiyor."

Kadın pencereden dışarı eğildi ama yüzü hiçbir duyguyu ele vermiyordu. "Gülleri dikmek isterdim," dedi yine ocağa dönerek. Albay tıraş olmak için aynayı çengele astı.

"Gülleri dikmek istiyorsan ne duruyorsun, diksene," dedi.

Hareketlerini aynadakilere uydurmaya çalışır gibiydi.

"Domuzlar yiyip bitiriyor," dedi kadın.

"Daha iyi ya," dedi albay. "Gülle semirmiş domuzlar çok lezzetli olur herhalde."

Aynada karısını aradı ve yüzünde hala aynı ifadenin olduğunu gördü.

Ateşin aydınlığında yüzü ocakla aynı maddeden yapılmış gibi duruyordu.

Farkına bile varmadan, gözleri karısına dikili, yıllardır yaptığı gibi el yordamıyla tıraş olmayı sürdürdü albay. Kadın uzun bir sessizlik içinde düşündü.

"Ama onları dikmek istemiyorum," dedi sonra.

"Güzel," dedi albay. "Öyleyse dikme."

Kendini iyi hissediyordu. Aralık bağırsaklarındaki bitki örtüsünü büzüştürmüştü. O saban yeni ayakkabılarını giymeye çalıştığında düş kırıklığına uğradı. Birkaç kez denedikten sonra çabasının boşa gittiğini fark edip rugan ayakkabılarını giydi. Bu değişiklik karısının gözünden kaçmadı.

"Eğer yenilerini giymezsen hiç açılmazlar," dedi.

"Bir sakata göre o ayakkabılar," diye karşı çıktı albay. "Bir ay giyilmiş ayakkabılar satmalılar."

Mektubun o gün öğleden sonra geleceğine ilişkin bir önsezinin uyarmasıyla sokağa çıktı. Teknelerin saati henüz gelmediğinden Sabas'ın yazıhanesine gidip onu bekledi. Ama Sabas'ın pazartesiye kadar dönmeyeceğini söylediler. Bu aksiliği önceden sezmemiş olduğu halde sabırsızlanmadı. "Er geç dönmek zorunda," dedi kendi

kendine ve limana doğru yöneldi. Olağanüstü bir andı bu, henüz lekelenmemiş bir berraklık anı.

Suriyeli Musa'nın dükkânında otururken, "Bütün yıl aralık olmalı," diye mırıldandı. "İnsan kendini camdan yapılmış gibi hissediyor."

Suriyeli Musa, bu fikri hemen hemen unutulmuş Arapçasına çevirmek için çaba harcamak zorunda kaldı. Gergin, düzgün bir deriyle kulaklarına dek kaplanmış halim selim bir Asyalıydı. Hareketleri, boğulan bir adamın beceriksiz hareketlerine benziyordu. Hatta boğulmaktan henüz kurtarılmış gibi bir hali vardı.

"Eskiden böyle olurdu," dedi, "Şimdi de öyle olsa ben sekiz yüz doksan yedi yaşında olurdum. Ya sen?"

"Yetmiş beş," dedi albay, gözleriyle posta şefini izleyerek. Ancak o zaman fark etti sirki. Posta teknesinin üstünde, bir yığın renkli nesnenin ortasında duran yamalı çadırı tanıdı. Öbür teknelerin üstüne yığılı sandıkların arasında yabani hayvanları ararken bir an posta şefini gözden yitirdi. Ama yabani hayvanları bulamadı.

"Bir sirk bu," dedi. "On yıldır ilk kez geliyor." Suriyeli Musa albayın haberini doğruladı. Karısına Arapça ve İspanyolca karışımı bir dille seslendi.

Kadın dükkânın arkalarından yanıtladı onu. Musa kendi kendine bir şey söyleyip sonra kaygısını albayın diline çevirdi.

"Kedini sakla albay. Oğlanlar onu çalıp sirke satarlar." Albay posta şefinin ardından gitmeye hazırlanıyordu. "Yabani hayvan gösterisi değil ki bu," dedi.

"Fark etmez," diye yanıtladı Suriyeli. "İp cambazları kemiklerini kırmamak için kedi yerler."

Albay posta şefini nehir kıyısındaki sergiler arasından meydana kadar izledi. Orada horoz dövüşünden yükselen yaygara şaşırttı onu. Geçenlerden biri ona horozu hakkında bir şeyler söyledi. Albay, ancak o zaman, o günün denemeler için belirlenen gün olduğunu anımsadı.

Postaneyi geçip yürüdü. Bir an sonra dövüşün çalkantılı atmosferine gömülmüştü. Dövüş alanının ortasında, ayaklarının

titreyişinde korkuya benzer bir şeyle, yalnız ve savunmasız duran horozunu gördü. Mahmuzları paçavralarla sarılmıştı. Rakibi mahzun, külrengi bir horozdu.

Albay hiç heyecan duymadı. Bir dizi birbirinden farksız hamle oldu.

Coşkulu bir alkışın ortasında tüyler, ayaklar ve boyunlar bir anlığına birbirine girip sonra çözülüyordu. Çitin tahtalarına çarpan rakip, bir takla atıp yeniden saldırdı. Albayın horozu saldırmıyordu. Tüm saldırıları geri püskürtüyor ve tam tamına aynı noktaya dönüyordu yine. Ama artık ayakları titremiyordu.

Hernan çitin üstünden atladı, horozu iki eliyle kavrayıp kaldırarak tribünlerdeki halka gösterdi. Çılgınca bir alkış ve çığlık patlaması oldu. Albay alkışların coşkusuyla dövüşün şiddeti arasındaki uyumsuzluğu gözledi.

Horozların da bilerek ve isteyerek kendilerini kaptırdıkları gülünç bir oyun gibi görünüyordu her şey.

Biraz küçümseyen bir merakın kişiyle yuvarlak dövüş alanını inceledi.

Heyecanlı bir kalabalık, sıralardan aşağıya, dövüş alanına doğru itiş kakış ilerliyordu. Albay, hararetli, hevesli, alabildiğine canlı yüzlerin şaşkın karışımını gözledi. Yeni insanlardı bunlar. Kasabadaki tüm yeni insanlar. Belleğinin kenarından silinip gitmiş olan bir anı bir felaket önsezisiyle yeniden yaşadı.

Sonra çitin üstünden atladı, dövüş alanındaki yoğun kalabalığı yarıp Hernan'ın sakin gözleriyle karşı karşıya geldi. Gözlerini kırpmadan baktılar birbirlerine.

"İyi günler albay."

Albay horozu ondan aldı. "İyi günler," diye mırıldandı. Daha fazla bir şey söylemedi, çünkü hayvanın sıcak, derin zonklaması ürpertmişti onu. Bu kadar canlı bir şeyi daha önce hiç eline almamış olduğunu düşündü.

"Evde yoktunuz," dedi Hernan, şaşkın şaşkın.

Yeni bir alkış dalgası sözünü kesti. Albay ürkmüştü. Kimseye bakmadan, alkış ve çığlıklardan sersemlemiş durumda yine yol açtı kendine ve kolunun altında horozuyla sokağa çıktı.

Bütün kasaba alt tabakadan halk onun, ardında okul çocuklarıyla gidişini seyretmek için dışarı uğramıştı. Boynuna bir yılan dolamış dev bir zenci, meydanın bir köşesindeki masanın üstüne çıkmış, ruhsatsız ilaç satıyordu. Limandan dönmekte olan büyük bir grup, adamın palavralarını dinlemek için durmuştu. Ama albay horozla geçerken dikkatleri ona kaydı. Eve giden yol hiç bu kadar uzamamıştı.

Pişman değildi. Uzun bir süre kasaba, on yıllık tarihle harap olmuş durumda, bir çeşit sersemlik içinde uyuşup kalmıştı. O öğle sonrası yine mektupsuz bir cuma insanlar uyanmıştı. Albay başka bir dönemi anımsadı.

Kendini, karısı ve oğluyla birlikte bir şemsiyenin altında, yağmura karşın kesilmeyen bir gösteriyi izlerken görür gibi oldu. Evinin avlusunda, partinin titizlikle giyinip kuşanmış liderlerinin müziğin ritmine uyararak yelpazelenişlerini anımsadı. Davulun acı veren titreşimlerini nerdeyse yeniden hissetti bağırsaklarında.

Limana paralel cadde boyunca yürüdü ve orada da çok öncesinin gürültülü seçim pazarı kalabalığını buldu. Sirkin boşaltılmasını izliyorlardı. Bir çadırın içinden bir kadın bağırarak horozla ilgili bir şeyler söyledi. Albay, içine kapanmış, dövüş alanındaki alkışların kalıntıları onu hala izliyormuşçasına dağınık sesler duyarak eve doğru yürümeye devam etti.

Kapıda çocuklara dönüp konuştu.

"Herkes evine," dedi. "İçeri giren iyi bir sopa yer."

Kapıyı sürgüleyip doğruca mutfağa gitti. Karısı boğulur gibi yatak odasından çıktı.

"Onu zorla aldılar," dedi hıçkırarak. "Ben sağ olduğum sürece horozun bu evden çıkmayacağını söyledim onlara." Albay horozu ocağın ayağına bağladı.

Tenekedeki suyu değiştirirken sarısının çileden çıkmış sesi geliyordu ardından.

"Ölümüzü çiğneyip yine de onu alacaklarını söylediler," diyordu.

"Horozun bize değil bütün kasabaya ait olduğunu söylediler."

Albay ancak horozla işini bitirdikten sonra dönüp karısının kasılmış yüzüne baktı. Bu yüzün, içinde ne acuna, ne de pişmanlık uyandırdığını hiç şaşırmadan fark etti.

"Doğru olanı yaptılar," dedi usulca. Sonra ceplerini karıştırarak bir tür uçsuz bucaksız tatlılıkla ekledi:

"Bu horoz satılık değil."

Kadın onu yatak odasına kadar izledi. Onun tam anlamıyla bir insan olduğunu ama bir sinema perdesindeymiş gibi dokunulmaz olduğunu hissetti.

Albay dolaptan bir tomar kâğıt para aldı, ceplerindekini de ekleyip tümünü saydı ve yine dolaba koydu.

"Dostum Sabas'a geri verilecek yirmi dokuz peso var," dedi. "Kalanını emekli aylığım geldiğinde alır."

"Ya gelmezse?" diye sordu kadın.

"Gelecek."

"Ama ya gelmezse?"

"O zaman parasını alamaz."

Yeni ayakkabılarını yatağın altında buldu. Kutuyu almak için dolaba döndü, tabanları bir bez parçasıyla temizleyip ayakkabıları tıpkı karısının pazar gecesi getirdiği gibi kutuya koydu. Kadın kıpırdamadı.

"Ayakkabılar geri gidecek," dedi albay. "Dostum için on üç peso daha."

"Geri almazlar," dedi kadın.

"Geri almak zorundalar, diye yanıtladı albay. "Yalnızca iki kez giydim onları."

"Türkler böyle şeyleri anlamaz," dedi kadın.

"Anlamak zorundalar."

"Ya anlamazlarsa?"

"Arılamazlarsa anlamazlar."

Yemek yemeden yattılar. Albay lambayı söndürmek için karısının tespih çekmeyi bitirmesini bekledi. Ama uyuyamadı. Filmleri sınıflandırmak için çalan çanları ve hemen ardından üç saat sonra sokağa çıkma yasağı borusunu duydu. Karısının hışırtılı soluğu gecenin soğuk havasında acılı bir hal almıştı.

Kadın, sakin, uzlaştırıcı bir sesle konuştuğunda albayın gözleri hala açıktı:

"Uyanıksın sen."

"Evet."

"Mantıklı olmaya çalış," dedi kadın. "Yarın dostun Sabas'la konuş."

"Pazartesiye kadar dönmeyecek."

"Daha iyi ya," dedi kadın. "Senin de ne söyleyeceğini düşünmek için üç günün olur."

"Düşünecek hiçbir şey yok," dedi albay.

Ekimin yapışkan havası yerini hoş bir serinliğe bırakmıştı. Albay yağmurkuşlarının tarifesinde bir kez daha tanıdı aralık ayını. Saat ikiyi vurduğunda hala uyuyamamıştı. Ama karısının da uyanık olduğunu biliyordu.

Hamakta yatış şeklini değiştirmeye çalıştı.

"Uyuyamıyorsun," dedi kadın.

"Evet."

Kadın bir an düşündü.

"Bunu yapacak durumda değiliz," dedi. "Toptan ödenen dört yüz pesonun ne kadar olduğunu bir düşün."

"Emekli aylığımın gelmesine pek bir şey kalmadı artık."

"On beş yıldır aynı şeyi söylüyorsun."

"İşte onun için," dedi albay. "Artık daha fazla gecikemez."

Kadın sustu. Ama yeniden konuştuğunda albaya aradan zaman geçmiş gibi gelmedi hiç.

"Bana öyle geliyor ki bu para hiç gelmeyecek," dedi kadın.

"Gelecek."

"Ya gelmezse?"

Albay yanıt vermek için sesini bulamadı. Horozun ilk ötüşünde gerçek kafasına dank etti ama sonra bir kez daha deliksiz, rahat, amansız bir uykuya daldı. Uyandığında güneş gökte çoktan yükselmişti. Karısı uyuyordu. Albay her zamankinden iki saat geç de olsa sabah işlerini düzenli bir biçimde yineledi ve kahvaltı etmek için karısını bekledi.

Kadın uyandığında pek konuşmadı. Birbirlerine günaydın deyip sessizlik içinde kahvaltıya oturdular. Albay bir fincan sade kahveyle bir parça peynir ve tatlı çörek yedi. Bütün sabahı terzi dükkânında geçirdi. Saat birde eve döndüğünde karısını begonyaların arasında oturmuş giyecekleri onarırken buldu.

"Yemek zamanı," dedi albay.

"Yemek yok."

Albay omuzlarını silkti. Çocukların mutfağa girmesini önlemek için avlunun duvarındaki delikleri tıkamaya çalıştı. Hole döndüğünde yemek masanın üstündeydi.

Yemek sırasında albay karısının ağlamamak için çaba harcadığını fark etti. Bu kesinlik onu telaşlandırdı. Karısını tanıyordu. Doğuştan sert ve kırk yılın acılığıyla daha da sertleşmiş bir karakteri vardı. Oğlu öldüğünde tek damla gözyaşı dökmemişti.

Albay sitemli bakışlarını kadının gözlerine dikti. Kadın dudaklarını ısırdı, bluzunun koluyla gözlerini sildi ve yemeğini yemeye devam etti.

"Hiç düşünceli değilsin," dedi birden.

Albay konuşmadı.

"Söz dinlemez, inatçı ve düşüncesizsin," diye yineledi kadın. Bıçağıyla çatalını tabağının üstüne çaprazlama bıraktı, ama sonra boş inançlarının dürtmesiyle hemen düzeltti duruşlarını. "Bir ömür

boyu pislik yedikten sonra şimdi bir horoza gösterilenden daha az ilgiyi hak ediyorum ha?"

"O başka," dedi albay.

"Aynı şey," dedi kadın. "Ölmekte olduğumu görmüyor musun, bendeki bu şey bir hastalık değil yavaş bir ölüm."

Albay yemeğini bitirene kadar konuşmadı.

"Eğer doktor horozu satmakla senin astımından kurtulacağını garanti ederse onu derhal satarım," dedi sonra. "Ama etmezse satmam."

O gün öğleden sonra horozu dövüş yerine götürdü. Döndüğünde karısını bir nöbetin eşiğinde buldu. Sırtına dökülen saçlarıyla, kollarını iki yana açmış, holde bir aşağı bir yukarı yürüyor, ciğerlerindeki ıslığı aşıp soluk almaya çabalıyordu. Akşamın erken saatlerine kadar orada kaldı. Sonra kocasıyla konuşmadan yatmaya gitti.

Yasak borusundan az sonraya kadar ağzında dualar geveledi. Sonra albay lambayı söndürmeye hazırlandı. Ama kadın karşı çıktı.

"Karanlıkta ölmek istemiyorum," dedi.

Albay lambayı yerde bıraktı. Gücünün tükenmeye başladığını hissediyordu. Her şeyi unutabilmek, aralıksız kırk dört gün uyuyabilmek ve Ocağın 20'sinde, öğleden sonra saat üçte, tam horozun serbest bırakılacağı anda dövüş yerinde uyanmak istiyordu. Ama karısının uykusuzluğunun onu tehdit ettiğini hissediyordu.

"Hep aynı hikâye," diye başladı kadın bir an sonra. "Biz açlığa katlanıyoruz ki başkaları yiyebilsin. Kırk yıldır hep aynı hikâye."

Karısı uyanık olup olmadığını sormak için duralayana kadar sustu albay. Uyanık olduğunu söyledi. Kadın düzgün, akıcı, amansız bir tonda sürdürdü konuşmasını.

"Bizim dışımızda herkes kazanacak o horozdan. Bahse girecek tek kuruşu olmayan yalnız biziz."

"Horozun sahibinin yüzde yirmi hakkı var."

"Seçimlerde onlar için kendini helak ettiğinde de sana verilecek bir göreve hakkın vardı," dedi kadın. "İç savaşta canını

tehlikeye attıktan sonra da emekli asker aylığına hakkın vardı. Şimdi herkes geleceğini güvence altına almış ve sen yapayalnız, açlıktan ölüyorsun."

"Yalnız değilim," dedi albay.

Açıklamaya çalışırken uykuya yenik düştü. Kadın kocasının uyuduğunu fark edene kadar sıkıcı bir tonda konuştu durdu. Sonra cibinlikten çıkıp oturma odasının karanlığında bir aşağı bir yukarı çıkıp yürümeye başladı.

Orada konuşmayı sürdürdü. Gün ağarırken albay ona seslendi.

Kadın, hemen hemen sönmüş olan lambayla aşağıdan aydınlanarak, hayalet gibi belirdi kapıda. Cibinliğe girmeden lambayı söndürdü. Ama hala konuşuyordu.

"Bir tek şey yapacağız," diyerek onun sözünü kesti albay.

"Yapabileceğimiz tek şey horozu satmak," dedi kadın.

"Saati de satabiliriz."

"Onu almıyorlar."

"Yarın Alvaro'nun bana kırk pesoyu verip vermeyeceğini öğrenmeye çalışırım."

"Sana vermez onu."

"Öyleyse resmi satarız."

Kadın yeniden konuştuğunda cibinliğin dışındaydı yine. Albay onun soluğuna sinmiş şifalı otların kokusunu duydu.

"Onu da almıyorlar."

Albay, sesinde en ufak bir değişme olmadan, "Bakarız," dedi usulca.

"Uyu artık. Yarın hiçbir şey satamazsak başka bir şey düşünürüz."

Gözlerini açık tutmaya çalıştı ama uyku, kararını bozdu. Zamanın ve mekânın olmadığı, karısının sözlerinin farklı bir anlama büründüğü bir maddenin dibine doğru düşüyordu. Ama bir an sonra birinin omzundan tutup sarstığını hissetti.

"Cevap ver bana."

Albay bu kelimeleri uyuduktan önce mi, yoksa sonra mı duymuş olduğunu bilemedi. Gün ağarıyordu. Pencere, Pazar gününün yeşil duruluğunda belirginleşiyordu. Albay ateşinin yükseldiğini sandı. Gözleri yanıyordu ve kafasını toplamak için büyük bir çaba harcaması gerekti.

"Hiçbir şey satamazsak ne yapacağız?" diye yineledi kadın.

"O zamana kadar Ocağın 20'si olur," dedi albay iyice uyanarak. "Yüzde yirmiyi o gün öğleden sonra öderler."

"Horoz kazanırsa," dedi kadın.

"Ya kaybederse? Horozun kaybedebileceği hiç aklına gelmiyor."

"O horoz kaybedemez."

"Ama diyelim ki kaybetti."

"Bunu düşünmeye başlamamıza daha kırk dört gün var," dedi albay.

Kadının sabrı taşmıştı.

"Peki o zamana kadar ne yiyeceğiz?" diye sordu. Albayı flanel gecelik entarisinin yakasından kavramış şiddetle sarsıyordu.

Albayın bu ana ulaşması yetmiş beş yılını dakika dakika, yaşamının yetmiş beş yılını almıştı. Yanıtlarken yalın, açık ve yenilmez hissetti kendini:

"Elinin körünü."

SALI UYKUSU

Tren kumlu kayaların titrek tünelinden çıkıp uçsuz bucaksız, bakışımlı muz çiftliklerinden geçmeye başlayınca hava nemle ağırlaştı ve denizden gelen esinti hissedilmez oldu. Boğucu bir duman vagonun penceresinden içeri savruldu. Tren yoluna paralel dar yolda yeşil muz hevenkleriyle yüklü kağnılar vardı. Yolun ötesinde tek tük göze çarpan ekilmemiş alanlarda vantilatörlü bürolar, kırmızı tuğladan yapılar ve tozlu palmiyelerle gül fidanları

arasındaki teraslarında küçük beyaz masalar ve sandalyeler olan evler vardı. Saat sabahın on biriydi ve sıcak henüz bastırmamıştı.

"Pencereyi kapatsan iyi olur," dedi kadın. "Saçına kurum dolacak."

Kız uğraştı ama paslı çerçeveyi yerinden oynatamadı.

Tenha üçüncü mevki vagonunda ikisinden başka yolcu yoktu.

Lokomotifin dumanı pencereden girip durduğu için kız yerinden kalktı ve yanlarında ne var ne yoksa yere bıraktı: İçinde yiyecek bir şeyler bulunan bir naylon torba ve gazeteye sarılmış bir demet çiçek. Pencereden uzağa, annesinin karşısındaki sıraya oturdu. İkisi de kasvetli ve yoksul yas giysileri içindeydiler.

Kız on iki yaşındaydı ve ömründe ilk kez trene biniyordu. Kadın, gözkapaklarındaki mavi damarlar, küçük, yumuşak ve biçimsiz bedeni ve bir papaz cüppesi gibi biçilmiş giysisi nedeniyle kızın annesi olmak için fazlaca yaşlı görünüyordu.

Belkemiğini oturduğu sıranın arkasına sımsıkı yapıştırmıştı. Kucağındaki yer yer sıyrılmış rugan çantayı iki eliyle birden tutuyordu. Yoksulluğa alışkın bir insanın dürüst ve huzurlu hali vardı üzerinde.

Saat on ikiye geldiğinde sıcak bastırmaya başlamıştı.

Tren su almak için bir istasyonda on dakikalığına durmuştu. Kasaba yoktu burada. Dışarıda geniş çiftliklerin gizemli sessizliğinde gölgeler temiz görünüyordu. Ama vagonun içindeki durgun hava tabaklanmamış deri gibi kokuyordu. Tren hızlanmadı. Parlak renklere boyanmış tahta evleri olan, birbirinden farksız iki kasabada durdu. Kadının başı önüne düştü ve uyuyakaldı. Kız ayakkabılarını çıkardı. Sonra çiçek demetini biraz suya koymak için helaya gitti.

Yerine döndüğünde annesi yemek için onu bekliyordu. Kıza bir parça peynir, mısır unundan yapılma yarım gözleme ve bir kurabiye verdi. Naylon torbadan kendisi için de aynı miktarı aldı. Yemeklerini yerken tren demir bir köprüden ağır ağır geçip tıpkı daha öncekilere benzeyen ama farklı olarak meydanında bir kalabalık bulunan bir kasabaya ulaştı. Bir bando bunaltıcı güneşin altında canlı

bir müzik çalıyordu. Kasabanın öbür ucunda, ekili topraklar kuraklıktan çatlamış bir ovada son buluyordu.

Kadın yemek yemeyi kesti.

"Ayakkabılarını giy," dedi.

Kız dışarı baktı. Trenin yeniden hızlanmaya başladığı ıssız ovadan başka bir şey göremedi ama kurabiyesinin son parçasını torbaya koydu ve ayakkabılarını giydi. Kadın ona bir tarak verdi.

"Saçını tara," dedi.

Kız saçını tararken trenin düdüğü çalmaya başladı. Kadın boynundaki teri ve yüzündeki yağı parmaklarıyla sildi. Kız saçını taramayı bıraktığında tren öncekilerden daha büyük ama daha hüzünlü bir kasabanın kıyısındaki evlerin önünden geçiyordu.

"Yapmak istediğin bir şey varsa şimdi yap," dedi kadın. "Daha sonra susuzluktan ölsen bile hiçbir yerde bir şey içme. Hepsinden önemlisi, ağlamak yok."

Kız başını salladı. Pencereden içeri lokomotifin düdüğü ve eski vagonların takırtısıyla birlikte kuru, yakıcı bir rüzgâr girdi. Kadın kalan yiyeceklerin bulunduğu naylon torbayı katlayıp çantaya koydu. Bir an için, ağustosun o parlak salı gününde, kasabanın eksiksiz bir görüntüsü pencerede ışıldadı. Kız çiçekleri sırılsıklam gazetelere sardı, pencereden biraz uzaklaştı ve annesine baktı. Karşılığında tatlı bir bakış aldı. Tren düdük çalmaya başladı ve yavaşladı. Bir an sonra da durdu.

İstasyonda hiç kimse yoktu. Caddenin öbür yanında, badem ağaçlarıyla gölgelenmiş kaldırımda yalnızca bilardo salonu açıktı. Kasaba sıcakta dalgalanır gibiydi. Kadınla kız trenden inip terk edilmiş istasyon boyunca, aralarından fışkıran otlarla birbirlerinden ayrılmış karolardan yürüyüp caddenin gölgeli tarafına geçtiler.

Saat ikiye geliyordu. O saatte uyuşup ağırlaşan kasaba öğle uykusuna yatmıştı. Dükkânlar, kasaba büroları ve okul on birde kapanmıştı. Dörtten biraz önceye, trenin geri döndüğü saate kadar da açılmayacaktı. Yalnızca istasyonun karşısındaki otel, otelin barı ve bilardo salonu, bir de meydanın bir kenarındaki telgraf bürosu açıktı. Pek çoğu muz şirketinin tarzında yapılmış evlerin kapıları

içeriden kilitlenmiş, panjurları indirilmişti. Kiminin içi o kadar sıcaktı ki evin sakinleri avluda yemek yiyorlardı. Öbürleri duvara bir sandalye dayamış, caddedeki badem ağaçlarının gölgesinde uyuyorlardı.

Kadınla kız badem ağaçlarının gölgesine sığına sığına, öğle uykusunu tedirgin etmeden kasabaya girdiler. Doğruca papazın evine gittiler. Kadın kapının üstündeki demir parmaklığa tırnağıyla hafifçe vurdu, bir an bekledi, sonra yine tırmalar gibi yaptı. İçeride bir vantilatör uğulduyordu. Ayak seslerini duymadılar. Bir kapı duyulur duyulmaz gıcırdadı ve hemen ardından, demir parmaklığın yanından gelen sakıngan bir ses, "Kim o?" dedi. Kadın parmaklığın aralıklarından görmeye çalıştı.

"Papazı görmek istiyorum."

"Şimdi uyuyor."

"Acil bir durum," diye üsteledi kadın.

Sesinde sakin bir kararlılık vardı.

Kapı gürültüsüzce aralandı ve çok soluk bir teni, demir renginde saçları olan tombul, yaşlıca bir kadın göründü. Kalın gözlük camlarının ardında gözleri çok küçük görünüyordu.

"İçeri gelin," dedi kapıyı ardına kadar açarak.

Bayat çiçek kokusu sinmiş bir odaya girdiler. Evin kadını onları tahta bir sıraya götürüp oturmalarını işaret etti. Kız oturdu ama annesi çantasını iki eliyle sımsıkı tutarak dalgın bir tavırla ayakta kaldı. Vantilatörün uğultusundan başka bir ses duyulmuyordu.

Evin kadını odanın uzak ucundaki kapıda yine göründü. "Üçten sonra gelmenizi söylüyor," dedi çok alçak bir sesle. "Daha beş dakika önce uzandı."

"Tren üç buçukta kalkıyor," dedi kadın.

Kısa ve kendinden emin bir yanıttı bu, ama kadının sesi tatlılığını, yumuşak tonlamasını koruyordu. Evin kadını ilk kez gülümsedi.

"Pekala," dedi.

Uzaktaki kapı yine kapandığında kadın kızının yanına oturdu. Daracık bekleme odası yoksul, derli toplu ve temizdi. Odayı bölen

tahta parmaklığın öbür tarafında bir çalışma masası vardı. Üstünde ilkel bir daktilo makinesiyle bir vazoya konmuş çiçeklerin durduğu, muşamba örtülü sade bir masaydı bu.

Daha ötede kilise kayıtları duruyordu. Evde kalmış bir kızın derli toplu tuttuğu bir çalışma odası olduğu görülebiliyordu.

Uzaktaki kapı açıldı ve bu kez papaz göründü. Bir mendille gözlüklerini siliyordu. Kapıyı açan kadının kardeşi olduğu ancak gözlüklerini taktığı zaman belli oldu.

"Size nasıl yardım edebilirim?" diye sordu.

"Mezarlığın anahtarları," dedi kadın.

Kız, kucağında çiçeklerle, ayaklarını sıranın altında çaprazlamış oturuyordu. Papaz ona baktı, sonra kadına, sonra da penceredeki telin aralıklarından parlak, bulutsuz gökyüzüne.

"Bu sıcakta," dedi. "Güneş batana kadar bekleyebilirdiniz."

Kadın başını sessizce kımıldattı. Papaz parmaklığın öbür tarafına geçti, camlı dolaptan muşambayla kaplanmış bir defter, tahta bir kalemlik ve bir mürekkep hokkası çıkarıp masanın başına oturdu. Ellerinin üstünde, başındaki eksiklerin nedeniymiş gibi, gereğinden fazla kıl vardı.

"Hangi mezarı ziyaret edeceksiniz?" diye sordu.

"Carlos Centeno'nunkini," dedi kadın.

"Kim?"

"Carlos Centeno," diye yineledi kadın.

Papaz hala anlamamıştı.

"Geçen hafta burada öldürülen hırsız," dedi kadın aynı ses tonuyla.

"Ben annesiyim."

Papaz ona dikkatle baktı. Kadın da sessiz bir özdenetimle baktı ona.

Peder kızardı. Başını eğip yazmaya başladı. Sayfayı doldururken kadından kendini tanıtmasını istedi. Kadın sanki okuyormuşçasına hiç duraksamadan, kesin ayrıntılarla yanıtladı onu.

Peder terlemeye başlamıştı. Kız sol ayağındaki ayakkabının tokasını açtı, topuğunu dışarı kaydırıp tahta sıranın alt çubuğuna dayadı. Sağ ayağıyla da aynı şeyi yaptı.

Her şey bir önceki haftanın pazartesi günü sabaha karşı üçte, oradan birkaç sokak ötede başlamıştı. Ivır zıvırla dolu bir evde yaşayan yalnız bir dul olan Rebecca, çiseleyen yağmurun arasında birinin ön kapıyı dışarıdan zorladığını duymuştu. Kalkmış ve dolabını karıştırıp Albay Aureliano Buendia döneminden beri kimsenin ateşlemediği eski bir tabancayı aramıştı. Sonra ışıkları yakmadan oturma odasına girmişti. Kendini, kilitteki gürültüden çok yirmi sekiz yıllık yalnızlığın içinde büyüttüğü dehşet duygusuyla yönlendirerek hayalinde yalnız kapının olduğu yeri değil kilidin tam tamına yüksekliğini de saptamıştı. Silahı iki eliyle kavrayıp gözlerini kapamış ve tetiği çekmişti.

Ömründe ilk kez bir tabancayla ateş ediyordu. Patlamanın hemen ardından, çiseleyen yağmurun çinko damın üstündeki pıtırtısından başka bir şey duyamamıştı. Sonra, beton sundurmanın üstünde küçük, metalik bir çarpma sesiyle çok alçak, tatlı, ama iyice tükenmiş su sesi duymuştu: "Ah, anam!"

Adamın ölüsünü sabah evin önünde bulmuşlardı. Burnu paramparçaydı.

Üstünde renkli çizgili bir fanila, kemer yerine iple bağlanmış günlük bir pantolon vardı ve ayakları çıplaktı. Kasabada onu tanıyan yoktu.

"Dernek adı Carlos Centeno'ydu," diye mırıldandı Peder, yazmayı bitirince.

"Centeno Ayala," dedi kadın. "Tek oğlumdu."

Papaz yine camlı dolaba döndü. Kapağın iç tarafında iki büyük paslı anahtar asılıydı; kız, çocukken annesinin düşündüğü ve bir zamanlar papazın kendisinin de mutlaka düşünmüş olduğu gibi, onların Aziz Peter'in anahtarları olduğunu düşündü. Papaz onları indirip parmaklığın üstünde açık duran defterin üstüne koydu ve henüz yazmış olduğu sayfanın bir yerini işaretparmağıyla göstererek kadına baktı. ' "Şurayı imzalayın."

Kadın çantasını kolunun altına sıkıştırıp adını çiziktirdi. Kız çiçekleri aldı, ayaklarını sürüyerek parmaklığa geldi ve annesini dikkatle izledi.

Papaz içini çekti.

"Onu hiç doğru yola sokmaya uğraşmadınız mı?"

Kadın imzalamayı bitirince yanıtladı.

"Çok iyi bir insandı."

Papaz önce kadına sonra kıza baktı ve bir tür sofuca hayretle onların ağlamak üzere olmadığını fark etti. Kadın aynı ses tonuyla devam etti:

"Ona birinin karnını doyurmak için gereksinme duyduğu bir şeyi hiçbir zaman çalmamasını söylerdim, o da beni dinlerdi. Öte yandan, önceleri, boks yaptığı sıralarda, yumruk yemekten bitkin düşer, üç gün yataktan kalkamazdı."

"Bütün dişlerinin çekilmesi gerekmişti," diye araya girdi kız.

"Doğru," diye onayladı kadın. "O günlerde yediğim her lokmada oğlumun cumartesi geceleri yediği dayakların tadı vardı."

"Tanrının hikmetinden sual olunmaz," dedi Peder.

Ama kısmen deneyimlerinin onu biraz kuşkucu kılmış olmasının, kısmen de sıcağın etkisiyle, pek inanarak söylememişti bunu. Güneş çarpmasından korunmak için başlarını örtmelerini söyledi onlara. Esneyerek ve nerdeyse uyuyarak, Carlos Centeno'nun mezarını nasıl bulacaklarını anlattı.

Döndüklerinde kapıyı çalmalarına gerek yoktu. Anahtarı kapının altına bırakabilirlerdi ve eğer güçleri yetiyorsa aynı yere kilise için bir bağış bırakmalıydılar. Kadın papazın söylediklerini büyük bir dikkatle dinledi ama ona gülümsemeden teşekkür etti.

Peder daha sokak kapısını açmadan, burnunu demir parmaklığa dayamış içeri bakan biri olduğunu fark etmişti. Dışarıda çocuklar vardı. Kapı ardına kadar açılınca sağa sola kaçıştılar. Genellikle o saatte caddede hiç kimse olmazdı. Şimdi ise yalnız çocuklar değil badem ağaçlarının altında küme küme büyükler de

vardı. Peder sıcakta yüzer gibi olan caddeyi gözleriyle taradı ve o zaman anladı. Kapıyı usulca kapattı yine.

"Bir dakika bekleyin," dedi kadına bakmadan.

Uzaktaki kapıda kız kardeşi, geceliğinin üstünde siyah bir ceket, saçları omuzlarına dökülmüş bir halde belirdi. Pedere sessizce baktı.

"Neymiş?" diye sordu Peder.

"Halk sezinlemiş," diye mırıldandı kız kardeşi,

"Avlu kapısından çıksanız daha iyi olur," dedi Peder.

"Orası da aynı," dedi kız kardeşi. "Herkes pencerelerde."

Kadın o ana kadar anlamamış gibi görünüyordu. Demir parmaklığın aralıklarından caddeye bakmaya çalıştı. Sonra çiçek demetini kızdan alıp kapıya doğru yürümeye başladı. Kız da onu izledi.

"Güneş alçalana kadar bekleyin," dedi Peder.

GÜNLERDEN BİR GÜN

Pazartesi sabahı sıcak ve yağmursuz ağardı gün. Diplomasız bir dişçi ve çok erken kalkan biri olan Aurelio Escovar muayenehanesini saat altıda açtı.

Hala alçı kalıbı içinde duran takma dişleri aldı ve masanın üstüne bir avuç alet koyup onları sergileniyorlarmış gibi büyüklük sırasına göre dizdi. Üstünde, boyundan altın bir düğmeyle iliklenen yakasız, çizgili bir gömlek ve askılı bir pantolon vardı. Dimdik ve sıskaydı. Sağu insanlarda olduğu gibi, içinde bulunduğu duruma pek seyrek uyan bir görünümü vardı.

Her şeyi masanın üstüne dizdikten sonra delgiyi dişçi koltuğuna doğru çekti ve oturup takma dişleri cilalamaya girişti. Yaptığı işi düşünmüyor gibi görünüyordu ama sürekli çalışıyor, gerek olmadığı zaman bile aleti ayağıyla pompalıyordu.

Saat sekizden sonra bir süre durup pencereden gökyüzüne baktı ve yandaki evin çatı direğinin üstüne yerleşip güneşte kuruyan bir çift düşünceli şahin gördü. Öğle yemeğinden önce yine yağmur yağacağı fikrini kafasında evirip çevirmeyi sürdürürken on bir yaşındaki oğlunun tiz sesi dikkatini dağıttı.

"Baba!"

"Ne var?"

"Belediye başkanı dişini çekip çekmeyeceğini soruyor."

"Burada olmadığımı söyle ona."

Bir altın dişi cilalıyordu. Onu bir kol boyu uzaklıkta tutup yarı kapalı gözlerle inceledi. Oğlu küçük bekleme odasından seslendi yine.

"Diyor ki buradaymışsın çünkü seni duyabiliyormuş."

Dişçi dişi incelemeye devam etti. Ancak onu bitmiş işlerle birlikte masanın üstüne koyduktan sonra konuştu:

"Daha iyi ya."

Delgiyi yeniden çalıştırdı. Yapması gereken işleri koyduğu karton bir kutudan bir köprünün birkaç parçasını çıkardı ve altını

cilalamaya başladı.

"Baba."

"Ne var?"

Yüzündeki ifadeyi hala değiştirmemişti.

"Diyor ki eğer dişini çekmezsen seni vuracakmış."

Acele etmeden, son derece sakin bir hareketle delginin pedalını çevirmeyi bıraktı, onu itip koltuktan uzaklaştırdı ve masanın alt çekmecesini sonuna kadar açtı. Orada bir tabanca vardı. "Pekala," dedi. "Söyle ona gelsin vursun beni."

Eli çekmecenin kenarında, koltuğu kapının karşısına sürdü. Belediye başkanı kapıda göründü. Yüzünün sol yanını tıraş etmişti, ama ağrılı ve şiş olan öbür yanı beş günlük bir sakalla örtülüydü. Dişçi onun donuk gözlerinde gecelerce sürmüş çaresizliği gördü. Çekmeceyi parmaklarının ucuyla kapatıp yumuşak bir sesle konuştu:

"Otur bakalım."

"Günaydın," dedi belediye başkam.

"Günaydın," dedi dişçi.

Aletler kaynarken belediye başkanı kafasını koltuğun üst kısmına yasladı ve kendini daha iyi hissetti. Soluğu buz gibiydi. Yoksul bir muayenehaneydi burası: eski bir tahta koltuk, pedallı delgi, içinde seramik şişeler bulunan camlı bir dolap. Sandalyenin karşısında, omuz hizasında bez perdeleri olan bir pencere vardı. Dişçinin yaklaştığını hissedince başkan topuklarını gerip ağzını açtı.

Aurelio Escovar adamın başını ışığa doğru döndürdü. İltihaplı dişi inceledikten sonra parmaklarını dikkatlice bastırarak başkanın çenesini kapattı.

"Uyuşturmadan çekilmesi gerek," dedi.

"Neden?"

"Çünkü apse var."

Belediye başkanı dişçinin gözünün içine baktı. "Pekala," dedi ve gülümsemeye çalıştı. Dişçi onun gülümsemesine karşılık vermedi. Steril aletlerin durduğu leğeni çalışma masasına getirdi ve aletleri

yine telaşsızca, soğuk bir cımbızla sudan çıkardı. Sonra tükürük kabını ayakkabısının ucuyla itip lavaboda ellerini yıkamaya gitti. Bütün bunları belediye başkanına bakmadan yapıyordu. Ama başkan gözlerini ondan ayırmıyordu.

Alttaki yirmi yaş dişlerinden biriydi. Dişçi bacaklarını açtı ve sıcak kerpetenle dişi kavradı. Başkan koltuğun kollarına yapıştı, ayaklarını bütün gücüyle gerdi ve böbreklerinde buz gibi bir boşluk hissetti, ama hiç ses çıkarmadı. Dişçi yalnızca bileğini oynatıyordu. Konuştuğu zaman sesinde kinden çok acı bir yumuşaklık vardı:

"Şimdi yirmi ölümüzün hesabını vereceksin."

Başkan çenesindeki kemiklerin çatırdadığını hissetti ve gözleri yaşla doldu. Ama dişin yerinden söküldüğünü hissetmeden soluk almadı. Sonra onu gözyaşlarının arasından gördü. Ağrısına o denli yabancı görünüyordu ki beş gecedir çektiği işkenceyi anlamakta güçlük çekti.

Tükürük kabına eğilip kan ter içinde, soluk soluğa ceketinin düğmelerini açtı ve pantolon cebindeki mendili araştırdı. Dişçi ona temiz bir bez verdi.

"Gözlerini sil."

Başkan söyleneni yaptı. Titriyordu. Dişçi ellerini yıkarken, dökülen tavanı ve üstünde örümcek yumurtalarıyla ölü böcekler bulunan tozlu bir örümcek ağı gördü. Dişçi ellerini kurulayarak döndü. "Git yat," dedi. "Tuzlu suyla da gargara yap." Başkan ayağa kalktı, teklifsiz bir asker selamıyla veda etti ve ceketini iliklemeden, bacaklarını gere gere kapıya doğru yürüdü.

"Faturayı gönder," dedi giderken.

"Sana mı yoksa kasabaya mı?"

Başkan ona bakmadı. Dişçi kapıyı kapattı ve telin arkasından söylendi:

"İkisi de aynı lanet olası şey."

BU KASABADA HIRSIZ YOK

Damaso gün ağarırken odaya döndü. Altı aylık gebe olan karısı Ana, giyinik durumda, ayakkabıları ayağında, yatağın üstüne oturmuş onu bekliyordu. Gaz lambası sönmeye yüz tutmuştu. Damaso karısının onu bütün bir gece her dakika beklediğini ve onu karşısında görebildiği şu anda bile hala beklemekte olduğunu fark etti. Eliyle yatıştırıcı bir hareket yaptı ama kadın yanıtlamadı bunu. Korku dolu gözlerini erkeğin elinde taşıdığı kırmızı bez çıkına dikti, dudaklarını sıktı ve titremeye başladı. Damaso sessiz bir şiddetle onu entarisinden kavradı. Soluğunda acı bir koku vardı.

Ana onun kendisini nerdeyse havaya kaldırmasına karşı koymadı.

Sonra bedeninin tüm ağırlığını öne doğru savurup kocasının fanila gömleğine yaslanarak ağlamaya başladı ve sakinleşene kadar onun beline sımsıkı sarılı kaldı.

"Oturduğum yerde uyuyakalmışım," dedi. "Birden kapı açıldı ve seni kanlar içinde odanın ortasına ittiler."

Damaso hiçbir şey söylemeden kol boyu uzaklıkta tuttu karısını. Sonra onu yine yatağın üstüne oturttu, çıkını kucağına koydu ve işemek için avluya çıktı. Kadın ipi çözünce çıkının içinde iki beyaz bir de kırmızı olmak üzere üç tane donuk ve aşınmış bilardo topu gördü. Damaso odaya döndüğünde karısını düşünceye dalmış buldu.

"Peki neye yarar bunlar?" diye sordu Ana.

Damaso omuzlarını silkti.

"Bilardo oynamaya."

Çıkını yeniden bağladı ve onu ev yapısı maymuncuk, el feneri ve bıçakla birlikte sandığın dibine koydu. Ana soyunmadan yüzünü duvara dönüp yattı.

Damaso yalnız pantolonunu çıkardı. Yatağa uzanıp sigara içerek, ağaran günün dağınık hışırtıları arasında macerasına ilişkin bir iz yakalamaya çalışırken karısının uyanık olduğunu fark etti.

"Ne düşünüyorsun?"

"Hiç," dedi kadın.

Her zaman pes bir kontralto olan sesi hıncından kalınlaşmış gibiydi.

Damaso sigarasından son bir nefes çektikten sonra izmariti toprak zeminde ezip söndürdü.

"Başka bir şey yoktu." İçini çekti. "İçerde bir saat kadar kaldım."

"Seni vurabilirlerdi," dedi kadın.

Damaso ürperdi. "Allah korusun," dedi parmaklarını büküp karyolanın tahtasına vurarak. Yerleri eliyle yoklayarak sigara ve kibritini aradı.

"Bir eşek kadar duygusuzsun," dedi Ana. "Benim burada olduğumu, caddedeki her gürültüde eve senin ölünü getirdiklerini sanıp uyuyamadığımı düşünmeliydin." İçini çekerek ekledi:

"Ve bütün bunlar yalnızca üç bilardo topu için."

"Çekmecede yirmi beş sentten başka bir şey yoktu."

"Öyleyse hiçbir şey almasaydın."

"En zoru içeri girmekti," dedi Damaso. "Eli boş çıkamazdım."

"Başka bir şey alabilirdin."

"Başka bir şey yoktu," dedi Damaso.

"Hiçbir yerde bilardo salonundaki kadar çok şey yoktur."

"Görünüşte öyle," dedi Damaso "Ama içeri girdiğin zaman her şeye bakmaya, her yeri aramaya başlıyorsun ve dişe dokunur hiçbir şey olmadığını fark ediyorsun."

Kadın uzun süre suskun kaldı. Damaso onu gözleri açık, belleğinin karanlıklarında söylemeye değer bir şey bulmaya çalışırken hayal etti.

"Belki," dedi Ana.

Damaso yine bir sigara yaktı. Alkol onu tek merkezden yaydan dalgalar halinde terk ettikçe bir kez daha uzuvlarının ağırlığını, hacmini ve sorumluluğunu üstleniyordu. "Orada bir kedi

vardı," dedi. "Kocaman, beyaz bir kedi." Ana döndü, şişkin karnını kocasınınkine bastırıp bacağını onun dizleri arasına soktu. Soğan kokuyordu.

"Çok mu korktun?"

"Ben mi?"

"Sen," dedi Ana. "Erkekler de korkar derler."

Damaso onun gülümsediğini hissetti. O da gülümsedi. "Biraz," dedi.

"Öyle çişim geldi ki zor dayandım." Karısının onu öpmesine engel olmadı ama karşılık vermedi. Sonra, tehlikeleri bilerek ama pişman olmadan, bir yolculuğun anılarını uyandırır gibi, ona serüveninin ayrıntılarını anlattı.

Kadın uzun bir sessizlikten sonra konuştu.

"Çılgınlık bu."

"Bütün sorun başlamakta," dedi Damaso, gözlerini kapayarak. "Üstelik ilk girişim için pek de kötü sayılmazdı."

Güneşin sıcaklığı geç geldi. Damaso uyandığında karısı bir süredir ayaktaydı. Damaso başını avludaki musluğun altına sokup iyice uyanana kadar onu birkaç dakika orada tuttu. Oda, çamaşır ipleriyle çaprazlanmış ortak bir avluya bakan, birbirine benzer müstakil odalardan biriydi. Ana, avludan teneke bir bölmeyle ayrılan arka duvarın önüne yemek pişirmek ve ütülerini ısıtmak için portatif bir ocakla yemek yemek ve ütü yapmak için küçük bir masa koymuştu. Kocasının yaklaştığını görünce ütülenmiş çamaşırları bir yana koydu ve kahveyi ısıtabilmek için ütüleri ocaktan kaldırdı. Kocasından yaşça büyüktü. Çok soluk tenliydi ve hareketlerinde gerçeklere alışkın insanların yumuşak yeterliği vardı.

Damaso baş ağrısının sisleri arasından karısının kendisine bakışlarıyla bir şey anlatmak istediğini sezdi.

O ana kadar avludaki seslere hiç dikkat etmemişti.

"Sabahtan beri başka hiçbir şeyden konuşmadılar," diye mırıldandı Ana, kocasına kahvesini verirken. "Az önce erkekler oraya gitti."

Damaso da avluya bakıp erkeklerin ve çocukların gitmiş olduğunu gördü. Kahvesini içerken güneşte çamaşır asan kadınların konuşmalarını sessizce dinledi. Sonunda bir sigara yakıp mutfaktan çıktı.

"Teresa," diye seslendi.

Islak giysileri bedenine yapışmış bir kız çocuğu çağrısını yanıtladı.

"Dikkatli ol," diye mırıldandı Ana. Kız Damaso'nun yanına geldi.

"Neler oluyor?" diye sordu Damaso.

"Biri bilardo salonuna girmiş ve her şeyi alıp gitmiş," dedi kız.

Tüm ayrıntıları biliyor gibi görünüyordu. Bilardo salonunu nasıl didik didik ettiklerini, bilardo masasını bile yüklenip götürdüklerini anlattı. Öyle inanarak konuşuyordu ki, söylediklerinin doğru olmadığına inanamadı Damaso.

"Lanet olsun," dedi mutfağa dönünce.

Ana sıkılmış dişlerinin arasından şarkı söylemeye başladı. Damaso tedirginliğini bastırmaya çalışarak avlu duvarına bir sandalye dayadı. Üç ay önce yirmi yaşına bastığında, yalnızca gizli bir özveri duygusuyla değil belli bir sevecenlikle de baktığı ince bıyığı, çiçekbozuğu yüzüne hafif bir olgunluk katmıştı. O zamandan beri kendini bir yetişkin gibi hissetmişti. Oysa bu sabah, bir gece öncesinin anıları baş ağrısının bataklığında yüzerken, yaşamaya nereden başlayacağını bilemiyordu.

Ana ütüsünü bitirince temiz çamaşırları iki eşit yığına böldü ve dışarı çıkmaya hazırlandı.

"Dışarıda çok kalma," dedi Damaso.

"Her zamanki kadar."

Damaso karısının ardından odaya girdi. "Ekose gömleğini oraya bıraktım," dedi Ana. "Çizgiliyi bir daha giymesen iyi olur." Kocasının duru, kedi gözleriyle karşılaştı.

"Birinin seni görüp görmediğini bilmiyoruz."

Damaso avuçlarının terini pantolonuna sildi.

"Hiç kimse görmedi beni."

"Bilmiyoruz," diye yineledi Ana. İki kolunda da birer çamaşır çıkını taşıyordu. "Hem dışarı çıkmasan senin için daha iyi olur. Ben ortalıkta hiç ilgilenmiyormuşum gibi şöyle bir dolaşana kadar bekle."

Kasabada insanlar başka hiçbir şeyden söz etmiyorlardı. Ana aynı olayın ayrıntılarını değişik ve çelişkili uyarlamalara göre birkaç kez dinlemek zorunda kaldı. Çamaşırları dağıtmayı bitirince her cumartesi yaptığı gibi pazara gitmek yerine doğruca kasaba meydanına gitti.

Bilardo salonunun önünde umduğundan daha az insan buldu. Birkaç adam badem ağaçlarının gölgesinde konuşuyordu. Suriyeliler öğle yemeği için yaydıkları renkli örtüyü kaldırmışlardı. Dükkânlar çadır bezinden tentelerinin altında uyukluyor gibiydi. Otelin lobisinde bir adam, dudakları ve bacakları iyice açılmış, yayıldığı salıncaklı sandalyede uyuyordu. Öğle sıcağında her şey felce uğramış gibiydi.

Ana bilardo salonunun yanından yürümeye devam etti ve rıhtımın karşısındaki boş arsayı geçtiği anda kalabalığı gördü. O zaman Damaso'nun ona anlatmış olduğu, herkesin bilip de yalnızca müşterilerin anımsayabileceği bir şeyi anımsadı: Bilardo salonunun arka kapısı boş arsaya bakıyordu. Biraz sonra kollarını karnının üstünde kavuşturup gözlerini zorlanmış kapıya dikerek kalabalığa karıştı. Kilit yerli yerindeydi ama sürgü köprülerinden biri bir diş gibi çekilmişti. Ana bir an, o bir tek insanın alçakgönüllü çabasının neden olduğu zarara baktı ve bir acıma duygusuyla kocasını düşündü.

"Kimmiş?" diye sordu.

Çevresine bakmaya cesaret edemiyordu.

"Kimse bilmiyor," diye yanıtladılar. "Bir yabancı olduğunu söylüyorlar."

"Öyle olmalı," dedi arkasında duran bir kadın. "Bu kasabada hırsız yok ki. Herkes herkesi tanıyor."

Ana başını çevirdi. "Doğru," dedi gülümseyerek. Ter içinde kalmıştı.

Yanında ensesi kırış kırış olan çok yaşlı bir adam vardı.

"Her şeyi almışlar mı?" diye sordu.

"İki yüz pesoyla bilardo toplarını," dedi yaşlı adam.

Ana'ya olağanüstü bir ilgiyle bakıyordu. "Yakında gözlerimiz açık uyumak zorunda kalacağız."

Ana bakışlarını öteye çevirdi. "Doğru," dedi yine. Başını örtüp oradan uzaklaşırken yaşlı adamın hala kendisine baktığı duygusundan kurtulamıyordu.

Çeyrek saat boyunca boş arsaya doluşan kalabalık kırık kapının ardında bir ölü varmış gibi saygılı davrandı. Sonra bir kıpırtıdır başladı, insanlar geri dönüp meydana doğru yayıldılar.

Bilardo salonunun sahibi, belediye başkanı ve iki polisle birlikte ön kapıdaydı. Kısa ve toparlak gövdesi, yalnızca göbeğinin baskısıyla yerinde duran pantolonu ve çocukların yaptıklarına benzeyen gözlükleriyle, salon sahibi ezici bir vakara sahip görünüyordu.

Kalabalık, adamın çevresini sarmıştı. Ana duvara yaslanıp kalabalık dağılmaya başlayana kadar onun verdiği ifadeyi dinledi. Sonra sıcaktan kan ter içinde, komşuların gürültülü gösterileri arasında odasına döndü.

Damaso yatağa uzanmış, Ana'nın onu bir gece önce nasıl sigara içmeden bekleyebilmiş olduğunu kendi kendine defalarca sormuştu. Karısının gülümseyerek, terden ıslanmış başörtüsünü çıkararak içeri girdiğini görünce hemen hemen hiç içilmemiş sigarasını toprak zeminde, bir dizi izmaritin ortasında ezdi ve çoğalan bir kaygıyla bekledi.

"Ee?"

Ana yatağın yanına diz çöktü.

"Ne olsun, sen yalnız hırsız değil yalancısın da."

"Nedenmiş o?"

"Çünkü bana çekmecede hiçbir şey olmadığını söylemiştin."

Damaso kaşlarını çattı.

"Hiçbir şey yoktu."

"İki yüz peso varmış," dedi Ana.

"Yalan," dedi Damaso, sesini yükselterek. Yatakta doğrulup yine su verir gibi konuştu. "Yalnızca yirmi beş sent vardı."

Ana'yı ikna etti. "İhtiyar düzenbazın biri o," dedi yumruklarını sıkarak.

"Suratını dağıtmam için kasmıyor." Ana yüksek sesle güldü.

"Aptallık etme."

Sonunda Damaso da gülmeye başladı. O tıraş olurken karısı da öğrenebildiklerini anlattı ona. Polisler bir yabancıyı arıyorlardı. "Perşembe günü geldiğini ve dün gece rıhtımın orada dolaşırken görüldüğünü söylüyorlar," dedi Ana. "Onu hiçbir yerde bulamadıklarını söylüyorlar." Damaso hiç görmediği yabancıyı düşündü ve bir an için gerçekten inanıp adamdan kuşkulandı.

"Gitmiş olabilir," dedi Ana.

Her zamanki gibi Damaso ancak üç saatte giyinebildi. Önce bıyıklarını özenle kırpıp kısalttı. Sonra avludaki musluğun altında yıkandı. Ana, Damaso'yu ilk gördüğü geceden beri hiçbir şeyin azaltamadığı bir ilgiyle, onun zahmetli saç tarama sürecini adım adım izledi. Dışarı çıkmadan önce kırmızı ekose gömleğiyle aynada kendine baktığını gördüğü zaman, Ana kendini yaşlı ve pasaklı hissetti. Damaso profesyonel bir boksör çevikliğiyle karısına hafifçe vurdu. Ana onu bileklerinden yakaladı.

"Paran var mı?"

"Zenginim ben," diye yanıtladı Damaso keyifle. "İki yüz pesom var ya!"

Ana duvara dönüp göğsünden bir miktar kâğıt para çıkardı ve kocasına bir peso verdi.

"Al şunu Valentino."

O gece Damaso bir arkadaş grubuyla birlikte kasaba meydanındaydı.

Köylerden pazar günü kurulacak pazarda satılacak şeyler getiren insanlar kızarmış patates ve piyango bileti satan büfelerin arasında tentelerini kuruyorlar, daha akşamın erken saatlerinde horultuları duyuluyordu. Damaso'nun arkadaşları bilardo salonundaki hırsızlıktan çok, radyodan yayınlanan ve o gece bilardo salonu kapalı olduğu için dinleyemedikleri beysbol şampiyonasıyla ilgili görünüyorlardı. Beysbol hakkında konuşa konuşa, önceden karar vermeden ya da ne oynadığını öğrenmeden sinemaya gittiler.

Cantinflas'ın bir filmi oynuyordu. Damaso balkonun birinci sırasında utanmazca gülüyordu. Geçirdiği heyecandan toparlanıyormuş gibi hissediyordu kendini. Güzel bir haziran akşamıydı ve boş alanlarda yalnızca göstericinin puslu ışığının görülebildiği zaman yıldızların sessizliği damsız sinemanın üzerine çöküyordu.

Birdenbire perdedeki görüntü karardı ve parterin gerisinde bir patırtı oldu. Işıklar ansızın yanınca Damaso kendini yakalanmış ve suçlanmış hissederek kaçmaya çalıştı. Ama hemen ardından parterdeki seyircilerin taş kesildiğini ve bir polisin, yumruğuna doladığı kemerinin iri bakır tokasıyla bir adamı vahşice dövdüğünü gördü. Adam dev yapılı bir zenciydi. Kadınlar çığlık atmaya başlayınca zenciyi döven polis onları bastıran bir sesle, "Hırsız! Hırsız!" diye bağırdı. Zenci sıraların arasında yuvarlanıyor, ardındaki iki polis de adamın böbreklerine vuruyorlardı. Sonunda onu arkadan yakalamayı başardılar. Zenciyi döven polis dirseklerini bir kayışla arkadan bağladı ve üçü birden adamı kapıya doğru iteklediler. Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki Damaso ne olduğunu ancak zenci, gömleği yırtılmış, yüzü bir toz, ter ve kan karışımıyla lekelenmiş, "Katiller, katiller," diye hıçkırarak yanından geçerken anladı. Sonra göstericiyi yeniden çalıştırdılar ve film devam etti.

Damaso bir daha gülmedi. Art arda sigara içerek kopuk kopuk bir öykünün parçalarını gördü yalnızca. Sonunda ışıklar yandı ve seyirciler gerçekle yüz yüze gelmekten ürkmüş gibi birbirlerine baktılar, "iyiydi doğrusu!" diye haykırdı yanından biri. Damaso ona bakmadı.

"Cantinflas çok iyidir," dedi.

Bir insan seli onu kapıya sürükledi. Yiyecek satıcıları sepetlerle yüklenmiş, evlerine gidiyorlardı. Saat on biri geçiyordu ama caddede zencinin yakalanışı hakkında bir şeyler öğrenmek için sinemadan çıkanları bekleyen bir sürü insan vardı.

O gece Damaso odaya o kadar sakınarak girdi ki, uyur uyanık bir halde olan Ana onu fark ettiği zaman çoktan yatağa uzanmış ikinci sigarasını içiyordu.

"Yemek ocağın üstünde," dedi Ana.

"Aç değilim," dedi Damaso.

Ana içini çekti. "Rüyamda Nora'nın tereyağından kuklalar yaptığını görüyordum," dedi hala tam uyanamadan. Birden hiç niyeti yokken uyumuş olduğunu fark edip şaşkın şaşkın gözlerini ovuşturarak Damaso'ya döndü.

"Yabancıyı yakalamışlar," dedi.

Damaso konuşmadan önce biraz bekledi.

"Kim söyledi?"

"Sinemada yakalamışlar," dedi Ana. "Herkes orada şimdi."

Tutuklamanın çarpıtılmış bir öyküsünü anlattı. Damaso onu düzeltmedi.

"Zavallı adam." Ana içini çekti.

"Neden zavallı olsun?" diye hiddetle karşı çıktı Damaso. "Kapana kısılan ben mi olayım isterdin?"

Ana yanıt vermeyecek kadar iyi tanıyordu onu. Günün ilk ışıklarına dek bir astımlı gibi soluyarak sigara içtiğini hissetti. Sonra yataktan çıktığını, sanki görmekten çok dokunmaya dayanan, ne olduğu belirsiz bir arayış içinde odayı altüst ettiğini sezdi. Sonra da on beş dakikayı aşkın bir süre yatağın altında bir yeri kazıdığını ve gürültü etmemeye çalışarak, Ana'nın uyuyormuş gibi yapıp ona yardım etmekten bir an bile geri durmadığını fark etmeden, karanlıkta soyunduğunu hissetti. Ana'nın en ilkel içgüdülerinde bir şeyler kıpırdadı. O zaman Damaso'nun sinemaya gitmiş olduğunu ve neden bilardo toplarını yatağın altına gömdüğünü anladı.

Bilardo salonu pazartesi günü açıldı ve öfkeli müşterilerin istilasına uğradı. Bilardo masası salona bir yas havası veren mor bir kumaşla örtülmüştü. Duvara bir tabela asılmıştı: "TOP YOK, BİLARDO YOK." İnsanlar sanki bir habermişçesine bu tabeladaki yazıyı okumak için içeri giriyorlardı.

Bazıları onun önünde uzun bir süre dikilip akıl ermez bir ilgiyle tekrar tekrar okuyorlardı.

Damaso ilk müşteriler arasındaydı. Yaşamının bir bölümünü seyircilere ayrılmış bankların üstünde geçirmişti ve kapılar açıldığı andan beri oradaydı.

Bir başsağlığı ziyareti kadar zor ama o kadar da doğal bir şeydi bu. Tezgâhın öbür yarımdan salon sahibinin sırtına hafifçe vurdu.

"Ne acı Roque."

Salon sahibi acılı küçük bir gülümsemeyle içini çekerek başını salladı,

"Öyle," dedi. Sonra müşterilerle ilgilenmeyi sürdürdü. Damaso tezgâhın önündeki taburelerden birine yerleşip mor kefeniyle bir hayaleti andıran masaya bakarak, "Ne garip," dedi.

"Öyle," diye onayladı yan taburedeki adam. "Kutsal Hafta'daymışız gibi."

Müşterilerin çoğu yemeğe gidince Damaso otomatik pikaba bir ufak para koyup seçicinin üstündeki yerini ezbere bildiği bir Meksika şarkısı çalmaya başladı. Roque masaları ve sandalyeleri salonun arka tarafına taşıyordu.

"Ne yapıyorsun?" diye sordu Damaso.

"İskambil için düzenliyorum," diye yanıtladı Roque. "Toplar gelene kadar bir şeyler yapmam gerek."

İki elinde birer sandalyeyle duraksayarak yürürken yeni dul kalmış birine benziyordu.

"Ne zaman geliyorlar?" diye sordu Damaso.

"Bir ay içinde inşallah."

"O zamana kadar öbürleri de ortaya çıkmış olur," dedi Damaso.

Roque sıraladığı küçük masalara hoşnutlukla baktı. Gömleğinin koluyla alnını silerek, "Çıkmazlar," dedi. "Zenciye cumartesiden beri tek lokma vermiyorlar yine de nerede olduklarını söylemiyor." Damaso'yu terden bulanıklaşmış gözlüklerinin ardından ölçüp biçti.

"Onları nehre attığından eminim."

Damaso dudaklarını ısırdı.

"Ya o iki yüz peso?"

"Onu da," dedi Roque. "Üstünde yalnız otuz buldular."

Göz göze geldiler. Damaso o bakışmanın kendisiyle Roque arasında bir suç ortaklığı kurduğu izlenimine kapıldı. Açıklayamadığı bir duyguydu bu. O gün öğleden sonra Ana lavabodan onun bir boksör gibi dans ederek eve geldiğini gördü. Onun ardından odaya girdi.

"Her şey yolunda," dedi Damaso. "İhtiyar durumu iyice kabullenip yeni toplar ısmarlamış. Şimdi yapılacak tek şey herkes unutana kadar beklemek."

"Ya o zenci?"

"O önemli değil," dedi Damaso omuzlarını silkerek. "Topları bulamazlarsa onu bırakmak zorunda kalacaklar."

Yemekten sonra ön kapının dışında oturup sinemanın hoparlörü kapanana kadar komşularla konuştular. Yatmaya gittiklerinde Damaso heyecanlıydı.

"Aklıma müthiş bir fikir geldi," dedi.

Ana onun akşamüstünden beri kafasında bu fikri evirip çevirmekte olduğunu sezdi.

"Kasaba kasaba dolaşacağım," diye sürdürdü Damaso. "Birinden çaldığım bilardo toplarını bir sonrakinde satacağım. Her kasabanın bir bilardo salonu vardır."

"Vurulana kadar."

"Vurulmak mı, ne vurulması?" dedi Damaso. "O yalnız filmlerde olur."

Odanın ortasında dikilmiş, kendi coşkusundan tıkanır gibiydi. Ana ilgisiz görünerek soyunmaya başladı ama aslında sevecen bir ilgiyle dinliyordu onu.

"Bir sürü takım elbise alacağım," diyordu Damaso, işaretparmağıyla duvar boyunca uzanan hayali bir dolabı göstererek. "Şuradan şuraya kadar.

Elli çift de ayakkabı."

"İnşallah," dedi Ana.

Damaso dik dik baktı ona.

"Benim işlerime ilgi duymuyorsun," dedi.

"Benden çok uzak onlar," dedi Ana. Lambayı söndürdü, duvarın yanına uzandı ve kesin bir acılıkla ekledi: "Sen otuzuna geldiğinde ben kırk yedi yaşında olacağım."

"Saçmalama," dedi Damaso.

Ceplerini yoklayıp kibrit aradı. "Sen de çamaşırlarla boğuşmaktan kurtulacaksın," dedi, biraz şaşkın. Ana bir kibrit yakıp verdi ona. Kibrit sönene kadar aleve baktı, sonra onu yere attı. Damaso yatağa uzanmış konuşup duruyordu.

"Bilardo toplarının neden yapıldığını biliyor musun?"

Ana yanıt vermedi.

"Fildişinden," diye sürdürdü Damaso. "Öyle güç bulunuyor ki buraya gelmeleri bir ay alır. Düşünebiliyor musun?"

"Uyu artık," diye kesti Ana. "Benim beşte kalkmam gerek."

Damaso normal yaşantısına dönmüştü. Sabahı yatakta sigara içerek geçiriyor, öğle uykusundan sonra dışarı çıkmak için hazırlanmaya başlıyordu.

Geceleri bilardo salonunda beysbol şampiyonasının radyodan naklen yayınını dinliyordu. Projelerini düşünmek için gereksinme duyduğu kadar büyük bir coşkuyla onları unutabiliyordu da.

Cumartesi günü karısına, "Hiç paran var mı?" diye sordu.

"On bir peso," diye yanıtladı kadın. Sonra alçak sesle ekledi: "Kira için."

"Seninle bir anlaşma yapalım."

"Ne gibi?"

"Onu bana ödünç ver."

"Kirayı Ödememiz gerek."

"Sonra öderiz."

Ana başını olumsuz anlamda salladı. Damaso onu bileğinden kavrayıp henüz kahvaltı etmiş oldukları masadan kalkmasını engelledi.

"Yalnız birkaç gün için," dedi kadının kolunu dalgın bir sevecenlikle okşayarak. "Topları satınca her şeye yetecek paramız olacak."

Ana boyun eğmedi. O gece Damaso onu sinemaya götürdü ve perde arasında arkadaşlarıyla konuşurken bile elini omzundan çekmedi. Filmi bölük pörçük izlediler. Bittiği zaman Damaso'nun sabrı da tükenmişti.

"Öyleyse parayı çalmak zorunda kalacağım," dedi.

Ana omuzlarını silkti. Damaso onu sinemadan çıkan kalabalığın arasından iterek, "Karşıma ilk çıkana bir sopa çekeceğim," dedi. "O zaman beni cinayetten hapse atacaklar." Ana içinden gülümsedi. Ama yumuşamadı. Ertesi sabah, fırtınalı bir geceden sonra, Damaso gözle görülür ve tehditkâr bir aceleyle giyindi. Karısının yamadan geçerken homurdandı:

"Hiç dönmeyeceğim."

Ana hafifçe ürpermekten kendini alamadı.

"İyi yolculuklar!" diye bağırdı.

Kapıyı çarpıp çıktıktan sonra Damaso için boş ve sonsuz bir pazar günü başladı. Halk pazarındaki parlak kap kaçak ve çocuklarıyla birlikte sekiz ayininden çıkan, canlı renklere bürünmüş kadınlar meydana neşeli bir görünüm veriyordu, ama hava sıcaktan yoğunlaşmaya başlamıştı artık.

Damaso, günü bilardo salonunda geçirdi. Sabah bir grup erkek kâğıt oynadı. Öğle yemeğinden önce de kısa bir müşteri akını oldu. Ama salonun çekiciliğini yitirdiği besbelliydi. Yalnız akşam saatlerinde, beysbol programı yayınlanırken eski canlılığını biraz kazanır gibi oluyordu.

Salon kapandıktan sonra Damaso artık boşalmış görünen meydanda gidecek bir yeri olmadan kalakaldı. Limana paralel uzanan cadde boyunca uzak, keyifli bir müziğin ardına takılıp yürüdü. Caddenin sonunda, soluk kâğıttan çelenklerle süslenmiş kocaman, boş bir dans salonu, salonun gerisindeki ahşap platformun üstünde de bir orkestra vardı. İçerde boğucu bir kozmetik kokusu dalgalanıyordu.

Damaso tezgâhın önüne oturdu. Parça bittiğinde orkestrada zilleri çalan genç dans edenler arasında dolaşıp para topladı. Genç bir kız kavalyesini pistin ortasında bırakıp Damaso'ya yaklaştı.

"Ne haber Valentino?"

Damaso, oturması için yanındaki yeri gösterdi kıza. Yüzü pudralı, kulağı karanfilli barmen tiz bir sesle sordu:

"Ne içersiniz?"

Kız Damaso'ya döndü.

"Ne içiyoruz?"

"Hiçbir şey."

"Ben ısmarlıyorum."

"Ondan değil," dedi Damaso. "Karnım aç benim."

"Yazık," diye içini çekti barmen. "O gözlerle."

Salonun gerisindeki yemek odasına geçtiler. Kızın bedeni çok genç görünüyordu ama yüzündeki pudra ve allık kabuğuyla dudaklarındaki ruj gerçek yaşını kestirmeyi güçleştiriyordu. Yemekten sonra Damaso kızın ardından, uyuyan hayvanların solumalarının duyulduğu, karanlık bir avlunun dibindeki odaya gitti. Yatakta renkli paçavralarla örtülmüş küçük bir çocuk vardı. Kız paçavraları tahta bir kutuya yerleştirip çocuğu kutunun içine yatırdı, sonra kutuyu yere koydu.

"Fareler yer onu," dedi Damaso.

"Yemezler," dedi kız.

Kırmızı giysisini çıkarıp iri sarı çiçekli, daha açık bir şey geçirdi üstüne.

"Babası kim?" diye sordu Damaso.

"En ufak bir fikrim yok," dedi kız. Sonra kapının ağzından, "Şimdi geliyorum," diye seslendi.

Damaso onun kapıyı kilitlediğini duydu. Soyunmadan yatağa sülüstü uzanıp birkaç sigara içti. Yatağın yayları büyük davula uygun tempoda titreşiyordu. Damaso hangi noktada uyuyakaldığını fark etmedi. Uyandığında, müziğin yokluğunda oda daha geniş göründü.

Kız yatağın yanında soyunuyordu.

"Saat kaç?"

"Dört suları," dedi kız. "Çocuk ağladı mı?"

"Sanmam," dedi Damaso.

Kız onun çok yakınına uzandı. Bir yandan gömleğinin düğmelerini çözerken bir yandan da, gözleri hafifçe öteye dönük, onu inceliyordu. Damaso onun çok içmiş olduğunu sezdi. Işığı söndürmeye çalıştı.

"Açık kalsın," dedi kız. "Gözlerinin içine bakmak hoşuma gidiyor."

Günün ilk ışığıyla oda kırsal seslerle doldu. Çocuk ağladı. Kız onu yatağa alıp üç notalı bir şarkı mırıldanarak emzirdi. Sonunda üçü de uyuyakaldı. Damaso kızın yedi sularında uyanıp odadan çıktığını ve çocuksuz döndüğünü fark etmedi.

"Herkes Umana gidiyor," dedi kız.

Damaso bütün gece bir saatten fazla uyumamış gibi hissetti kendini.

"Niçin?"

"Topları çalan zenciyi görmek için," dedi kız. "Onu bugün götürüyorlar."

Damaso bir sigara yaktı.

"Zavallı adam." Kız içini çekti.

"Neden zavallı olsun?" dedi Damaso. "Kimse hırsızlık yap demedi ki ona."

Kız başını Damaso'nun göğsüne yaslayıp bir an düşündü. Sonra çok alçak bir sesle konuştu:

"O değildi."

"Kim söyledi?"

"Ben biliyorum," dedi kız. "Bilardo salonunu soydukları gece zenci Gloria ile birlikteydi ve ertesi günün tümünü de gece yarısına kadar onun odasında geçirdi. Sonra da gelip onu sinemada tutukladıklarını söylediler."

"Gloria polise anlatabilir bunları."

"Zenci söylemiş onlara," dedi kız. "Belediye başkanı Gloria'nın evine gelip odasını altüst etmiş ve onu da suç ortağı olarak tutuklayacağını söylemiş.

Sonunda iş yirmi pesoya halledilmiş."

* Damaso sekizden önce kalktı.

"Kal burada," dedi kız. "Öğle yemeği için bir tavuk keseceğim."

Damaso tarağı arka cebine koymadan önce avucuna silkti. "Kalamam," dedi kızı bileklerinden tutup kendine çekerek. Kız yüzünü yıkamıştı ve kendisine çaresiz bir görünüm veren iri siyah gözleriyle gerçekten çok gençti.

Damaso'nun beline sarıldı.

"Kal burada," diye üsteledi.

"Hep mi?"

Kız hafifçe kızarıp geri çekildi.

"Çok şakacısın," dedi.

Ana o sabah bitkindi. Ama kasabanın heyecanı bulaşıcıydı. O hafta yıkanacak çamaşırları her zamankinden çabuk topladı ve

zencinin gidişini görmek için limana gitti. Sabırsız bir kalabalık, açılmaya hazır teknelerin yanında bekliyordu. Damaso oradaydı.

Ana işaretparmaklarıyla arkadan belini dürttü. Damaso irkilmişti. "Sen ne arıyorsun burada?"

"Seni geçirmeye geldim," dedi Ana.

Damaso parmaklarını büküp bir lamba direğine vurdu.

"Allah belanı versin."

Bir sigara yaktıktan sonra boş paketi nehre fırlattı. Ana kombinezonundan başka bir paket çıkarıp onun gömleğinin cebine koydu.

Damaso ilk kez gülümsedi: "Hiç öğrenmiyorsun."

Ana, "Ha ha," dedi yalnızca.

Biraz sonra zenciyi tekneye bindirdiler. Ucundan bir polisin tuttuğu bir iple bilekleri arkasında bağlanmış olarak meydanın ortasından geçirdiler onu.

İki yanında tüfekli birer polis yürüyordu. Zenci gömleksizdi, alt dudağı yarılmış ve Dukası şişmişti. Bu haliyle bir boksöre benziyordu. Tepkisiz bir vakarla kalabalığın bakışlarından kaçmıyordu. Kalabalığın daha büyük bölümü, gösterinin her iki ucuna da tanık olabilmek için bilardo salonunun kapısında toplanmıştı. Aralarında salonun sahibi kafasını sessizce sallayarak zencinin geçişini seyrediyordu. Öbürleri bir çeşit hevesle gözlüyordu onu.

Tekne hemen açıldı. Zenci, elleri ve ayakları bir yağ bidonuna bağlanmış olarak güvertede duruyordu. Tekne nehrin ortasında dönüp son kez düdük çaldığında zencinin sırtı parıldadı.

"Zavallı adam," diye fısıldadı Ana.

"Caniler," dedi yanındakilerden biri. "Bir insan bu kadar güneşe dayanamaz."

Damaso sesin olağanüstü şişman bir kadından geldiğini belirledikten sonra meydana doğru yürümeye başladı. "Çok konuşuyorsun," diye tısladı Ana'nın kulağına. "Nerdeyse bütün

hikâyeyi bağıra bağıra anlatacaksın." Ana bilardo salonunun kapısına kadar onunla yürüdü.

Ayrılırken, "Hiç değilse eve git de üstünü değiştir," dedi Damaso'ya.

"Dilenciye benziyorsun."

Olay heyecanlı bir grubu bilardo salonuna toplamıştı. Roque herkese hizmet etme çabasıyla aynı anda birkaç masaya birden bakıyordu. Damaso, o yanından geçene kadar bekledi.

"Yardım ister miydin?"

Roque, tepelerine bardaklar geçirilmiş yarım düzine bira şişesi koydu önüne.

"Sağ ol oğlum."

Damaso şişeleri masalara götürdü. Birkaç sipariş aldı ve müşteriler öğle yemeğine gidene kadar şişeleri getirip götürmeyi sürdürdü. Sabahın erken saatlerinde odaya döndüğü zaman Ana onun içkili olduğunu fark etti. Elini alıp karnının üstüne koydu.

"Burada," dedi. "Hissetmiyor musun?"

Damaso hiçbir coşku belirtisi göstermedi.

"Şimdi tekmeliyor," dedi Ana. "Bütün gece içerden bana ufak ufak tekmeler atıp duruyor."

Ama Damaso hiçbir tepki göstermedi. Yalnız kendisiyle ilgilenerek ertesi gün erkenden dışarı çıktı ve gece yarısına kadar da dönmedi. Bir hafta öyle geçti. Evde bulunduğu kısacık süreleri yatakta sigara içerek geçiriyor, konuşmaktan kaçınmıyordu. Ana çok dikkatli davranıyordu. Bir defasında, birlikte yaşamaya henüz başladıklarında da tıpkı böyle davranmıştı Damaso.

Ama o zaman onu rahatsız etmemesi gerektiğini bilecek kadar iyi tanımıyordu Ana. Damaso yatakta üstüne çöküp onu yumruklamış, kan revan içinde bırakmıştı.

Bu kez bekledi Ana. Onun açlığa ve susuzluğa dayanabildiğini ama sigarasızlığa dayanamadığını bildiği için geceleri lambanın yanına bir paket sigara koyuyordu. Sonunda, temmuz ortalarında bir gün, Damaso hava kararırken odaya döndü. Ana, o saatte gelip

kendisini araması için bayağı şaşkın bir halde olması gerektiğini düşünüp kaygılandı. Sessizlik içinde yemek yediler. Yatmadan önce Damaso şaşkın ve yumuşaktı. Derken damdan düşer gibi konuştu:

"Gitmek istiyorum."

"Nereye?"

"Nereye olursa."

Ana bakışlarını odada dolaştırdı. Kendi elleriyle kesip duvarlar tümüyle film yıldızlarının resimleriyle kaplanana dek her yere yapıştırdığı dergi kapakları soluk ve renksizdi. Yatakta kendilerine çok fazla bakılması sonucu yavaş yavaş ortadan kaybolan ve giderken o renkleri de yanlarında götüren erkeklerin sayışını anımsamıyordu Ana.

"Benden bıktın," dedi.

"Ondan değil," dedi Damaso. "Bu kasaba yüzünden."

"Öbür kasabalardan farkı yok ki."

"Topları satamam burada," dedi Damaso.

"Bırak şu topları," dedi Ana. "Tamı bana şu çamaşırlarla boğuşacak gücü verdiği sürece ortalıkta dolanıp kendini tehlikeye atmak zorunda kalmayacaksın." Kısa bir duraklamadan sonra alçak sesle ekledi: "Şu iş nereden de aklına geldi bilmem."

Damaso konuşmadan önce sigarasını bitirdi.

"Öyle kolaydı ki nasıl benden başka kimsenin aklına gelmediğini anlayamıyorum."

"Para için belki," dedi Ana. "Ama kimse topları çalacak kadar aptal olamazdı."

"Düşünmeden yaptım," dedi Damaso. "Tam çıkarken tezgâhın arkasındaki küçük kutunun içinde gördüm onları ve o kadar çabadan sonra eli boş dönmek istemedim."

"Hatan buydu işte," dedi Ana.

Damaso rahatladığını hissetti. "Bu arada yeni toplar da gelmedi," dedi.

"Şimdi daha pahalı oldukları haberi gelince Roque siparişi iptal ettiğini söyledi."

Bir sigara daha yaktı. Konuştukça yüreğinin karanlık bir yükten kurtulduğunu hissediyordu.

Ana'ya salon sahibinin bilardo masasını satmaya karar verdiğini söyledi. Fazla bir değeri yoktu. Acemilerin beceriksizce numaralarıyla yırtılan kumaş farklı renklerde yamalarla onarılmıştı ve bütününün değiştirilmesi gerekiyordu. Bu arada salonun bilardoyla yaşlanan müşterileri için şimdi beysbol şampiyonası yayınlarından başka eğlence kalmamıştı.

"Böylece," dedi Damaso sözünü bitirirken, "istemeden bütün kasabaya zarar verdik."

"Bir hiç uğruna," dedi Ana.

"Haftaya şampiyona bitiyor," dedi Damaso.

"En beteri o değil," dedi Ana. "En beteri o zenci."

İlk günlerdeki gibi kocasının omzuna yaslanmış dururken onun neler düşündüğünü biliyordu. Sigarasını bitirene kadar bekledi. Sonra sakıngan bir sesle konuştu:

"Damaso."

"Ne var?"

"Onları geri ver."

Damaso bir sigara daha yaktı.

"Ben de günlerdir onu düşünüyorum," dedi. "Ama işin berbat tarafı şu ki, nasıl yapacağımı bilemiyorum."

Sonunda topları herkesin görebileceği bir yere bırakmaya karar verdiler.

Ama Ana bunun bilardo salonunun sorununu çözse de zencinin sorununu çözmeyeceğini düşündü. Polis bulguyu pek çok biçimde yorumlayabilir ve zenciyi serbest bırakmayabilirdi. Topları bulan kişinin onları geri vermektense satmak üzere saklayabileceği olasılığını da unutmuyordu.

"Bu iş yapılacaksa," diye bağladı Ana, "doğru yapılsın bari."

Yeri kazıp topları çıkardılar. Ana, onları ne oldukları belli olmayacak biçimde gazete kâğıtlarına sarıp sandığa koydu.

"Uygun bir durum beklememiz gerek," dedi.

Ama uygun bir durum bekleyerek haftalar geçirdiler. 20 Ağustos gecesi soygundan iki ay sonra Damaso Roque'yi tezgâhın arkasında oturmuş bir yelpazeyle sivrisinekleri kovalar buldu. Radyo kapalıyken yalnızlığı daha da yoğun görünüyordu.

"Sana söylemiştim," diye haykırdı Roque, kehanetinin doğru çıkmasından bir çeşit haz duyarak. "İşler tepetaklak oldu."

Damaso otomatik pikaba biraz bozuk para koydu. Müziğin kuvveti ve makinenin oynaşan renkleri sadakatinin gürültülü bir kanıtı gibi geliyordu ona.

Ama Roque'nin buna dikkat etmediği duygusuna kapıldı. Sonra bir sandalye çekip karmakarışık tartışmalarla onu avutmaya çalıştı, ama salon sahibi bunların tümünü yelpazesinin gelişigüzel ritmine uyarak duygusuzca yerle bir etti.

"Yapılacak hiçbir şey yok," diyordu. "Beysbol şampiyonası sonsuza dek süremezdi."

"Ama toplar ortaya çıkabilir."

"Çıkmaz."

"Zenci onları yemedi ya."

"Polis her yeri aradı," dedi Roque, insanı çileden çıkaran bir kesinlikle.

"Nehre atmıştır."

"Bir mucize olabilir."

"Unut bu hayalleri oğlum," dedi Roque. "Talihsizlik salyangoz gibidir.

Mucizelere inanır mısın?"

"Bazen," dedi Damaso.

Oradan ayrıldığında film henüz bitmemişti. Hoparlörden gelen uzun, kırık dökük konuşmalar kararan kasabada yankılanıyordu.

Hala açık olan birkaç yerde bir eğretilik vardı. Damaso bir an sinemaya doğru yöneldi. Sonra dans salonuna gitti.

Orkestra, iki kadınla birden dans eden yalnız bir müşteri için çalıyordu.

Öbürleri tedbirlice duvara yaslanıp oturmuş, postayı bekler gibiydiler. Damaso bir masaya oturup barmenden işaretle bir bira istedi ve onu soluk almak için kısa molalar vererek şişeden içti. İki kadınla dans eden adamı sanki bir camın ardındaymış gibi gözlüyordu. Adamın boyu kadınlardan daha kısaydı.

Gece yarısı, sinemaya gitmiş olan kadınlar peşlerinde bir grup erkekle geldiler. Damaso'nun arkadaşı da aralarındaydı. Öbürlerinden ayrılıp onun masasına oturdu.

Damaso ona bakmadı. Yarım düzine bira içmişti ve şimdi üç kadınla dans eden ama dikkatini onlara değil kendi ayaklarının karmaşık hareketlerine veren adama bakıp duruyordu. Adam mutlu görünüyordu ve belliydi ki kollarıyla bacaklarının yanı sıra bir de kuyruğu olsa daha da mutlu olacaktı.

"Şu adamdan hoşlanmadım," dedi Damaso.

"Öyleyse bakma ona," dedi kız. Sonra barmenden bir içki istedi. Pist çiftlerle dolmaya başlamıştı ama üç kadınla dans eden adam salonda yalnızmış gibi sürdürüyordu dansını. Bir dönüşünde Damaso'yla göz göze gelince dansına daha da büyük bir çaba kattı ve tavşan dişleriyle Damaso'ya gülümsedi.

Damaso gözünü kırpmadan dik dik baktı ona. Sonunda adam ciddileşip arkasını döndü.

"Çok mutlu olduğunu sanıyor," dedi Damaso.

"Gerçekten çok mutlu," dedi kız. "Ne zaman kasabaya gelse, seyahat eden bütün satıcılar gibi hemen müzik programını alır."

Damaso bakışlarını adamdan ayırıp kıza çevirdi.

"Öyleyse ona takıl," dedi. "Üç kişiye yeten dörde de yeter."

Kız yanıt vermeden içkisini ağır ağır yudumlayarak yüzünü dans pistine doğru çevirdi. Soluk sarı giysisi çekingenliğini vurguluyordu.

Bir sonraki bölümde dans ettiler. Dans bittiğinde Damaso için için yanar gibiydi. Kız onu kolundan tutup tezgâha doğru yöneltirken, "Açlıktan ölüyorum," dedi. "Senin de yemen gerek." Mutlu adam karşı yönden üç kadınla birlikte geliyordu.

"Dinle," dedi Damaso adama.

Adam durmayıp geçerken ona gülümsedi. Damaso eşinin kolunu bırakıp adamın yolunu kesti.

"Dişlerini beğenmiyorum," dedi.

Adam sarardı ama gülümsemeye devam etti.

"Ben de," dedi.

Kız engel olana kadar Damaso adamın suratına bir yumruk indirmişti.

Adam pistin ortasına oturuverdi. Müşterilerden hiçbiri karışmadı. Üç kadın Damaso'nun beline sarılıp bağrışırken kız da onu salonun gerisine doğru itiyordu. Adam, yüzü yediği darbeden çarpılmış, ayağa kalktı. Bir maymun gibi sıçrayarak pistin ortasına yürüyüp bağırdı:

"Müziğe devam!"

İkiye doğru salon hemen hemen boşalmış, müşterileri olmayan kadınlar yemek yemeye başlamışlardı. İçerisi sıcaktı. Kız masaya bir tabak fasulyeyle pilav ve kızarmış et getirip hepsini kaşıkla yedi. Damaso sersemlemiş bir halde izliyordu onu. Kız ona bir kaşık pilav uzattı.

"Aç ağzını."

Damaso çenesini göğsüne indirip başını hayır anlamında salladı.

"Bu kadınlar için," dedi'. "Biz erkekler yemeyiz."

Ayağa kalkmak için masaya tutunmak zorunda kaldı. Dengesini yeniden bulduğunda barmen kollarını kavuşturmuş karşısında duruyordu.

"Dokuz seksen ediyor," dedi. "Bu parti müessese hesabına değil.

Damaso onu yana itti.

"İbnelerden hoşlanmam," dedi.

Barmen onu gömleğinin kolundan yakaladı. Ama sonra, kızın bir işaretiyle, söylenerek bıraktı:

"Neler kaçırdığını bilmiyorsun."

Damaso tökezleyerek dışarı çıktı. Ay ışığında nehrin gizemli pırıltısıyla beyninde berrak bir yol açıldı. Ama hemen kapandı. Kasabanın öbür tarafındaki odasının kapısını gördüğünde Damaso uykuda yürümüş olduğundan emindi. Başını salladı. Kafası bulanıktı ama o andan başlayarak her hareketine dikkat etmesi gerektiğini önemle sezinledi. Menteşeleri gıcırdatmamak için kapıyı dikkatle itti.

Ana, onun sandığın içinde bir şeyler araştırdığını hissetti. Lambadan gelen ışıktan kaçınmak için duvara doğru döndü ama sonra kocasının soyunmadığını fark etti. Şimşek gibi bir sezgiyle doğrulup oturdu yatakta.

Damaso, elinde top paketi ve el feneriyle sandığın yanında duruyordu.

Ana'nın doğrulduğunu görünce işaretparmağını dudaklarına koydu.

Ana yataktan fırladı. Kapıya doğru koşarken, "Delisin sen," diye mırıldandı. Kapıyı çabucak sürgüledi. Damaso birkaç bilenmiş törpüyü ve küçük bıçağını el feneriyle birlikte pantolon cebine koydu ve kolunun altındaki paketi sımsıkı tutarak ona doğru ilerledi. Ana sırtını kapıya dayamıştı.

"Ben sağ oldukça buradan çıkmayacaksın," dedi usulca.

Damaso onu kenara itmeye çalışarak, "Çekil Önümden," dedi. Ana kapı pervazını iki eliyle birden kavradı. Gözlerini kırpmadan birbirlerine baktılar.

"Sen bir eşeksin," diye fısıldadı Ana. "Tanrı senin görünüşüne verdiklerini beyninden eksiltmiş." Damaso onu saçından yakalayıp bileğini bükerek başını eğdirdi; sıkılmış dişlerinin arasından, "Sana çekil dedim önümden," diye söylendi. Ana boyunduruk altında bir

öküz gibi gözünün ucuyla baktı ona. Bir an için kendini acıya duyarsız ve kocasından güçlü hissetti. Ama Damaso, kadın gözyaşlarından tıkanana dek saçını büktü, büktü. "Karnımdaki bebeği öldüreceksin," dedi Ana. Damaso onu sürükleyerek, nerdeyse taşıyarak yatağa götürdü. Ama bırakır bırakmaz kadın onun sırtına sıçrayıp kollarını ve bacaklarını bedenine doladı, ikisi birden yatağa düştüler. Solukları kesilmeye başlamıştı. "Bağırırım," diye fısıldadı Ana kocasının kulağına. "Kımıldarsan bağırırım." Damaso öfkeli öfkeli burnundan soluyor, top paketiyle kadının dizlerine vuruyordu. Ana bir çığlık atarak bacaklarını gevşetti ama Damaso'nun kapıya ulaşmasını engellemek için kendini onun beline kenetledi. Sonra yalvarmaya başladı. "Sana söz veriyorum, yarın onları kendim götüreceğim," diyordu. "Kimse fark etmeden onları yerlerine koyacağım." Giderek kapıya yaklaşırlarken Damaso toplarla onun ellerine vuruyordu. Kadın acısını geçirmek için bir an onu bırakıyor sonra yeniden yakalayıp yalvarmaya devam ediyordu.

"Ben yaptım derim," diyordu. "Bu halimle beni hapse atamazlar."

Damaso onu silkip attı. "Bütün kasaba görecek seni," dedi Ana. "Öyle aptalsın ki dolunay olduğunun farkında değilsin." Sürgüyü açmadan önce bir kez daha yakaladı Damaso'yu. Sonra, gözleri kapalı, "Hayvan, hayvan!" diye nerdeyse haykırarak yüzüne, boynuna yumruklarıyla vurdu, vurdu. Damaso darbeleri savuşturmaya çalışırken Ana sürgüyü yakalayıp onun elinden aldı ve kafasına doğru savurdu. Genç adam eğilip kaçınınca sürgü omuz kemiğinde, bir cam panoya çarpmış gibi tınladı.

"Orospu!" diye haykırdı Damaso.

O anda gürültü etmemek gibi bir kaygısı yoktu. Ana'nın kulağına yumruğunun tersiyle vurdu ve onun derin çığlığını, bedeninin duvara şiddetle çarpışını hissetti ama bakmadı. Kapıyı kapamadan çıkıp gitti.

Ana, yerde acıdan sersemlemiş bir halde kalakaldı ve karnında bir şeylerin olmasını bekledi. Duvarın öbür yarımdan, mezarın ötesinden gibi gelen bir sesle onu çağırıyorlardı. Ana ağlamamak için dudaklarını ısırdı. Sonra ayağa kalkıp giyindi. Bu kez

de ilkinde olduğu gibi Damaso'nun hala odanın dışında olabileceği, kendi kendine planının başarısız olduğunu söyleyip Ana'nın bağırarak dışarı çıkmasını bekleyebileceği hiç aklına gelmedi. İkinci kez aynı yanılgıya düştü; kocasının ardından gideceğine ayakkabılarını giydi, kapıyı kapattı ve yatağın üstüne oturup beklemeye başladı. Damaso ancak kapı kapandığında anladı geri dönemeyeceğini.

Köpeklerin şamatası onu sokağın ucuna dek izledi ama sonra bir ölüm sessizliği oldu. Genç adam kaldırımlardan kaçmıyor, uyuyan kasabada kendi adımlarının yabancı sesinden kurtulmaya çalışıyordu. Bilardo salonunun arka kapısının bulunduğu boş arsaya gelinceye kadar hiçbir önlem almadı.

Bu kez el fenerini kullanmak gerekmedi. Kapı yalnızca sürgünün kırık köprüsünün bulunduğu yerden tutturulmuştu. Tuğla biçiminde ve büyüklüğünde bir tahta parçasını çıkarıp yerine yeni bir tahta koymuş ve aynı sürgü köprüsünü oraya takmışlardı. Gerisi hiç değişmemişti. Damaso sol eliyle kilide asıldı, törpünün ucunu köprünün pekiştirilmemiş ayakları arasına sokup bir vites kolu gibi, kuvvetle ama usulca, ileri geri oynattı. Sonunda çürümüş parçaların iniltili bir patlamasıyla tahta kendini koyuverdi. Damaso kapıyı itmeden önce onun yerdeki tuğlalara sürtünerek çıkardığı sesi azaltmak için biraz kaldırdı. Kapıyı yalnızca yarıya kadar açtı. En sonunda ayakkabılarını çıkarıp top paketiyle birlikte içeri kaydırdı ve haç çıkararak ay ışığıyla yıkanan odaya girdi.

Hemen önünde şişeler ve boş kutularla dolu karanlık bir koridor vardı. Daha ilerde, tavandaki pencerenin camından dökülen ışık selinin altında bilardo masası, sonra dolapların arkası ve nihayet ön kapının arkasına yığılmış küçük masalar ve sandalyeler görünüyordu. Ayın sel gibi ışığı ile sessizliğin gevrekliği dışında her şey ilk kez olduğu gibiydi. O ana dek sinir sistemini baskı altında tutmak zorunda kalmış olan Damaso tuhaf bir büyüye kapıldığını hissetti.

Bu kez gevşek tuğlalara dikkat etmedi. Kapının aralığına ayakkabılarını koydu ve ışık selini geçtikten sonra tezgâhın arkasında topların durduğu küçük kutuyu aramak için el fenerini yaktı. Sakınmadan hareket ediyordu. Feneri soldan sağa doğru

kaydırarak bir yığın tozlu kavanozu, bir çift mahmuzlu üzengiyi, motor yağıyla lekelenip dertop edilmiş bir gömleği ve sonra kendisinin bırakmış olduğu yerde duran küçük kutuyu gördü. Ama ışığı tezgâhın sonuna dek kesmedi. Kedi oradaydı.

Hayvan ışığa karşı durup gizlisi saklısı olmadan baktı ona. Damaso onu gün boyunca orada hiç görmemiş olduğunu hafif bir ürpertiyle anımsayana dek feneri kedinin üstünde tuttu. Bir ara ışığı ileri doğru sürüp, "Pist," dedi ama hayvan kımıldamadı. Sonra kafasında bir çeşit sessiz patlama oldu ve kedi tümüyle belleğinden silindi. Ne olduğunu fark ettiğinde el fenerini çoktan düşürmüş, top paketini sımsıkı göğsüne bastırıyordu. Oda aydınlanmıştı.

"Vay vay vay!"

Roque'nin sesini tanımıştı. Böbreklerinde müthiş bir bitkinlik hissederek ağır ağır ayağa kalktı. Roque odanın gerisinden, üstünde iç çamaşırları ve elinde demir bir çubukla, ışıktan hala gözleri kamaşarak yaklaşıyordu. Şişelerin ve boş kutuların arkasında, Damaso'nun içeri girdiği zaman geçmiş olduğu yerin çok yakınında asılı bir hamak vardı. Bu da ilk kez olduğundan farklı bir durumdu.

Aralarında on metreden az bir uzaklık kalınca Roque hafifçe sıçrayıp tetikte durdu. Damaso paketli elini arkasına sakladı. Roque burnunu kırıştırıp başını öne doğru uzatarak onu gözlüksüz tanımaya çabalıyordu.

"Sen ha!" diye haykırdı.

Damaso, sanki sonsuz bir şey sonunda bitmiş gibi bir duyguya kapıldı. Roque çubuğu indirdi ve ağa açık, yaklaştı. Gözlükleri ve takma dişleri olmayınca bir kadına benziyordu. "Burada ne yapıyorsun?"

"Hiç," dedi Damaso.

Bedeninin belli belirsiz bir hareketiyle duruşunu değiştirdi.

"Elinde ne var?" diye sordu Roque. Damaso geriledi. "Hiçbir şey," dedi.

Roque kıpkırmızı kesildi ve titremeye başladı. "Ne var elinde?" diye bağırdı, çubuğu kaldırıp ilerleyerek. Damaso paketi ona verdi.

Roque, hala tetikte, onu sol eliyle aldı ve parmaklarıyla yokladı. Ancak o zaman anlayabildi. "Olamaz," dedi.

Öyle şaşırmıştı ki çubuğu tezgâhın üstüne koyup paketi açarken Damaso'yu unutmuş gibiydi. Toplara sessizce baktı. "Onları geri getirmek için geldim," dedi Damaso. "Şüphesiz," dedi Roque.

Damaso kendini pelte gibi hissediyordu. Alkol onu tümüyle terk edip gitmiş, yalnızca dilinin üstünde pürüzlü bir tortuyla şaşkın bir yalnızlık duygusu bırakmıştı. "Demek mucize buydu," dedi Roque, paketi yeniden sararak. "Bu kadar aptal olabileceğine inanamıyorum." Kafasını kaldırdığında yüzündeki ifade değişmişti. "Ya o iki yüz peso?"

"Çekmecede hiçbir şey yoktu," dedi Damaso. Roque boş boş çiğneyerek düşünceli bir tavırla ona baktı, sonra gülümsedi. "Hiçbir şey yoktu," diye yineledi birkaç kez. "Hiçbir şey yoktu ha?" Çubuğu yeniden kavradı.

"Pekala, bu hikâyeyi hemen şimdi belediye başkanına anlatacağız."

Damaso avuçlarının terini pantolonuna sildi. "Hiçbir şey olmadığını biliyorsun." Roque gülümseyip duruyordu.

"İki yüz peso vardı orada," dedi. "Ve şimdi onu senin postundan çıkaracaklar. Hırsızlığından çok aptallığın için."

BALTHAZAR'IN OLAĞANÜSTÜ ÖĞLE SONRASI

Kafes bitmişti. Balthazar onu alışkanlıkla saçağın altına astı. Öğle yemeğini bitirdiğinde herkes onun dünyanın en güzel kafesi olduğunu söylemeye başlamıştı bile. Öyle çok insan geldi ki onu görmeye, evin önünde bir kalabalık oluşuverdi. Balthazar kafesi indirip dükkânı kapatmak zorunda kaldı.

"Tıraş olman gerek," dedi karısı Ursula. "Fransisken rahiplerine benziyorsun."

"Öğle yemeğinden sonra tıraş olmak iyi değildir," dedi Balthazar.

Katır yelesi gibi kısa, sert, diken diken bir sakalı vardı.

Yüzündeki anlatım korkmuş bir oğlanınkini anımsatıyordu. Ama asılsız bir ifadeydi bu. Balthazar şubatta otuzuna basmıştı. Dört yıldır, evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan Ursula'yla yaşıyordu ve yaşam ona tetikte olması için pek çok neden verdiyse de korkması için hiçbir neden vermemişti. Henüz yapıp bitirmiş olduğu kafesin bazı insanlara göre dünyanın en güzel kafesi olduğunu bile bilmiyordu. Çocukluğundan beri kafes yapmaya alışkın biri olduğundan öbürlerinden pek de zor olmamıştı bu kafesi yapmak.

"Öyleyse biraz dinlen bari," dedi kadın. "Bu sakalla insan içine çıkamazsın."

Dinlenirken komşulara kafesi göstermek için birkaç kez hamağından kalkmak zorunda kaldı. Ursula o ana kadar pek dikkat etmemişti kafese.

Öfkeliydi de, çünkü kocası kendini tümüyle kafese verebilmek için marangoz atölyesinin işlerini savsaklamış, iki hafta boyunca uykuları kaçarak, yatağında abuk sabuk söylenerek dönüp durmuş, tıraş olmayı bile düşünmemişti. Ama bitmiş kafesi görünce Ursula'nın öfkesi çözülüp gitti. Balthazar öğle uykusundan kalktığında karısı pantolonunu ve bir gömleğini ütüleyip hamağın yanındaki sandalyenin üstüne koymuş ve kafesi alıp yemek odasına götürmüştü. Sessizlik içinde bakıyordu ona.

"Ne kadar isteyeceksin?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedi Balthazar. "Yirmi peso verip vermeyeceklerini anlamak için otuz isterim herhalde."

"Elli iste," dedi Ursula. "Şu iki hafta çok uykusuz kaldın. Üstelik oldukça büyük. Sanırım hayatımda gördüğüm en büyük kafes bu."

Balthazar tıraş olmaya başladı.

"Elli peso verirler mi dersin?"

"Mr. Chepe Montiel için hiçbir şey değil ki bu. Kafes de değer buna," dedi Ursula. "Altmış istemelisin."

Ev boğucu bir gölge içindeydi. Nisanın ilk haftasıydı ve ağustosböceklerinin cırıltısı sıcağı daha da çekilmezleştiriyordu sanki.

Balthazar giyindikten sonra evi serinletmek için avluya bakan kapıyı açınca bir sürü çocuk yemek odasına doluştu.

Haber yayılmıştı. Yaşamayı seven ama mesleğinden bıkmış olan yaşlı doktor Octavio Giraldo hasta karısıyla yemek yerken Balthazar'ın kafesini düşünüyordu. Sıcak günlerde masayı koydukları iç terasta birçok saksıyla içinde kanaryalar olan iki kafes vardı. Karısı kuşları severdi, o kadar çok severdi ki, onları yiyebilecekleri için kedilerden nefret ederdi. Dr. Giraldo öğleden sonra karısını düşüne düşüne bir hastayı görmeye gitti ve dönüşte kafesi incelemek için Balthazar'ın evinin yanından geçti.

Yemek odasında pek çok insan vardı. Kafes masanın üstünde sergileniyordu; kocaman tel kubbesi, yemek ve uyumak için yapılmış özel bölmeleri, geçitleri, kuşların eğlenmesi için ayrılmış alandaki salıncaklarıyla dev bir buz fabrikasının küçük maketine benzeyen üç katlı bir kafesti bu. Doktor hiç dokunmadan dikkatle inceledi onu. Kafesin gerçekte şöhretinden de iyi olduğunu ve karısı için düşlemiş olduğu tüm kafeslerden çok daha güzel olduğunu düşündü.

"Düş gücünün kanatlanışı bu," dedi. Kalabalığın arasında Balthazar'ı arayıp buldu ve anaç gözlerini ona dikerek, "Olağanüstü bir mimar olurdun sen," diye ekledi.

Balthazar kızardı.

"Teşekkür ederim," dedi.

"Doğru söylüyorum," dedi doktor. Gençliğinde güzel olan bir kadın gibi pürüzsüz, zarif bir tombulluğu ve narin elleri vardı. Sesi, Latince konuşan bir rahibi anımsatıyordu. "İçine kuş koymana bile gerek yok," dedi. Kafesi açık artırmayla satıyormuş gibi izleyicilerin gözleri önünde döndürdü. "Kendi kendine şarkı söyleyebilmesi için onu ağaçlara asman yeterli olurdu." Kafesi yine masanın üstüne koydu, ona bakarak bir an düşündü ve sonra konuştu:

"Güzel, öyleyse alıyorum onu."

"Satıldı," dedi Ursula.

"Mr. Chepe Montiel'in oğluna ait," dedi Balthazar. "Özel olarak ısmarladı."

Doktor saygılı bir tavır takındı.

"Modelini verdi mi sana?"

"Hayır," dedi Balthazar. "Bir çift sarıasma kuşu için bunun gibi büyük bir kafes istediğini söyledi."

Doktor kafese baktı.

"Ama bu sarıasma kuşları için değil ki."

"Elbette öyle Doktor," dedi Balthazar masaya yaklaşarak. Çocuklar çevresini sardılar. "Ölçüler dikkatle hesaplandı," dedi işaretparmağıyla değişik bölmeleri göstererek. Sonra parmak boğumlarıyla kubbeye vurdu ve kafes uyumlu notalarla tınladı.

"Bulabileceğin en sağlam tel bu," dedi. "Her bir ek yeri de dışarıdan ve içerden lehimlendi."

"Bir papağan için bile yeterince büyük," diye söze karıştı çocuklardan biri.

"Evet öyle," dedi Balthazar.

Doktor başını çevirdi.

"Güzel, ama modelini o vermedi," dedi. "Sarıasmalar için yeterli büyüklükte olması dışında belli ayrıntılar vermedi. Öyle değil mi?"

"Öyle," dedi Balthazar.

"Öyleyse sorun yok," dedi doktor. "Sarıasmalar için yeterli büyüklükte bir kafes istemek başka, şu yaptığın kafesi istemek başka. Yapman istenen kafesin bu olduğuna ilişkin bir kanıt yok."

"O kafes bu işte," dedi Balthazar, kafası karışarak. "Onun için yaptım bunu."

Doktor sabırsız bir el hareketi yaptı.

"Bir tane daha yapabilirsin," dedi Ursula, kocasına bakarak. Sonra da doktora döndü: "Aceleniz yok herhalde."

"Kanma bugün öğleden sonra için söz verdim," dedi doktor.

"Çok üzüldüm Doktor," dedi Balthazar. "Ama satılmış bir şeyi satamam size."

Doktor omuzlarını silkti. Mendiliyle ensesinin terini kurulayarak, uzaklaşan bir gemiye bakan birinin dalgın, sabit bakışıyla sessizce kafese bakıyordu.

"Sana bunun için kaç para verdiler?"

Balthazar yanıt vermeden Ursula'nın gözlerini araştırdı.

"Altmış peso," dedi Ursula.

Doktor hala kafese bakıp duruyordu. "Çok güzel," dedi. İçini çekti. "Son derece güzel." Sonra, kapıya doğru yürürken enerjik bir tavırla yelpazelenmeye başladı ve olayın izi sonsuza dek belleğinden silindi.

"Montiel çok zengin," dedi giderken.

Aslında Jose Montiel göründüğü kadar zengin değildi ama öyle olmak için her şeyi yapabilecek yapıdaydı. Oradan birkaç sokak ötede, akla gelen gelmeyen her şeyin satılabilir olduğu, her türlü gereçle tıka basa doldurulmuş bir evde, kafese ilişkin habere kayıtsız kaldı. Ölüm saplantısıyla yaşayan karısı, öğle yemeğinden sonra kapıları ve pencereleri kapatır, Jose Montiel uyurken o da gözleri odanın loşluğuna dikili, iki saat öylece yatardı. Duyduğu karmakarışık sesler onu şaşırttı. Oturma odasının kapısını açtığında evin önünde bir kalabalık buldu. Kalabalığın orta yerinde Balthazar, yeni tıraş olmuş, beyazlar içinde ve elinde kafesle, yüzünde

yoksulların zenginlerin evlerine yaklaşırken takındığı terbiyeli tok sözlülük ifadesiyle duruyordu.

"Ne harika bir şey!" diye haykırdı Jose Montiel'in karısı. Yüzü ışıldayarak Balthazar'ı karşıladı. "Hayatımda hiç buna benzer bir şey görmedim," dedi. Sonra kapıya yığılan kalabalığa sinirlenerek ekledi:

"Ama şunlar oturma odasını tribüne çevirmeden getir onu içeri."

Balthazar Jose Montiel'in evine yabancı değildi. Ustalığı ve dolambaçsız davranışları nedeniyle, ufak tefek marangozluk işleri yapmak için birkaç kez oraya çağrılmıştı. Ama zenginlerin yanında hiç rahat hissetmezdi kendini.

Onları, o çirkin ve münakaşacı karılarını, geçirdikleri muazzam ameliyatları düşündüğünde hep bir acıma duygusu uyanırdı içinde. Evlerine girdiği zaman ayaklarını sürümeden yürüyemezdi.

"Pepe evde mi?" diye sordu.

Kafesi yemek masasının üstüne koymuştu.

"Okulda," dedi Jose Montiel'in karısı. "Ama nerdeyse gelir." Sonra,

"Montiel banyo yapıyor," diye ekledi.

Gerçekte Jose Montiel banyo yapmaya zaman bulamamıştı. Dışarı çıkıp olanı biteni görebilmek için alkolle acele acele siliniyordu. Öyle tedbirli bir adamdı ki uykusunda evdeki sesleri duyabilmek için vantilatörü kapatıp uyurdu.

"Adelaide!" diye bağırdı. "Ne oluyor orada?"

"Gel de gör ne harika bir şey olduğunu," diye bağırdı karısı.

Jose Montiel, havlusu boynuna sarılmış bir halde, şişman ve kıllı, yatak odasının penceresinde göründü.

"Neymiş o?"

"Pepe'nin kafesi," dedi Balthazar.

Montiel'in karısı şaşkın şaşkın baktı ona.

"Kimin?"

"Pepe'nin," diye yanıtladı Balthazar. Sonra Jose Montiel'e dönerek ekledi: "Pepe ısmarladı onu."

O anda hiçbir şey olmadı ama, Balthazar sanki o içerdeyken biri banyo kapısını açmış gibi bir duyguya kapıldı. Jose Montiel İç çamaşırlarıyla yatak odasından çıktı.

"Pepe!" diye haykırdı.

"Daha gelmedi," diye fısıldadı karısı, kıpırtısızca.

Pepe kapıda göründü. On iki yaşlarındaydı, annesinin kıvrık kirpiklerini almıştı ve onun gibi sessizce dokunaklı bir görünümü vardı.

"Buraya gel," dedi Jose Montiel. "Bunu sen mi ısmarladın?"

Çocuk başını önüne eğdi. Jose Montiel onu saçlarından kavrayıp gözlerine bakmaya zorladı.

"Cevap ver bana."

Çocuk bir şey söylemeden dudağını ısırdı.

"Montiel," diye fısıldadı karısı.

Jose Montiel çocuğu bıraktı ve öfkeyle Balthazar'a döndü. "Çok üzgünüm Balthazar," dedi. "Ama işe girişmeden önce bana danışmalıydın.

Ergin olmayan biriyle sözleşme yapmak ancak senin aklına gelirdi."

Konuşurken yüzü eski huzuruna kavuştu. Bakmadan tutup kaldırdığı kafesi Balthazar'a verdi.

"Hemen al götür şunu ve satabildiğine satmaya çalış," dedi. "Her şeyden önce, rica ederim benimle tartışma." Balthazar'ın sırtını okşayarak açıkladı,

"Doktor bana öfkelenmeyi yasakladı."

Balthazar elinde kafesle kararsız bir tavırla kendisine bakana kadar çocuk gözlerini bile kırpmadan kıpırtısız kalmıştı. Sonra, gırtlağından köpek hırıltısına benzer bir ses çıkardı ve haykırarak kendini yere attı.

Annesi oğlunu yatıştırmaya çalışırken Jose Montiel umursamadan baktı ona. "Kaldırma onu," dedi. "Bırak kafasını yere vurup kırsın, sonra da üstüne tuzla limon bas ki doya doya küplere binebilsin." Annesi bileklerinden tutarken çocuk gözyaşı dökmeden haykırıp duruyordu.

"Kendi haline bırak onu," diye üsteledi Jose Montiel.

Balthazar kuduz bir hayvanın can çekişmesini izler gibi izliyordu çocuğu. Saat nerdeyse dört olmuştu. O saatte Balthazar'ın evinde Ursula çok eski bir şarkı söyleyerek soğan doğruyordu.

"Pepe," dedi Balthazar.

Gülümseyerek çocuğa yaklaştı ve kafesi ona uzattı. Çocuk ayağa sıçradı, nerdeyse kendi boyundaki kafesi kucakladı ve ne söyleyeceğini bilemeden tellerin arasından Balthazar'a baktı. Tek damla yaş dökmemişti.

"Balthazar," dedi Jose Montiel tatlılıkla. "Sana onu alıp götürmeni söylemiştim."

"Geri ver onu," diye buyurdu kadın çocuğa.

"Sende kalsın," dedi Balthazar. Sonra Jose Montiel'e döndü, "Ne de olsa onun için yaptım bunu."

Jose Montiel onun ardından oturma odasına yürüdü.

"Aptallık etme Balthazar," diyordu yolunu keserek. "Al kafesini evine götür ve aptallık etme. Sana tek kuruş ödemeye niyetim yok."

"Önemi yok," dedi Balthazar. "Onu özellikle Pepe için bir armağan olarak yaptım. Para istemeyi düşünmemiştim."

Balthazar kapıyı tıkayan seyirciler arasından kendine yol açmaya çalışırken Jose Montiel oturma odasının ortasında bağırıyordu. Rengi uçmuş, gözleri kızarmaya başlamıştı.

"Sersem!" diye bağırıyordu. "Oyuncağını al götür buradan. Bana en son gereken, ciğeri beş para etmez birinin evimde emirler vermesi. Orospu çocuğu!"

Bilardo salonunda Balthazar alkışlarla karşılandı. O ana kadar, her zamankinden daha iyi bir kafes yapmış olduğunu, onu ağlayıp durmasın diye Jose Montiel'in oğluna vermek zorunda

kaldığını ve bunların hiçbirinin özellikle önemli olmadığını düşünmüştü. Ama sonra, bütün bunların pek çok kimse için belli bir önem taşıdığını fark ederek biraz heyecanlandı.

"Sana elli peso verdiler ha?"

"Altmış," dedi Balthazar.

"Sana bir sayı," dedi birisi. "Mr. Chepe Montiel'den böyle bir para yığını koparmayı beceren tek kişi sensin. Bunu kutlamamız gerek."

Ona bir bira ısmarladılar ve Balthazar da herkese ısmarlayarak karşılık verdi. Ömründe ilk kez dışarıda içtiği için karanlık basarken adamakıllı sarhoş olmuştu ve her biri altmış pesodan bin kafeslik müthiş bir projeden söz ediyordu, sonra da bir milyon kafeslik bir projeden söz etmeye başladı, ta ki altmış milyon pesosu olana dek. "Zenginler ölüp gitmeden onlara satmak için bir sürü şey yapmamız gerek," diyordu körkütük sarhoş bir halde. "Hepsi hasta, hepsi ölüp gidecek. Öyle berbat bir durumdalar ki artık öfkelenemiyorlar bile." İki saat boyunca aralıksız çalan otomatik pikaba para koyup durdu.

Herkes Balthazar’ın sağlığına, şansına, servetine ve zenginlerin ölümüne içti, ama yemek zamanı gelince onu bilardo salonunda yalnız bırakıp gittiler.

Ursula onu sekize kadar, üstü soğan dilimleriyle örtülü bir tabak kızarmış etle beklemişti. Biri ona kocasının bilardo salonunda, mutluluktan çıldırmış bir halde herkese bira ısmarladığını söylediyse de Ursula buna inanmadı, çünkü Balthazar o güne dek hiç sarhoş olmamıştı. Nerdeyse gece yarısı olup yatmaya gittiğinde, Balthazar her biri dört sandalyeli küçük masaları ve çevresinde yağmurkuşlarının dolaştığı bir açık hava dans pisti olan aydınlık bir odadaydı. Yüzü ruj lekeleriyle kaplıydı ve bir adım daha atacak hali kalmadığı için aynı yatakta iki kadınla birden yatmak istediğini düşünüyordu.

O kadar çok para harcamıştı ki saatini rehin bırakıp ertesi gün ödemek vaadiyle borç almıştı. Bir dakika sonra sokağın ortasında boylu boyunca uzanmış yatarken ayakkabılarının çıkarılmakta olduğunu fark etti ama yaşamının en mutlu düşünü terk etmek

istemedi. Sabah saat beşteki ayine giderken oradan geçen kadınlar, ölü olduğunu sanarak ona bakma cesaretini bulamadılar.

MONTIEL'IN DUL KARISI

Jose Montiel öldüğünde dul karısı dışında herkes öcünün alındığını hissetti, ama onun gerçekten öldüğüne herkesin inanması için birkaç saat geçmesi gerekti. Pek çok kişi bunaltıcı odada kenarları kavun gibi yuvarlaklaştırılmış sarı bir tabuta yastıklar ve keten çarşaflarla birlikte tıkıştırılmış cesedi gördükten sonra bile kuşkulanmaya devam etti. Sinekkaydı tıraşı, beyaz giysileri ve rugan ayakkabılarıyla öyle iyi görünüyordu ki o andaki kadar canlı görünmemişti hiç. Her pazar saat sekizdeki ayinde hazır bulunan Mr. Chepe Montiel'in ta kendisiydi bu, yalnızca elinde binici kırbacı yerine bir haç vardı. Tüm kasabanın onun ölü rolü yapmadığına ikna olabilmesi için tabutun kapağının vidalanıp gösterişli aile mezarına defnedilmesi gerekti.

Definden sonra dul karısı dışında herkese inanılmaz görünen tek şey Jose Montiel'in doğal bir ölümle ölmüş olmasıydı. Herkes onun bir pusuya düşürülüp sırtımdan vurulmasını beklerken, dul karısı onun çağdaş bir aziz gibi, acı çekmeden ve günah çıkarmış yaşlı bir adam olarak yatağında ölüşünü göreceğinden emindi. Yalnızca birkaç ayrıntıda yanılmıştı. Jose Montiel 1951 yılının 2 Ağustos'unda, öğleden sonra saat ikide, hamağında, doktorun yasaklamış olduğu bir öfke nöbeti sonucunda öldü. Ama karısı aynı zamanda bütün kasabanın cenazeye geleceğini ve çiçeklerin eve sığmayacağını da ummuştu. Oysa yalnızca kendi partisinin ve dini cemiyetinin üyeleri geldi cenazeye; çelenkler de yalnız belediyeden gönderilenlerdi. Oğlu, Almanya'da görevli bulunduğu konsolosluktan, iki kızı da Paris'ten üçer sayfalık telgraflar gönderdiler. Bu telgrafları, telgrafhanenin mürekkebini bolca harcayarak ayakta yazdıkları ve yirmi dolar tutacak kelimeleri bulana kadar pek çok telgraf formunu yırtıp attıkları anlaşılabiliyordu. Hiçbiri dönmeyi vaat etmiyordu. O gece, altmış iki yaşında, onu mutlu eden adamın başının yaslanmış olduğu yastığın üzerinde ağlarken, Montiel'in dul karısı ilk kez küskünlüğü tattı. Artık hep eve kapanacağım, diye düşünüyordu. Sanki beni de Jose Montiel'le aynı tabuta koymuşlar gibi. Bu dünya hakkında daha fazla bir şey bilmek istemiyorum.

İçtendi bu kırılgan kadın; boş inançlarla yaralanmış, yirmi yaşındayken anne ve babasının isteğiyle, on metreden daha

yakından görmesine izin verdikleri tek taliple evlenmiş olduğundan, gerçekle hiçbir zaman doğrudan ilişkisi olmamıştı. Kocasının bedenini evden çıkarmalarından üç gün sonra gözyaşları arasında kendini toparlaması gerektiğini anladı, ama yeni yaşamının yönünü kestiremedi. En baştan başlamak zorundaydı.

Jose Montiel'in kendisiyle birlikte mezara götürdüğü sayısız gizden biri de kasanın şifresiydi. Belediye başkanı soruna el koydu. Kasanın avluya, duvarın dibine konmasını emretti ve iki polis tüfeklerini kilide doğrultup ateş ettiler. Dul kadın bütün sabah belediye başkanının bağırarak art arda verdiği emirlerle boğuk patlamaları duydu yatak odasından.

Bardağı taşıran son damla bu, diye düşündü. Beş yıl silahların patlamasına son versin diye Tanrı'ya yalvarayım, sonra da evimde silah patlattıkları için onlara teşekkür etmek zorunda kalayım.

O gün ölümü çağırmak için yoğun bir çaba harcadı ama çağrısını yanıtlayan olmadı. Tam uykuya dalarken müthiş bir patlama evi temelinden sarstı. Kasayı dinamitlemek zorunda kalmışlardı.

Montiel'in dul karısı derin derin içini çekti. Batak yağmurlarıyla ekim ayı bitmek bilmiyordu ve kadın Jose Montiel'in karmakarışık, görkemli çiftliğinde yönünü kestiremeden sürüklenirken kendini kaybolmuş hissediyordu. Ailenin eski ve gayretli bir dostu olan Mr. Carmichael çiftliğin yönetimini üstlenmişti. Montiel'in dul karısı sonunda kocasının öldüğüne ilişkin somut gerçekle yüz yüze kalınca evi çekip çevirmek için yatak odasından çıktı. Evin bütün süslerini kaldırdı, mobilyaları yas renkleriyle örttürdü ve merhumun duvarlarda asılı portrelerinin üzerine cenaze kurdeleleri taktı.

Cenazeden sonraki iki ay içinde tırnaklarını yeme alışkanlığını edinmişti. Bir gün gözleri çok fazla ağlamaktan kızarmış ve şişmiş bir halde Mr. Carmichael'in eve açık bir şemsiyeyle girdiğini fark etti.

"O şemsiyeyi kapatın Mr. Carmichael," dedi ona. "Başımıza gelen bütün belalardan sonra bir tek sizin eve şemsiyeniz açıkken girmeniz kalmıştı zaten."

Mr. Carmichael şemsiyeyi köşeye bıraktı. Parlak derili yaşlı bir zenciydi; beyazlar giymiş, ayaklarındaki ağrılı şişleri sıkmasın diye bir bıçakla ayakkabılarına yarıklar açmıştı.

"Yalnızca kururken," dedi.

Dul kadın kocasının ölümünden beri ilk kez pencereyi açtı.

"Bunca felaket yetmezmiş gibi bir de bu kış," diye mırıldandı tırnaklarını kemirerek. "Hava sanki bir daha hiç açmayacakmış gibi."

"Bugün ya da yarın açmaz," dedi Mr. Carmichael. "Dün gece ayaklarımdaki şişler uyutmadı beni."

Kadın Mr. Carmichael'in ayaklarının hava tahminlerine güvenirdi. Issız küçük meydana, Jose Montiel'in cenaze törenine tanık olmamak için kapılarını açmamış olan suskun evlere baktı ve kendini alabildiğine çaresiz hissetti.

Tırnaklarının, uçsuz bucaksız topraklarının, kocasından ona kalan ve hiçbir zaman kavrayamayacağı sonsuz sayıda yükümlülüğün verdiği bir çaresizlikti bu.

"Bu dünyada her şey ters," dedi hıçkırarak.

Onu o günlerde yoklamaya gelenlerin kadının çıldırmış olduğuna hükmetmeleri için pek çok neden vardı. Oysa aklı hiç o zamankinden berrak olmamıştı. Siyasi katliamın başlamasından önceki günlerden beri hüzünlü ekim sabahlarını odasındaki pencerenin önünde, ölenlere acıyarak ve Tanrı'nın pazar günü dinlenmemiş olsaydı dünyayı doğru dürüst tamamlamaya zaman bulabilmiş olacağını düşünerek geçirmişti. "O günü havada kalan şeylerden birkaçını toparlamak için kullanabilirdi," derdi hep. "Ne de olsa sonsuza dek dinlenecek zamanı vardı." Kocasının ölümünden sonra beliren tek fark, o zaman böyle karardık düşünceler beslemek için somut bir nedeni olmasıydı.

Böylece, Montiel'in dul karısı umutsuzluk içinde kendini yiyip bitirirken Mr. Carmichael de geminin batmasını engellemeye çalışıyordu. İşler iyi gitmiyordu. Yıldırma yoluyla yerel ticareti tekeline alan Jose Montiel'in verdiği gözdağı ortadan kalkınca kasaba öç almaya başlamıştı. Hiç gelmeyen müşterileri bekleye bekleye avluda dizili testilerdeki süt ekşiyor, ballar peteklerinde bozuluyor ve peynirhanenin karanlık dolaplarındaki peynir yalnızca kurtları semirtiyordu. Jose Montiel elektrik lambaları ve yapay mermerden meleklerle süslenmiş mezarında altı yıllık cinayet ve baskının

cezasını çekiyordu. Ülkenin tarihinde hiç kimse o kadar kısa bir sürede bu kadar zengin olmamıştı. Diktatörlüğü ilk belediye başkanı kasabaya geldiğinde Jose Montiel yaşamının yarısını pirinç değirmeninin önünde iç çamaşırlarıyla oturarak geçirmiş ketum bir partizandı. Bir ara şanslı ve dindar bir adam olarak belli bir ün yapmıştı, çünkü piyangoyu kazanırsa kiliseye Aziz Joseph'in gerçek boyda bir tasvirini armağan etmeye söz vermiş ve iki hafta sonra dolgun bir ikramiye kazanınca sözünü tutmuştu. İlk kez ayakkabı giydiğini, zorba bir polis çavuşu olan yeni belediye başkanı muhalefeti yok etme yolunda özel bir talimatla geldiğinde görmüşlerdi. Jose Montiel onun gizli ihbarcısı olarak başlamıştı işe. Şişmanlara özgü sakin yapısı hiçbir zaman en ufak bir tedirginlik uyandırmamış olan o alçakgönüllü işadamı, düşmanlarını zenginler ve yoksullar olarak ikiye ayırmıştı. Polis yoksulları kasaba meydanında vurup öldürmüştü. Zenginlere ise kasabayı terk etmeleri için yirmi dört saatlik bir süre tanınmıştı. Jose Montiel belediye başkanıyla birlikte günlerce boğucu yazıhanesine kapanıp katliamı planlarken karısı da ölenlere acıyıp durmuştu.

Belediye başkanı yazıhaneden çıkıp gidince kocasının yolunu kesip, "O adam bir katil," diyordu. "Hükümetteki nüfuzunu kullanıp şu hayvanı uzaklaştır buradan, yoksa kasabada tek canlı bırakmayacak." O günlerde çok meşgul olan Jose Montiel de yüzüne bile bakmadan, "Bu kadar aptal olma," diye geçiştiriyordu onu. Gerçekte Montiel'in işi yoksulları öldürmek değil zenginleri uzaklaştırmaktı. Belediye başkanı kapılarını kurşunlarla kalbura çevirip onlara kasabayı terk etmeleri için yirmi dört saat verdikten sonra Jose Montiel hepsinin topraklarını ve sığırlarını kendi koyduğu bir fiyattan satın alıyordu.

"Budalalık etme," diyordu karısı. "Başka bir yerde açlıktan ölüp gitmesinler diye onlara yardım edeyim derken kendini mahvedeceksin, onlar da sana hiçbir zaman teşekkür etmeyecek." Ve artık gülümsemeye bile zamanı olmayan Jose Montiel onu bir yana itip, "Başımın etini yiyip durma da mutfağına git," diyordu. Bu hızla, bir yıldan az zamanda muhalefet yok edilmiş ve Jose Montiel kasabanın en güçlü ve varlıklı adamı olmuştu. Kızlarını Paris'e göndermiş, oğluna Almanya'da konsoloslukta bir iş bulmuş ve

kendini imparatorluğunu sağlamlaştırmaya adamıştı. Ama bu çirkin zenginliğin keyfini altı yıl bile çıkaracak kadar yaşamamıştı.

Ölümünün birinci yıldönümünden sonra dul karısı merdivenlerin gıcırdadığını yalnız kötü haber geldiğinde duyar oldu. Karanlık basarken biri gelirdi hep. "Yine haydutlar," derdi. "Dün elli ineklik bir sürüyü götürdüler."

Salıncaklı sandalyesinde tırnaklarını kemirerek kıpırtısız otururken, Montiel'in dul karısı yalnızca küskünlükle besleniyordu.

"Sana söylemiştim Jose Montiel" diyordu kendi kendine konuşarak.

"Kadirbilmez bir kasaba bu. Sen daha mezarında soğumadan herkes sırt çevirdi bile bizden."

Artık eve kimse gelmiyordu. Yağmurun hiç dinmediği o bitmek tükenmek bilmeyen aylar boyunca gördüğü tek insan, eve hiç şemsiyesi kapalı girmeyen inatçı Mr. Carmichael'di. İşler iyiye gitmiyordu. Mr. Carmichael Jose Montiel'in oğluna birkaç mektup yazmıştı. Buraya gelip işleri devralmasının uygun olacağını belirtmiş, hatta dul kadının sağlığına ilişkin birkaç kişisel yorumda bulunmaktan da geri durmamıştı. Hep kaçamak yanıtlar alıyordu.

Sonunda Jose Montiel'in oğlu vurulmaktan korktuğu için dönmeye cesaret edemediğini açıkça yazdı. O zaman Mr. Carmichael dul kadının yatak odasına çıkıp ona iflas ettiğini söylemek zorunda kaldı.

"Böylesi daha iyi," dedi kadın. "Peynirler ve sinekler burama gelmişti artık. İsterseniz size gerekli her şeyi alın ve bırakın huzur içinde öleyim."

O andan sonra dünyayla bağlantısı yalnızca her ayın sonunda kızlarına yazdığı mektuplar oldu. "Mahvolmuş bir kasaba bu," diyordu onlara. "Hep orada kalın ve benim için tasalanmayın. Sizin mutlu olduğunuzu bildiğim sürece ben de mutluyum." Kızları ona sırayla yazıyorlardı. Mektupları her zaman keyifliydi ve insan onların iyi aydınlatılmış sıcak yerlerde yazılmış olduklarını ve kızların düşünmek için durmadıklarında birçok aynada kendi yansımalarını seyrettiklerini görür gibi oluyordu. Onlar da dönmek istemiyordu.

"Uygarlık bu işte," diyorlardı. "Oranın havası ise bizim için iyi değil. İnsanların politik nedenlerle öldürüldüğü vahşi bir ülkede yaşamamıza olanak yok."

Montiel'in dul karısı mektupları okurken kendini daha iyi hissediyor ve her cümleyi başını sallayarak onaylıyordu.

Bir defasında kızları ona Paris'in kasap dükkânlarını yazmışlardı. Oralarda öldürülen pembe domuzların bütün olarak çiçeklerle süslenip kapı ağızlarına asıldığını anlatıyorlardı. Mektubun sonuna kızlarınınkinden farklı bir yazıyla şunlar eklenmişti: "Düşünün bir kere! En iri ve en güzel karanfili domuzun kıçına koyarlar."

Bunu okurken Montiel'in dul karısı iki yıldır ilk kez gülümsedi. Evin ışıklarını söndürmeden yatak odasına çıktı ve yatağa uzanmadan önce vantilatörü duvara doğru çevirdi. Sonra komodinin çekmecesinden bir makas, bir kutu yara bandı, bir de tespih çıkardı ve sağ başparmağının kemirilmekten yara olan tırnağını sardı. Ardından dua etmeye başladı, ama ikinci muammada tespihi sol eline aktardı çünkü yara bandı boncukları hissetmesine engel oluyordu. Bir an uzaklardan gök gürültüsünün titreşimlerini duydu. Sonra başı göğsüne düştü ve uyuyakaldı. Tespihli eh yanına sarkmıştı. Sonra avluda, kucağında beyaz bir çarşaf ve tarakla, başparmaklarının arasında bit kıran Koca Ana'yı gördü. Ona sordu:

"Ne zaman öleceğim?"

Koca Ana başını kaldırdı.

"Kolunda yorgunluk başlayınca."

Sıkıntı temmuzda başladı. İki galerili, dokuz odalı kocaman bir evde yaşayan acılaşmış bir dul olan Rebecca, pencere tellerinin sanki sokaktan taşlanmış gibi yırtılmış olduklarını keşfettiği zaman. İlk keşfi yatak odasında yapmış ve kocasının ölümünden beri hizmetçisi ve sırdaşı olan Argenida'yla konuşması gerektiğini düşünmüştü. Daha sonra eşyaların yerlerini değiştirirken (uzun bir süredir Rebecca eşyaların yerlerini değiştirmek dışında bir şey yapmamıştı), yalnız yatak odasındakilerin değil evin geri kalan her yerindeki tellerin de yırtılmış olduğunu gördü. Dul kadının belki de babasının dedesinden almış olduğu kuramsal bir yetki anlayışı vardı. Babasının dedesi Güney Amerika'ya yerleşmiş beyazların

soyundandı; Bağımsızlık Savaşı'nda Kralcılar safında çarpışmış ve sonraları yalnızca Sandefonso'da III. Charles'in yaptırdığı sarayı ziyaret etmek amacıyla zahmetli bir İspanya yolculuğu yapmıştı. Bu tür bir anlayışla Rebecca öbür tellerin durumunu da keşfedince artık Argenida ile konuşmayı düşünmedi ve minik kadife çiçekli hasır şapkasını giyip saldırıyı belediye başkanına bildirmek üzere belediye sarayına gitti. Ama oraya vardığında belediye başkanının da, gömleksiz, kıllı gövdesi ve kadına hayvansı gelen sağlamlığıyla, belediye sarayının kendisininkiler gibi yırtılmış olan pencere tellerini onarmakla meşgul olduğunu gördü.

Rebecca kirli ve dağınık odaya hızla daldığında gördüğü ilk şey masanın üstündeki bir yığın kuş ölüsü oldu. Ama biraz sıcaktan, biraz da tellerindeki hasarın içinde uyandırdığı öfkeden, canı öylesine sıkkındı ki masanın üstünde eşi görülmemiş bir manzara oluşturan ölü kuşlar karşısında irkilecek zaman bulamadı. Ne de yetkili makamın, bir merdivenin tepesinde, bir tomar pencere teli ve bir tornavidayla pencerenin kopuk tellerini onarmakla alçalışına tanık olmaktan utanç duydu. O anda kendi pencere telleri tarafından alaya alınmış olan kendi gururundan başkasını düşünmüyordu ve kafası yalnızca bununla meşgul olduğu için kendi evinin pencereleriyle belediye sarayının pencereleri arasındaki bağlantıyı bile kuramıyordu. Sakıngan bir ciddiyetle kapının iki adım içerisine dikilip şemsiyesinin uzun, süslü sapına dayanarak konuştu:

"Bir şikâyetim var."

Belediye başkanı, merdivenin tepesinden, sıcaktan kızarmış yüzünü o yöne çevirdi. Dul kadının çalışma odasındaki beklenmedik varlığı karşısında hiçbir heyecan belirtisi göstermedi. Kasvetli bir kayıtsızlıkla, parçalanmış teli sökmeyi sürdürdü ve yukarıdan sordu:

"Sorun nedir?"

"Mahallenin çocukları tellerimi parçaladılar."

Belediye başkanı bir kez daha baktı kadına. Onu, küçük zarif kadife çiçeklerinden mat gümüş rengi ayakkabılarına kadar, sanki ömründe ilk kez görüyormuş gibi dikkatle inceledi. Sonra, gözlerini ondan ayırmadan, çok ölçülü hareketlerle aşağıya indi ve yere ulaştığında bir elini kemerine dayayıp tornavidayla masayı işaret etti:

"Çocuklar değil Sinyora. Kuşlar."

İşte o zaman kadın masanın üstündeki kuş ölüleriyle merdivenin tepesindeki adam ve kendi yatak odalarının parçalanmış telleri arasındaki bağlantıyı kurabildi. Evinin tüm yatak odalarının kuş ölüleriyle dolduğunu hayal ederek ürperdi.

"Kuşlar ha!" diye haykırdı.

"Kuşlar ya," diye onayladı belediye başkanı. "Dikkat etmemiş olmanız tuhaf doğrusu, çünkü kuşların telleri parçalayıp evlerin içinde ölmeleri sorunu üç gündür başımızda."

Belediye sarayından ayrıldığında Rebecca utanç içindeydi. Biraz da, tüm kasabanın dedikodusunu evine taşıdığı halde ona kuşlardan söz etmemiş olan Argenida'ya bozulmuştu. Eli kulağında bir ağustosun parlaklığından gözleri kamaşarak şemsiyesini açtı ve boğucu, ıssız caddede yürürken bütün evlerin yatak odalarından ölü kuşların güçlü, keskin kokusunun yayıldığı duygusuna kapıldı.

Temmuz sonlarıydı ve kasabanın tarihinde hiç bu kadar sıcak görülmemişti. Ama kuşların ölümünden dehşete kapılan kasabalılar bunun farkına varmamışlardı. Bu garip olay kasabanın faaliyetlerini ciddi biçimde etkilemediyse de, ağustos başlarında halkın çoğunluğu gergin bir merak içindeydi. Bu çoğunluğun arasında Castaneda Montero Sunağı'ndaki Kutsal Ayin'in Muhterem Peder'i Anthony Isabel yoktu. Doksan dört yaşındaki bu yumuşak mahalle papazı, şeytanı üç kez görmüş olmasına karşın şimdiye dek yalnızca iki tane kuş ölüsü gördüğünü ve onlara hiç önem vermediğini söyleyerek insanlara teminat veriyordu. Birinciyi, bir sah günü ayinden sonra kilisenin kutsal eşyalarının saklandığı odada bulmuş ve onun mahalledeki kedilerden biri tarafından oraya sürüklenmiş olduğunu düşünmüştü.

Öbürünü, çarşamba günü papaz evinin verandasında bulmuş ve "Şu kediler olmasa iyi olur," diye düşünerek botunun ucuyla sokağa itmişti.

Ama cuma günü tren istasyonuna vardığında oturmak için seçtiği bankın üstünde üçüncü bir kuş ölüsü buldu. Kuşu küçücük ayaklarından yakaladığı zaman içinde bir şimşek çakmış gibi oldu;

onu gözlerinin hizasına kaldırdı, evirip çevirdi, inceledi ve hayretle, "Allah allah, bu hafta bulduğum üçüncü kuş bu," diye düşündü.

O andan başlayarak kasabada neler olup bittiğine dikkat etmeye başladı ama çok çarpık bir biçimde, çünkü Peder Anthony Isabel, biraz yaşı nedeniyle, biraz da şeytanı üç kez görmüş olduğuna (kasabalılara azıcık münasebetsiz görünüyordu bu) yemin ettiği için cemaati tarafından iyi, barışsever ve nazik, ama aklı sürekli bulutların arasında gezen bir adam olarak kabul ediliyordu. Kuşlarla ilgili bir şeyler olduğunu sezinlediği zaman bile bunun bir vaazı hak edecek kadar önemli olduğuna inanmamıştı. Kokuyu ilk duyan o oldu. Cuma gecesi hafif uykusu iç bulandırıcı bir kokuyla bölününce dehşet içinde uyandı, ama bunu bir karabasana mı yoksa şeytanın uykusunu altüst etmek için kullandığı yeni ve özgün bir numaraya mı hamledeceğini bilemedi. Bütün çevresini kokladı ve bu olayın bir vaaza konu olabileceğini düşünerek yatağında dönüp durdu. Şeytanın beş duyudan herhangi biri aracılığıyla insan kalbine sızma yeteneği hakkında çarpıcı bir vaaz olabilir bu, diye düşünüyordu.

Ertesi gün ayinden önce verandada dolaşırken ilk kez birinin kuş ölülerinden söz ettiğini duydu. Vaaz, şeytan ve koku alma duyusu aracılığıyla işlenebilecek günahlar üzerinde düşünürken, birinin geceleyin duyulan o kötü kokunun hafta boyunca toplanan kuşlardan geldiğini söylediğini duydu ve kafasında İncil'e özgü önlemler, günahkâr kokular ve ölü kuşlardan oluşan şaşkın bir karmaşa belirdi. Öyle ki pazar günü yardımseverlik üstüne kendisinin de pek iyi anlayamadığı uzun bir vaazı önceden tasarlamadan oracıkta uydurmak zorunda kaldı ve şeytanla beş duyu arasındaki ilişkileri tümüyle unuttu gitti.

Yine de düşüncesinin çok uzak bir noktasında o deneyimler sinsice gizlenip kalmış olmalıydı. Bu ona hep olurdu zaten, yalnızca yetmiş yılı aşkın bir süre önce İlahiyat Fakültesinde olmakla kalmamış, doksanını geçtikten sonra da çok özel bir biçimde sürüp gitmişti. İlahiyat Fakültesi'nde, gök gürültüsüz şiddetli bir sağanağın boşandığı çok aydınlık bir öğle sonrası, Sophocles'in aslından seçmeler okuyordu. Yağmur dindiğinde pencereden yorgun tarlaya, yeni yıkanmış öğle sonrasına bakmış ve birbirinden ayırt edemediği, yalnızca genel bir yaklaşımla "eski zamanların küçük ihtiyarları" diye

adlandırdığı Yunan tiyatrosunu ve klasikleri tümüyle unutmuştu. Belki otuz ya da kırk yıl sonra, yağmursuz bir öğle sonrası, ziyaret ettiği bir kasabanın parke döşeli meydanından geçerken, hiç nedensiz, Sophocles'ten ilahiyat fakültesinde okumuş olduğu dörtlüğü ezbere söyleyivermişti. Aynı hafta, Papa'nın bir vekiliyle "eski zamanların küçük ihtiyarlan" hakkında uzun bir sohbete girişmişti. Vekil kendi icadı olduklarını iddia ettiği ve yollar sonra çapraz bulmaca adıyla popüler olan birtakım karmaşık bulmacalardan hoşlanan, konuşkan, kolay etkilenen, yaşlı bir adamdı.

Bu görüşme onun Yunan klasiklerine duyduğu eski, içten sevginin bir anda yeniden canlanmasına olanak vermişti. O yılın Noel'inde bir mektup almıştı. Ve eğer o ana dek, abartılı düş gücü, cüretkâr yorumları ve safça vaazlarından kaynaklanan sağlam bir üne kavuşmuş olmasaydı, bu defa onu piskopos yapacaklardı.

Ama o, 1885 Savaşı'ndan çok önce kendini kasabaya kapatmıştı ve kuşların yatak odalarında ölmeye başladıkları sırada, özellikle şeytanı gördüğünü iddia ettiği zaman, yerine daha genç bir papazın atanması çoktan istenmiş bulunuyordu. O andan beri onunla ilgilenmemeye başlamışlardı ki bu da, dua kitabındaki harfleri hala gözlüksüz seçebilmesine karşın, onun pek berrak bir biçimde algılayamadığı bir şeydi.

Her zaman düzenli alışkanlıkların adamı olmuştu. Ufak tefek ve silikti; belirgin, sağlam kemikleri, sakin hareketleri ve sohbet için yeterince, minber için ise fazlaca yatıştırıcı busesi vardı. Öğle yemeğine kadar yatak odasında kalıp, üstünde çapraz dokuma kumaştan, paçaları bileklerinde bağlanmış uzun pantolonundan başka bir şey olmadan, çadır bezinden bir sandalyeye gelişigüzel yerleşerek hayal kurardı.

Ayinler dışında hiçbir şey yapmıyordu. Haftada iki kez günah çıkartma hücresinde oturuyordu ama yıllardır hiç kimse günah çıkartmaya gelmiyordu.

Cemaatinin modern adetler yüzünden inancını yitirdiğini düşünüyordu yalnızca, bu yüzden de insanların onun söylediklerine pek az inandığını bilmesine ve gördükleri hakkında konuştuğunda pek de inandırıcı olmadığının kendisinin de farkında olmasına karşın,

şeytanı üç kez görmesinin çok uygun bir zamana rastladığını düşünüyordu. Yalnız son beş yıldır değil, ilk iki kuşu bulduğu o olağanüstü anlarda da, şeytanın ölmüş olduğunu keşfetmek onun için bir sürpriz olacaktı. Ancak, bulduğu üçüncü kuş biraz canlanır gibi olmuştu, bu yüzden son birkaç gündür istasyondaki bankın üstündeki kuş ölüsünü fark edilir derecede sık düşünüyordu.

Kiliseden on adım ötede, sokağa uzanan bir verandası ile çalışma ve yatak odaları olarak kullanılan iki odası olan, pencereleri telsiz, küçük bir evde yaşıyordu. Belki de kafasının pek berrak olmadığı anlarda, hava çok sıcak değilken yeryüzünde mutluluğa ulaşmanın mümkün olduğunu düşünür ve bu fikir kafasını biraz karıştırırdı. Engelli metafizik yollarında dolaşmaktan hoşlanırdı. Her sabah odasında, kapısı aralık, gözleri kapalı ve kasları gerilmiş olarak otururken yaptığı buydu. Ancak, düşünmekte ne derin bir inceliğe ulaştığının ve en az üç yıldır, düşünceye daldığı anlarda artık hiçbir şey düşünmediğinin kendisi bile farkında değildi.

Saat tam on ikide bir oğlan, içinde her gün aynı şeylerin bulunduğu bölmeli bir tepsiyle koridordan geçip odaya girerdi. Tepside bir parça yukkayla kemik suyu, beyaz pilav, soğansız pişirilmiş et, kızarmış muz ya da mısır unundan bir kekle, Sunağın Kutsal Ayini'nin Peder Anthony hiç tadına bakmamış olduğu birkaç mercimek olurdu.

Oğlan tepsiyi papazın oturduğu sandalyenin yanına koyardı, ama papaz ayak sesleri koridorda duyulmaz oluncaya dek gözlerini açmazdı. Bu nedenle kasabada papazın öğle uykusunu öğle yemeğinden önce yaptığı (ki bu son derece saçma görünen bir şeydi) sanılırdı, oysa gerçekte geceleri bile normal uyuyamazdı o.

O sıralarda alışkanlıkları daha az karmaşık, nerdeyse ilkel bir hale gelmişti. Çadır bezi sandalyesinden kımıldamadan, yiyecekleri tepsiden almadan, tabakları ya da çatalı bıçağı kullanmadan, yalnızca çorbasını içtiği kaşıkla yiyordu öğle yemeğini. Daha sonra kalkıyor, başına biraz su çarpıp kare şeklinde iri yamalarla beneklenmiş beyaz papaz cüppesini giyerek tam kasabalıların öğle uykusuna yattıkları saatte istasyona gidiyordu. Birkaç aydır bu yoldan yürüyor ve yürürken şeytanın kendisine son göründüğü zaman uydurmuş olduğu duayı mırıldanıyordu.

Bir cumartesi günü ölü kuşların düşmeye başlamasından dokuz gün sonra Sunağın Kutsal Ayini'nin Peder Anthony Isabel'i istasyona giderken, tam Rebecca'nın evinin önünde ayaklarının dibine bir kuş ölüsü düştü. Kafasında patlayan bir sezgi parıltısıyla, öbürlerinin tersine bu kuşun kurtarılabileceğini fark etti. Onu avuçlarına alıp Rebecca'nın kapısını çaldığı anda, kadın da öğle uykusuna yatmak üzere korsesini çözmekteydi.

Yatak odasında olan dul kadın kapıya vurulduğunu duyunca bakışlarını içgüdüsel olarak penceredeki tellere çevirdi. İki gündür bu odaya hiç kuş girmemişti. Ama tel hala yırtıktı. Kuşların, sinirlerini ayağa kaldıran istilası sürdükçe teli onartmanın gereksiz bir masraf olacağını düşünüyordu. Kapıda vantilatörün uğultusunu bastıran vuruşu duyunca, Argenida'nın koridorun ucundaki yatak odasında öğle uykusuna yatmış olduğunu sabırsızlanarak anımsadı. O saatte kimin onu rahatsız edebileceğini merak etmek bile gelmedi aklına. Korsesini yeniden kopçaladı, tel kapıyı açtı, koridor boyunca dümdüz ve dimdik yürüdü, sonra mobilya ve süs eşyalarıyla tıklım tıklım dolu olan oturma odasından geçti ve kapıyı açmadan önce tellerin arasından Peder Anthony Isabel'in, avuçlarında bir kuşla, gözleri kapalı, sessizce durduğunu gördü.

Kadın kapıyı açmadan önce, "Ona biraz su verip bir tabağın altına koyarsak eminim iyileşir," dedi peder. Ve kapıyı açtığında Rebecca korkudan yığılıp kalacağını sandı.

Papaz orada beş dakikadan fazla kalmadı. Rebecca görüşmeyi kısa kesenin kendisi olduğunu düşünüyordu. Ama gerçekte papazdı bunu yapan.

Dul kadın o anda düşünmüş olsaydı papazın kasabada yaşadığı otuz yıl boyunca onun evinde hiçbir zaman beş dakikadan fazla kalmamış olduğunu anımsardı. Oturma odasındaki süs bolluğu arasında, herkesin bildiği gibi uzaktan da olsa piskoposla akrabalığı olan ev sahibesinin şehvetli ruhu kendini açıkça belli ediyormuş gibi geliyordu papaza. Dahası, Peder'in piskoposluk sarayına kesinlikle ulaşmamış olduğunu düşündüğü bir efsane (ya da hikâye) vardı Rebecca'nın ailesi hakkında. Oysa dul kadının, aile sevgisinden yoksun olduğuna inandığı bir kuzeni olan Albay Aureliano Buendia, bir defasında piskoposun bu kasabadaki bir akrabasını ziyaret

etmekten kaçındığı için bu yüzyılda buraya gelmemiş olduğuna yemin etmişti. Her neyse, ister tarih olsun ister efsane, gerçek şuydu ki Peder Anthony Isabel bu evde kendini rahat hissetmiyordu, çünkü evin tek sakini olan bu kadın hiçbir zaman dindarlık belirtileri göstermemiş ve yılda yalnızca bir kez günah çıkarıp Peder onu kocasının şaşırtıcı ölümüne ilişkin sorularla sıkıştırmaya çalıştığında her zaman kaçamak yanıtlar vermişti. Eğer Peder şimdi buradaysa ve can çekişen bir kuşu yıkamak için kadının ona bir bardak su getirmesini bekliyorsa, bu kendisinin sorumlu olmadığı rastlantısal bir durumdu.

Oymalı tahtadan çok rahat bir salıncaklı sandalyeye oturup dul kadının dönmesini beklerken, papaz yirmi yılı aşkın bir süre önce bir tabancanın patlayıp da albayın ve kendi karısının kuzeni olan Jose Arcadio Buendia'nın, tokaların ve mahmuzların şakırtısı arasında, henüz çıkarmış olduğu ve hala sıcaklığını taşıyan tozlukların üstüne yüzüstü yığıldığı andan beri huzura kavuşamamış olan bu evin garip rutubetini hissetti.

Rebecca yine hızla oturma odasına girdiği zaman Peder Anthony Isabel'in, onu dehşete düşüren bir dalgınlık içinde salıncaklı sandalyede oturduğunu gördü.

"Bir hayvanın yaşamı," dedi Peder, "Tanrı'nın gözünde bir insanınki kadar değerlidir."

Bunu söylerken Jose Arcadio Buendia'yı anımsamadı. Dul kadın da anımsamadı onu. Ama Rebecca, Peder minbere çıkıp da şeytanın kendisine üç kez görünmesi hakkında konuştuğundan beri onun sözlerine inanmamaya alışmıştı. Papazla ilgilenmeden kuşu aldı, bardaktaki suya sokup çıkardı ve sonra silkeledi. Peder onun hareketlerinde dine saygısızlık, dikkatsizlik ve hayvanın yaşamına ilişkin mutlak bir ilgisizlik gözledi.

"Kuşları sevmiyorsunuz," dedi yumuşak fakat kesin bir tavırla.

Dul kadın gözkapaklarını bir sabırsızlık ve düşmanlık havasıyla kaldırdı. "Bir zamanlar severdim onları," dedi. "Ama evlerimizde ölmeye başladıklarından beri nefret ediyorum onlardan."

"Pek çoğu öldü," dedi Peder avunmaz bir tavırla. Sesinin değişmeyen tonunda epey ustalık olduğunu düşünebilirdi insan.

"Hepsi," dedi dul kadın. Sonra hayvanı tiksintiyle sıkıp tabağın altına koyarken ekledi: "Eğer tellerimi yırtmasalardı bu bile sıkmazdı canımı."

Papaz böyle bir katı yürekliliğe hiç rastlamamış olduğunu düşündü. Bir an sonra, minik, savunmasız bedeni avuçlarında tutarken onun artık soluk almadığını fark etti. O zaman her şeyi unuttu evin rutubetini, şehveti, Jose Arcadio Buendia'nın bedenindeki dayanılmaz barut kokusunu ve onu hafta başından beri kuşatan müthiş gerçeğin bilincine vardı. Oracıkta, dul kadın onun tehditkâr bir tavırla ve elinde ölü bir kuşla evden gidişini izlerken, papaz kasabanın üstüne bir ölü kuş yağmurunun inmekte olduğu ve mutluluğu hava sıcak değilken tatmış biri olan kendisinin, yani Tanrı'nın seçilmiş elçisinin, İncil'in son faslını tümüyle unutmuş bulunduğu yolunda olağanüstü bir vahiyle sarsıldı.

O gün her zamanki gibi istasyona gitti ama hareketlerinin tam olarak bilincinde değildi. Dünyada bir şeylerin olup bittiğini hayal meyal seziyordu ama kafasının karıştığını, sersemlediğini, yaşadığı ana gücünün yetmediğini de hissediyordu, istasyondaki banka oturup İncil'in son faslında bir ölü kuş yağmuru olup olmadığını anımsamaya çalıştı ama bunu tümüyle unutmuştu.

Birden Rebecca'nın evinde oyalanmasının ona treni kaçırttığını düşündü ve başını tozlu, kırık camın üstünden uzatıp baktığında bilet gişesindeki saatin daha bire yirmi kalayı gösterdiğini gördü. Banka döndüğünde boğulacak gibi hissediyordu kendini. O anda o günün cumartesi olduğunu anımsadı. Bir süre, kendi içindeki karanlık siste kaybolmuş gibi, örülmüş palmiyeden yelpazesini salladı durdu. Sonra cüppesinin düğmelerini, botlarının düğmelerini ve uzun, sıcacık papaz pantolonunu düşünüp sıkıldı ve ömründe sıcaktan hiç bu kadar bunalmamış olduğunu fark ederek dehşete kapıldı.

Oturduğu banktan kalkmadan cüppesinin yaka düğmesini açtı, kolundan mendilini çıkarıp kızarmış yüzünü sildi. Bu arada dokunaklı bir uyanışla belki de bir yersarsıntısı sürecine tanık olduğunu düşündü. Bir yerde okumuştu bunu. Ama gökyüzü berraktı; tüm kuşların gizemli bir biçimde yok olup gittiği saydam, masmavi bir gökyüzüydü. Peder, rengi ve saydamlığı fark etmişti ama ölü kuşları

bir an için unutmuştu. Şimdi başka bir şeyi, bir fırtınanın patlama olasılığını düşünüyordu. Oysa gökyüzü hala saydam ve sakindi, sanki sıcağı hiç hissetmemiş olan uzak, başka bir kasabanın üstündeydi ve gökyüzüne bakan gözler sanki kendi gözleri değil başka gözlerdi.

Sonra kuzeye doğru, palmiyeden ve paslı çinkodan damların yukarısına baktı ve çöplüğün üzerinde akbabaların ağır, sessiz, ritmik lekesini gördü.

O anda anlaşılmaz bir nedenle, İlahiyat Fakültesi'ndeyken bir pazar günü ikinci dereceden emirlerini almadan az önce yaşamış olduğu duyguları yeniden yaşadı. Rektör ona özel kütüphanesini kullanma izni vermişti ve o da sık sık özellikle pazar günleri orada saatlerce oturup rektörün küçük, köşeli el yazısıyla Latince notlar düştüğü, eski ağaç kokulu sararmış kitapları okumaya dalardı. Bir pazar günü, bütün gün okuduktan sonra, rektör odaya girmiş ve dehşet içinde koşup besbelli Peder'in okumakta olduğu kitabın sayfaları arasından düşmüş olan kartı yerden almıştı. O zaman amirinin şaşkınlığını sakıngan bir ilgisizlikle gözlemiş ama kartı okumayı başarmıştı. Mor mürekkeple, temiz, okunaklı bir el yazısıyla yazılmış bir tek cümle vardı kartın üstünde: "Madam Ivette bu gece öldü." Yarım yüzyılı aşkın bir süre sonra, unutulmuş bir kasabanın üstünde akbabaların gölgesini gördüğü zaman, karşısında oturan rektörün alacakaranlıkta morumsu görünen yüzündeki kasvetli ifadeyi anımsadı ve soluk alıp verişi belli belirsiz hızlandı.

Bu çağrışımla sarsıldığında artık sıcağı değil tam karşıtını, kasıklarında ve tabanlarında buzlu bir iğnelenmeyi hissetmeye başladı. Nedenini tam kestiremediği bir dehşete kapılmış, şeytanın çamura saplanmış toynağından, dünyanın üzerine dökülen bir ölü kuş sürüsüne kadar ki o bu olaya kayıtsız kalmıştı iç bulandırıcı bir duyguya kapılmadan birbirinden ayıramadığı karmakarışık bir fikirler ağına dolanmıştı. Sonra doğruldu, boşlukta kaybolan bir selamı başlatmak ister gibi elini huşu içinde kaldırdı ve dehşetle haykırdı:

"Gezgin Yahudi!"

O anda tren düdüğünü çaldı. Yıllardır ilk kez, Peder onu duymadı.

Trenin yoğun bir duman bulutu içinde istasyona girdiğini gördü ve paslı çinko levhalara çarpan kül yağmurunu duydu. Ama öğleden sonra, dördü biraz geçe, pazar günü vereceği görkemli vaazın son rötuşlarını yaptığı ana dek tam anlamıyla uyanamadığı uzak ve anlaşılmaz bir düş gibiydi bu. Sekiz saat sonra, ölmek üzere olan bir kadına kutsal yağ sürmeye çağrıldı.

Bunun sonucu olarak da Peder o gün öğleden sonra trenle kimin geldiğini öğrenemedi. Uzun bir süre köhne ve renksiz dört vagonun geçişini izlemiş ve en azından son yıllarda, kimsenin kasabada kalmak üzere trenden indiğini anımsayamamıştı. Eskiden farklıydı her şey, bütün bir öğle sonrasını muz yüklü bir trenin geçişini izleyerek geçirebilirdi; meyve yüklü yüz kırk vagonun sonu gelmez geçişini, gece bastırırken üzerinde yeşil bir fener sallayan bir adamla geçen son

Calvary'ye gitmekte olan İsa ile alay ettiği için mahşere dek yeryüzünde dolaşmaya mahkûm edilen Yahudi vagona dek izlerdi. O zaman ışıklar yanardı artık tren yolunun öbür ucundaki kasabayı görürdü ve yalnızca trenin geçişini izleyerek bir başka kasabaya gitmiş gibi olurdu. Belki de bu yüzden her gün istasyonda hazır bulunmak alışkanlığını edinmişti; işçiler vurulup öldürüldükten ve muz çiftlikleri ve onlarla birlikte yüz kırk vagonlu trenleri çekip gittikten ve yalnızca, ne kimseyi getiren ne de kimseyi götüren o sarı, tozlu tren kaldıktan sonra bile.

Oysa o cumartesi biri gelmişti. Sunağın Kutsal Ayini'nin Peder Anthony Isabel’i istasyondan ayrılırken, açlığından başka hiçbir özelliği olmayan sessiz bir genç tam bir gün öncesinden beri bir şey yememiş olduğunu anımsadığı anda son vagonun penceresinden papazı gördü. Düşündü ki, eğer bir papaz varsa bir otel de olmalı. Ve trenden inip metalik ağustos güneşinden kabarcıklanmış caddeyi geçerek istasyonun karşısında, aşınmış bir gramofon plağından gelen sesin duyulduğu evin serin gölgesine girdi. İki günlük açlığının bilediği koku alma duyusu ona burasının otel olduğunu söylüyordu. Ve "OTEL MACONDO" tabelasını görmeden içeri daldı, ömründe hiç okumayacağı bir tabelaydı bu.

Otelin sahibesi beş aylıktan fazla gebeydi. Cildi hardal rengindeydi ve tıpkı annesinin kendisine gebe olduğu zamanki haline

benziyordu. "Yemek. Olabildiğince çabuk," diye buyurdu genç ve kadın acele etmeye çalışmadan ona içinde çıplak bir kemikle birkaç parça yeşil muz olan bir çorba getirdi. O anda tren düdüğünü çaldı. Oğlan, çorbanın sıcak ve sağlıklı buğusuna dalıp gitmiş bir halde, kendisiyle istasyon arasındaki uzaklığı hesapladı ve birden içini bir tren kaçırmanın yarattığı şaşkın panik duygusunun kapladığını hissetti. Koşmaya çalıştı. Kapıya ulaştı, müthiş bir acı içindeydi, ama eşikten dışarı bir adım bile atmamışken trene yetişecek zaman olmadığını fark etti.

Masaya döndüğünde açlığını unutmuştu; gramofonun yanında ona acınacak bir tavırla bakan bir kız gördü, yüzünde kuyruğunu sallayan bir köpeğinkine benzer korkunç bir ifade vardı. Oğlan, gün boyu ilk kez, annesinin ona iki ay önce vermiş olduğu şapkayı çıkardı ve onu dizlerinin arasına sıkıştırıp yemeğini bitirdi. Masadan kalktığında, treni kaçırdığına ya da adını bile öğrenmeye zahmet etmeyeceği bir kasabada bir hafta sonu geçireceğine canı sıkılmış görünmüyordu. Odanın bir köşesine gidip sırtının kemiklerini sert ve dik bir sandalyeye yaslayarak oturdu ve uzun bir süre plakları dinlemeden kaldı orada. Sonunda plaktan seçen kız konuştu: "Veranda daha serin."

Oğlan kendini hasta hissetti. Yabancılarla konuşmaya başlamak bir çaba gerektiriyordu. İnsanların yüzüne bakmaktan korkardı ve konuşmaktan başka çaresi kalmayınca da kelimeler düşündüğünden farklı bir biçimde çıkardı ağzından. "Evet," diye yanıtladı. Ve hafifçe ürperdi. Bir salıncaklı sandalyede olmadığını unutarak sallanmaya çalıştı.

"Buraya gelenler, daha serin olduğu için verandaya bir sandalye çekip otururlar," dedi kız. Kızı dinlerken onun konuşmaya ne kadar can attığını hissetti oğlan. Gramofonu kurarken ona şöyle bir bakmayı göze aldı. Kız orada aylardır, belki de yıllardır oturuyormuş gibiydi ve o noktadan ayrılmak konusunda en ufak bir istek belirtisi göstermiyordu. Gramofonu kuruyordu ama tüm yaşamı oğlanın üstünde yoğunlaşmıştı. Gülümsüyordu.

"Teşekkür ederim," dedi oğlan, kalkmaya, hareketlerine biraz rahatlık ve doğallık katmaya yeltenerek. Kız gözlerini ondan ayırmıyordu. "Şapkalarını da çengele asarlar," dedi.

Oğlan bu kez kulaklarında bir yanma hissetti. Kızın bir şeyler ima etme yöntemini düşünerek ürperdi. Bir yere kapatılmışlığın tedirginliğini ve kaçırdığı trenin yarattığı paniği yaşadı yine. O anda otel sahibesi içeri girdi.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordu.

"Herkesin yaptığı gibi verandaya bir sandalye çıkarıyor," dedi kız.

Oğlan onun sözlerinde alaycı bir ton sezer gibi oldu.

"Zahmet etmeyin," dedi otel sahibesi. "Ben size bir tabure getiririm."

Kız güldü, oğlan bozularak çıktı. Hava sıcaktı. Kesintisiz, kuru bir sıcaktı bu. Oğlan terliyordu. Otel sahibesi verandaya deri minderli tahta bir tabure çıkardı. Oğlan tam onun ardından gidecekken kız yine konuştu:

"İşin kötüsü, kuşlar onu korkutacak."

Otel sahibesi gözlerini kıza çevirdiğinde oğlan onun bakışlarındaki sertliği gördü. Çabuk fakat yoğun bir bakıştı bu. "Sen sussan iyi olur," dedi ve gülümseyerek oğlana döndü. Oğlan o zaman kendini daha az yalnız hissedip konuşma isteği duydu.

"Söylediği neydi?" diye sordu.

"Günün bu saatinde verandaya ölü kuşların düştüğü," dedi kız.

"Bunlar yalnızca onun bazı fikirleri," dedi otel sahibesi. Odanın ortasındaki küçük masanın üstünde duran bir demet yapma çiçeği düzeltmek için eğildi. Parmaklarında asabi bir seğirme vardı.

"Benim fikirlerim değil," dedi kız. "Evvelki gün iki tanesini sen kendin süpürdün."

Otel sahibesi sabrı tükenmişçesine baktı ona. Kızın acınacak bir ifadesi ve her şeyi en ufak bir kuşku kalmayana dek açıklamak için apaçık bir isteği vardı.

"Olay şu ki efendim, önceki gün bazı çocuklar onu kızdırmak için hole iki kuş ölüsü bırakıp sonra da ona gökten ölü kuşların yağdığını söylediler.

İnsanların her söylediğine inanır o."

Oğlan gülümsedi. Açıklama çok gülünç gelmişti ona; ellerini ovuşturdu ve onu keder içinde izleyen kıza bakmak için döndü. Gramofon durmuştu. Otel sahibesi öbür odaya çekildi. Oğlan hole doğru giderken kız alçak sesle üsteledi:

"Onları düşerken gördüm. İnan bana. Herkes gördü onları."

O zaman oğlan onun gramofona bağlılığını ve otel sahibesinin sabrının taşmasını anlar gibi oldu. "Evet," dedi halden anlar bir tavırla. Sonra hole doğru ilerlerken ekledi: "Ben de gördüm onları."

Dışarıda badem ağaçlarının gölgesi daha az sıcaktı. Oğlan tabureyi kapının pervazına dayadı, başını arkaya attı ve annesini düşündü: annesini, bitkin, salıncaklı sandalyesinde, uzun bir süpürge sopasıyla tavukları kışlarken, oğlunun evde olmadığını ilk kez kavrarken...

Bir hafta önce, yaşamının, son iç savaş sırasında bir taşra okulunun çamur ve sazdan örülme dört duvarı arasında yağmurlu bir şafakta dünyaya gelişinden annesinin hamağına yaklaşıp ona yirmi ikinci yaş günü için üstünde

"Sevgili oğluma, onun gününde," yazılı bir kartla bir şapka verdiği haziran sabahına dek uzanan düz ve pürüzsüz bir sicime benzediğini düşünebilirdi.

Zaman zaman hareketsizliğinin pasını silkip okulu, karatahtayı ve sinek pislikleriyle dolmuş bir ülke haritasını ve duvarda, çocukların adları altında uzun bir dizi halinde asılı duran fincanları özlüyordu. Orası sıcak değildi.

Tavukların külrengi uzun bacaklarıyla sınıfa girip lavabonun altına yumurtladıkları, sakin, yeşil bir kasabaydı. Annesi o zamanlar mahzun, az konuşan bir kadındı. Karanlık basarken oturup kahve çiftliklerinden süzülen havayı içine çeker ve "Manaure dünyanın en güzel kasabası," derdi. Sonra ona döner, onun hamağında sessizce büyümesini gözleyerek, "Büyüdüğün zaman anlayacaksın," diye eklerdi. Ama o hiçbir şey anlamamıştı. Yaşına göre fazlaca uzun olduğu, aylaklığın getirdiği o küstah ve pervasız sağlıkla dolup taştığı on beş yaşında anlamamıştı. Aslında yirminci yaş gününe dek

yaşamı hamağında yatış şeklini birkaç kez değiştirmenin dışına taşmamıştı. Ama o şuralarda annesi, on sekiz yıl boyunca hizmet etmiş olduğu okuldan romatizması nedeniyle ayrılmak zorunda kalmıştı. Bunun sonucu olarak da sınıfa girenlere benzer külrengi bacaklı tavuklar besledikleri kocaman bir avlusu olan iki odalı bir eve taşınmışlardı.

Tavuklara bakmak onun gerçekle ilk ilişkisi olmuştu. Ve annesinin, emekliliğini düşünüp oğlunun bu konuda dilekçe verecek kadar akıllı olduğuna inandığı temmuz ayma dek de tek ilişkisi bu olarak kalmıştı. Belgelerin hazırlanmasında etkin bir biçimde yardımcı olmakla kalmayıp, annesinin henüz emekliye ayrılacak kadar yaşlı olmayışı nedeniyle onun vaftiz belgesinde altı aylık bir kaydırma yapılması konusunda papazı ikna etmek için gereken inceliğe bile sahip olduğunu göstermişti. Perşembe günü, annesinin öğretmenlik deneyiminin titizce ayrıntılarını veren son talimatı almış ve yanında on iki peso, bir kat elbise, belgelerin dosyası ve kabaca, hükümetin ona bir domuz çiftliği kurabilmesi için vermesi gereken belli bir miktar para olarak yorumladığı "emeklilik" kelimesi hakkında adamakıllı ilkel bir sanıyla, kente gitmek üzere yola çıkmıştı.

Bunaltıcı sıcaktan sersemlemiş bir halde otelin verandasında uyuklarken durumunun ciddiliğini düşünmeye kalkışmamıştı. Aksiliğin bir gün sonra tren döndüğünde giderileceğini sanıyordu; bu durumda tek kaygısı yolculuğunu sürdürmek için pazar gününe kadar beklemek, sonra da dayanılmaz derecede sıcak olan bu kasabayı sonsuza dek unutup gitmekti.

Saat dörtten az önce, uyuşuk, rahatsız bir uykuya daldı ve uyurken hamağını getirmemekle hata etmiş olduğunu düşündü. İşte o anda kafasına dank etti her şey; elbise çıkınını ve emeklilik belgelerini trende unuttuğunun farkına vardı. Sıçrayarak uyandı, dehşet içinde annesini düşündü ve bir kez daha paniğe kapıldı.

Taburesini yine yemek odasına sürüklediğinde kasabanın ışıkları yanmıştı. Ömründe hiç elektrik ışığı görmemiş olduğundan otelin cılız, lekeli ampullerini görünce çok etkilendi. Sonra annesinin onlardan söz etmiş olduğunu anımsadı ve aynalara kurşun gibi çarpıp duran atsineklerinden kaçınmaya çalışarak taburesini yemek odasına doğru sürüklemeye devam etti.

Yemeğini iştahsızca yedi. Durumunun açıklığı, yoğun sıcak ve ömründe ilk kez çektiği yalnızlığın acılığı karşısında şaşkındı. Saat dokuzdan sonra evin arka tarafında, gazete ve dergilerle kâğıtlanmış ahşap bir oda gösterdiler ona.

Oğlan gece yarısı zehirli, hummalı bir uykuya daldığında, beş sokak ötede Sunağın Kutsal Ayini'nin Peder Anthony Isabel'i bez karyolasına yüzüstü uzanmış, o akşam başından geçenlerin sabah yedide vermek üzere hazırlamış olduğu vaazı pekiştirdiğini düşünüyordu. On ikiden az önce kasabanın öbür ucundaki bir kadına ölmeden önce kutsal yağ sürmeye gitmişti. Dönüşte kendini heyecanlı ve sinirli hissediyordu, sonuç olarak kutsal ayinle ilgili nesneleri yatağının yanına koyup vaazını bir kez daha gözden geçirmek üzere uzanmıştı. Birkaç saat boyunca, gün ağarırken bir yağmurkuşunun uzaktan seslenişini duyana dek öyle yüzüstü yatar durumda kaldı. Sonra kalkmaya çalıştı, güçlükle doğrulup oturdu, küçük çanın üstüne bastı ve odasının soğuk, katı zeminine paldır küldür yuvarlandı.

Bedeninin yan tarafından yükselen ürpertiyi hissettiğinde henüz doğru dürüst ayılmamıştı. O anda tüm ağırlığının bilincindeydi: bedeninin, günahlarının ve yaşının ağırlığı, tümü bir arada. Vaazlarını hazırlarken cehenneme giden yolu kafasında iyice canlandırmasına sık sık yardımcı olan taş zeminin katılığını yanağında hissediyordu. "Tanrım," diye mırıldandı korkuyla ve artık hiç ayağa kalkamayacağını düşündü.

Ne kadar bir süre yerde, hiçbir şey düşünmeden, iyi bir ölüm için dua etmeyi bile akıl edemeden, kıpırtısız yattığını bilemiyordu. Gerçekte sanki bir dakika kadar ölmüş gibiydi. Ama yeniden ayıldığında artık acı ya da korku duymuyordu. Kapının altından sızan parlak ışığı gördü; uzaklardan horozların hüzünlü, boğuk seslerini duydu, hayatta olduğunu ve vaazının kelimelerini eksiksiz anımsadığını fark etti.

Kapının sürgüsünü çektiğinde gün ağarıyordu. Artık acı duymuyordu, hatta bu darbeyle ihtiyarlığını silkip atmış gibiydi. Ağzına ilk dolan havayı, horozlarla dolu o nemli maviliği yuttuğunda kasabanın tüm iyiliği, kötülüğü ve acıları yüreğine sızdı. Sonra,

yalnızlıkla uzlaşmak ister gibi çevresine bakındı ve ağaran günün sakin gölgesinde, bir, iki, üç tane kuş ölüsü gördü verandada.

Dokuz dakika süreyle o üç gövdeyi seyretti; hazırladığı vaaza göre kuşların toplu ölümünün bir kefaret gerektirdiğini düşünüyordu. Sonra koridorun öbür ucuna doğru yürüdü, üç ölü kuşu yerden aldı, sürahiye döndü ve hareketinin amacını tam kestiremeden kuşları birbiri ardından durgun yeşil suya attı. Bir haftada üç artı üç yarım düzine eder diye düşündü ve mucizevi bir sağduyu parıltısı ona hayatının en büyük gününü yaşamaya başlamış olduğunu söyledi.

Yedide sıcak başladı. Oteldeki tek müşteri kahvaltısını bekliyordu. Gramofoncu kız henüz kalkmamıştı. Otel sahibesi oğlana yaklaştı ve o anda saatin yedi kez vuruşu kadının şişkin karnının içinden geliyormuş gibi oldu.

"Demek treni kaçırdınız," dedi kadın, sesinde gecikmiş bir acımayla.

Sonra kahvaltıyı getirdi: sütlü kahve, sahanda yumurta ve yeşil muz dilimleri.

Oğlan yemeye çalıştı, ama aç değildi. Sıcağın başlamış olması onu dehşete düşürmüştü. Kovalar dolusu terliyordu. Boğuluyordu. Soyunmadan yatmış, iyi uyuyamamıştı, şimdi de biraz ateşi vardı. O panik duygusunu yine hissetti ve tam otel sahibesi iri yeşil çiçekli yeni giysisi içinde ışıldayarak tabakları toplamak üzere masaya geldiği anda annesini anımsadı. Otel sahibesinin giysisi ona o günün pazar olduğunu da anımsatmıştı.

"Ayin var mı?" diye sordu.

"Evet var," dedi kadın. "Ama yok gibi bir şey, çünkü hemen hiç kimse gitmez. Sorun şu ki bize yeni bir papaz göndermek istemiyorlar."

"Peki şimdikinin nesi var?"

"Nerdeyse yüz yaşında ve yarı deli," dedi kadın. Bütün tabaklar bir elinde, kıpırtısız ve düşünceli duruyordu. Sonra, "Geçen gün," dedi, "şeytanı gördüğüne yemin etti minberden, o zamandan beri kimse ayine gitmiyor."

Böylece oğlan biraz çaresizliğinden, biraz da yüz yaşında bir adamla karşılaşma merakından kiliseye gitti. Sonu gelmez tozlu sokaklar, boş görünen çinko damlı karanlık ahşap evlerle burasının ölü bir kasaba olduğunu gözledi.

Pazar günleri böyle olurdu kasaba: çimensiz sokaklar, pencereleri telli evler ve boğucu bir sıcağın üzerinde derin, şaşırtıcı bir gökyüzü. Oğlan burada pazar gününü başka bir günden ayırt etmeye olanak verecek bir işaret olmadığını düşündü ve ıssız caddede yürürken annesini anımsadı: "Her kasabada bütün yollar mutlaka kiliseye ya da mezarlığa çıkar." O anda parke döşeli küçük bir meydana geliverdi. Burada, kulesinin tepesinde tahta bir fırıldakla dördü on geçe durmuş bir saat olan beyaz badanalı bir yapı vardı.

Oğlan acele etmeden meydanı geçti, avlunun üç basamağını çıkar çıkmaz burnuna tütsü kokusuyla karışmış bayat insan teri kokusu geldi. Sonra hemen hemen boş olan kilisenin dik loşluğuna girdi.

Sunağın Kutsal Ayini'nin Peder Anthony Isabel'i minbere henüz çıkmıştı. Vaazına başlamak üzereyken başında şapı kasıyla bir gencin içeri girdiğini gördü. Onun iri, durgun ve berrak gözleriyle nerdeyse boş olan tapınağı incelediğini gördü. Başı bir yana eğik, elleri dizlerinin üstünde, en arka sıraya oturduğunu gördü. Otuz yıldır bu kasabadaydı ve kasabalıların her birini kokusundan tanıyabilirdi. Bu yüzden içeri henüz girmiş olan gencin bir yabancı olduğunu biliyordu. Bir ek yoğun, kısa bakışla onun sakin ve biraz hüzünlü biri olduğunu, giysilerinin kirli ve buruşuk olduğunu gözledi. Tiksinti ve acıma karışımı bir duyguyla onun bu giysilerle uzun bir süre uyumuş gibi göründüğünü düşündü. Ama sonra, onu sırada otururken görünce yüreği şükranla dolup taştı ve hayatımı kendince en iyi vaazını vermeye hazırlandı.

Tanrım, diye düşündü o anda, lütfen ona şapkasını anımsat da onu kiliseden atmak zorunda kalmayayım. Ve vaazına başladı.

Başlangıçta neler söylediğinin farkında olmadan konuşuyordu. Kendi kendisini dinlemiyordu bile. Dünyanın başlangıcından bu yana ruhunda uyuyan bir kaynaktan fışkıran berrak ve akıcı ezgiyi duymuyor gibiydi.

Kelimelerinin tam zamanıma, şaşmaz bir biçimde, beklenen düzene ve yere göre akıp gittiği yolunda şaşkınca bir kesinlik duygusu içindeydi. İçinde sıcak bir buharın basıncını duyuyordu. Ama aynı zamanda ruhunun kibirden uzak olduğunu ve duyularını felce uğratan hazzın gurur ya da meydan okuma ya da kibir değil, ruhunun Tanrı'nın varlığında bulduğu saf coşku olduğunu biliyordu.

Rebecca yatak odasında, birkaç dakika içinde sıcağın dayanılmaz olacağını bildiğinden, kendini bayılacakmış gibi hissetti. Yenilik karşısında duyduğu karanlık korkuyla kendini kasabaya korku salmış gibi hissetmese pılısını pırtısını naftalinleyip bir sandığa koyar ve anlattıklarına göre dedesinin babasının yapmış olduğu gibi çekip giderdi buradan. Ama bu kasabada, bu sonsuz koridorların ve sıcaklar geçer geçmez tellerinin yerine saydam cam taktırmayı düşündüğü dokuz yatak odasının ortasında ölmeye yazgılı olduğunu için için biliyordu. Böylelikle burada kalmaya karar vermişti hep dolabındaki giysileri düzenlerken aldığı bir karardı bu ve aynı zamanda "Mümtaz Kuzenin"e bir mektup yazıp buraya genç bir papaz göndermesini istemeye de karar vermişti. Böylelikle yine minik kadife çiçekli şapkasıyla kiliseye gidebilecek ve tutarlı bir ayinle akla yakın ve aydınlatıcı vaazlar dinleyebilecekti. Yarın pazartesi, diye düşündü ve piskoposa yazacağı mektubun girişini Albay Buendia'nın saçma ve saygısızca bulacağı bir girişi ilk ve son olarak tasarlamaya başladı. Birden Argenida telli kapıyı açıp bağırdı: *I* "Sinyora, Peder'in minberde aklını oynattığını söylüyorlar!" ı Dul kadın her zamankinden farklı bir biçimde buruşturduğu acı bir yüz çevirdi kapıya doğru. "En az beş yıldır deli zaten," dedi. Sonra giysilerini düzeltmeyi sürdürerek ekledi:

"Yine şeytanı görmüş olmalı."

"Bu kez şeytan değil gördüğü," dedi Argenida. "Ya kim?" diye sordu Rebecca, resmi ve kayıtsız, "Şimdi de Gezgin Yahudi'yi gördüğünü söylüyor."

Dul kadın derisinin karıncalandığını hissetti. Kızlığının uzak öğle sonralarından beri anımsamamış olduğu bu kelimeleri duyunca, aralarında yırtık tellerini, sıcağı, kuş ölülerini ve başlarındaki belayı seçemediği karmakarışık şeyler üşüştü kafasına. Sonra, buz gibi ve öfkeli, Argenida'nın ağzı açık onu seyrettiği yere doğru yöneldi.

"Gerçek bu," dedi Rebecca, varlığının derinliklerinden yükselen bir sesle. "Kuşların neden öldüğünü şimdi anlıyorum."

Dehşetle dürtülmüşçesine, siyah işlemeli bir şala büründü. Uzun koridoru, süs eşyalarıyla tıklım tıklım dolu oturma odasını ve sokak kapısını şimşek gibi geçip iki sokak ötedeki kiliseye yürüdü. Orada, yücelmiş görünümüyle Sunağın Kutsal Ayini'nin Peder Antony Isabel'i, "Size yemin ederim ki onu gördüm," diyordu. "Size yemin ederim ki bu sabah, marangoz Jonas'ın karısına kutsal yağ sürmekten dönerken karşıma çıktı. Size yemin ederim ki yüzü İsa'nın lanetiyle kararmıştı ve ardında korlardan oluşan bir iz bırakıyordu."

Vaazı kesildi, sözleri havada dalgalanıp kaldı. Ellerinin titremesine engel olamadığını, tüm bedeninin sarsıldığını ve belkemiğinden aşağı buz gibi bir terin ağır ağır süzüldüğünü fark etti. Titreme, susuzluk ve midesinde şiddetli bir burulma ile karnında bir orgun bas notası gibi yankılanan gürültüyü duyuyor, kendini hasta hissediyordu. Sonra gerçeği kavradı.

Kilisede insanların olduğunu ve Rebecca'nın dokunaklı, gösterişli bir tavırla kollarını açmış, acı, soğuk yüzünü gökyüzüne çevirmiş, orta yoldan ilerlediğini gördü. Şaşkınlık içinde neler olup bittiğini anladı, hatta bir mucizeye tanık olduğuna inanmanın kibirlenmek olacağını anlayacak kadar berraktı aklı. Titreyen ellerini alçakgönüllülükle minberin tahta kenarına dayayıp yeniden konuşmasına döndü.

"Sonra bana doğru yürüdü," dedi. Ve bu kez inandırıcı, coşkulu bir sesi, kendi sesini duydu. "Bana doğru yürüdü, zümrüt gözleri ve çalı gibi saçları vardı ve bir teke gibi kokuyordu. Ve ben onu İsa adına azarlamak için elimi kaldırdım ve dedim ki, 'Dur, pazar günü bir kuzuyu kurban etmek için hiçbir zaman iyi bir gün olmamıştır.'"

Vaaz bittiğinde sıcak iyice bastırmıştı. O unutulmaz ağustosun yoğun, kesintisiz, yakıcı sıcağı. Oysa Peder Anthony Isabel artık sıcağın farkında değildi. Orada, arkasında kasabanın bir kez daha kibrinin kırıldığını, vaazı karşısında herkesin dilinin tutulduğunu biliyordu, ama bu bile hoşnut etmiyordu onu. Şarabın hırpalanmış boğazını hemen rahatlatması umudu bile yetmiyordu onu hoşnut

etmeye. Kendini tedirgin ve bulunduğu yere yabancı hissediyordu. Dikkati dağılmıştı ve kurbanın en önemli anı üzerinde yoğunlaştıramıyordu onu. Bir süredir hep aynı şey oluyordu ama şimdi farklı bir dalgınlık yaşıyordu, çünkü düşünceleri kesin bir tedirginlikle doluydu.

Sonra, ömründe ilk kez, gururu tanıdı. Ve tıpkı hayal ettiği ve vaazlarında tanımladığı gibi gururun da susuzluk gibi itici bir güç olduğunu hissetti. Kutsal kabı enerjik bir hareketle kapatıp konuştu:

"Pythagoras."

Peder Anthony Isabel'in, adı kendisince konmuş vaftiz oğlu ve yardımcısı, tıraşlı parlak kafasıyla sunağa yaklaştı.

"Bağışları topla," dedi papaz.

Çocuk gözlerini kırpıştırdı, tam bir dönüş yaptı ve duyulur duyulmaz bir sesle, "Tabağın nerede olduğunu bilmiyorum," dedi.

Doğruydu bu. Bağış toplanmayan aylar olmuştu.

"Öyleyse eşya odasına gidip büyük bir torba bul ve toplayabildiğin kadar topla," dedi Peder.

"Peki ne söyleyeyim?" dedi çocuk.

Peder, oğlanın ek yerleri belirgin, tıraşlı mavi kafatasına düşünceli düşünceli baktı. Bu kez gözlerini kırpıştıran oydu.

"Gezgin Yahudi'yi kovmak için olduğunu söyle," dedi. Bunu söylerken yüreğinde ağır bir yük taşımakta olduğunu hissetti. Bir an sessiz tapmakta, mumların eriyip akışları ve kendi heyecanlı, zahmetli soluyuşu dışında bir şey duymadı.

Sonra elini yardımcısının omzuna koydu ve oğlan yuvarlak gözleriyle dehşet içinde ona bakarken yine konuştu:

"Sonra parayı alıp onu başlangıçta tek başına olan gence ver ve bunu papazın gönderdiğini, bununla kendine yeni bir şapka almasını söyle."

YAPMA GÜLLER

Ağaran günün alacakaranlığında, Mina bir gece önce yatağın yanına asmış olduğu elbiseyi el yordamıyla bulup üstüne geçirdi ve elbisenin takılıp çıkarılabilen kollarını bulabilmek için sandığı altüst etti. Sonra, aynı odada uyuyan kör ninesini uyandırmamak için sessiz olmaya çalışarak duvarlardaki çivilerde ve kapıların arkalarında aradı onları. Ama gözleri karanlığa alışınca ninenin kalkmış olduğunu fark edip elbisenin kollarını ona sormak için mutfağa girdi.

"Banyodalar," dedi kör kadın. "Dün öğleden sonra yıkadım onları."

Oradaydılar, iki tahta mandalla tutturulduktan telden sarkıyorlardı.

Hala ıslaktılar. Mina mutfağa dönüp onları şöminenin taşları üzerine yaydı.

Önünde kör kadın, ölü gözbebeklerini verandanın şifalı otlar ekili saksılarının dizildiği taş kenarına dikmiş, kahveyi karıştırıyordu.

"Benim giyeceklerimi bir daha alma," dedi Mina. "Bu günlerde güneşe güven olmuyor."

Kör kadın yüzünü sese doğru çevirdi.

"Bugünün ilk cuma olduğunu unutmuşum," dedi.

Derin bir soluk çekerek kahvenin hazır olup olmadığına baktıktan sonra kabı ateşten aldı.

"Altına bir kâğıt koy, bu taşlar kirli," dedi.

Mina işaretparmağını şöminenin taşlarına sürdü. Kirliydiler, ama elbisenin kollarını taşlara sürtmedikçe bulaşmayacak olan sertleşmiş bir kurum kabuğuydu bu.

"Kirlenirlerse sorumlu sensin," dedi.

Kör kadın kendine bir fincan kahve koymuştu. "Öfkelisin," dedi verandaya doğru bir sandalye çekerek. "Öfkeliyken ayine katılmak günahtır."

Kahvesini içmek üzere avludaki güllerin karşısına oturdu. Çanlar ayin için üçüncü kez çaldığında Mina kolları şömineden aldı. Hala ıslaktılar. Ama kollarına geçirdi onları. Peder Angel onu omuzları açıkta bırakan bir elbiseyle kabul etmezdi. Yüzünü yıkamadı. Ruj kalıntılarını bir havluyla sildi, odasından dua kitabını ve şalını alıp sokağa çıktı. Bir çeyrek sonra geri geldi.

Avludaki güllerin karşısında oturan kör kadın, "Sen oraya varana kadar İncil okunmuş olacak," dedi.

Mina doğruca helaya gitti. "Ayine gidemem," dedi. "Kollar ıslak ve elbisem bumburuşuk." Çokbilmiş bir bakışın kendisini izlediğini hissetti.

"ilk cuma ve sen ayine gitmiyorsun," diye haykırdı kör kadın. Heladan dönen Mina kendine bir fincan kahve koyup beyaz badanalı kapı ağzına, kör kadının yanına oturdu. Ama kahveyi içemedi.

"Kabahat sende," diye mırıldandı donuk bir hınçla. Gözyaşları içinde boğulduğunu hissediyordu.

"Ağlıyorsun sen," diye bağırdı kör kadın.

Sulama tenekesini mercanköşk saksılarının yanına bırakıp, "Ağlıyorsun sen," diye yineleyerek avluya çıktı. Mina doğrulup oturmadan önce fincanını yere koydu.

"Hırsımdan ağlıyorum," dedi. Sonra ninesinin yanından geçerken ekledi, "Bana ilk cuma ayinini kaçırttığın için günah çıkartmaya gitmen gerek."

Kör kadın kıpırtısızca durup Mina'nın yatak odasının kapısını kapatmasını bekledi. Sonra verandanın ucuna doğru yürüdü. Yerde tek parça halinde duran dokunulmamış fincanı bulana dek duraksaya duraksaya eğildi.

Kahveyi toprak kaba boşaltırken konuşmasını sürdürdü:

"Tanrı bilir ya, vicdanım rahat."

Mina'nın annesi yatak odasından çıktı.

"Kiminle konuşuyorsun?" diye sordu.

"Hiç kimseyle," dedi kör kadın. "Sana söylemiştim ya, deliriyorum ben."

Odasına sığman Mina korsesini çözüp bir çengelliiğneye takılı üç küçük anahtar çıkardı. Anahtarların biriyle gardırobun alt çekmecesini açtı ve küçücük bir tahta sandık çıkardı. Onu başka bir anahtarla açtı. Sandığın içinde renkli kâğıtlara yazılmış ve bir lastikle tutturulmuş bir deste mektup vardı. Onları korsesinin içine sakladı, küçük sandığı yerine koydu ve çekmeceyi kilitledi. Sonra helaya gidip mektupları deliğe attı.

"Kilisede olduğunu sanıyordum," dedi annesi, Mina mutfağa girince.

"Gidemedi," diye araya girdi kör kadın. "Bugünün ilk cuma olduğunu unutup dün öğleden sonra elbisesinin kollarını yıkadım."

"Hala ıslak," diye mırıldandı Mina.

"Bugünlerde çok çalışmam gerekti," dedi kör kadın.

"Paskalya için yüz elli düzine gül teslim etmem gerek," dedi Mina.

Güneş erken ısındı. Mina yediden önce oturma odasında yapma gül atölyesini kurdu: taçyaprakları ve tellerle dolu bir sepet, bir kutu ipek kâğıdı, iki tane makas, bir makara iplik ve bir kavanoz tutkal. Bir dakika sonra kolunun altında karton bir kutuyla Trinidad geldi ve ona ayine neden gitmediğini sordu.

"Elbisemin kolları yoktu," dedi Mina.

"Kim olsa ödünç verebilirdi sana," dedi Trinidad.

Bir sandalye çekip yaprak sepetinin yanına oturdu.

"Çok geç olmuştu," dedi Mina.

Bir gülü bitirdi. Sonra sepeti daha yakına çekip taçyapraklarını makasla büzmeye başladı. Trinidad da karton kutuyu yere koyup işe girişti.

Mina kutuya baktı.

"Ayakkabı mı aldın?" diye sordu.

"Fare ölüsü onlar," dedi Trinidad.

Trinidad taçyapraklarını büzmekte usta olduğundan Mina zamanını yeşil kâğıtla sarılmış telden saplar yapmakla geçiriyordu.

Güneşin, kır manzaraları ve aile fotoğraflarıyla süslenmiş oturma odasında ilerleyişine dikkat etmeden, sessizce çalışıyorlardı. Mina sapları bitirdiği zaman soyut bir şeyin uzantısı gibi görünen bir yüzle Trinidad'a döndü. Trinidad, bacaklarını bitiştirmiş, parmakları arasındaki taç yapraklarını hemen hiç kımıldatmadan, hayranlık uyandıran bir titizlikle çalışıyordu. Mina onun erkeksi ayakkabılarına dikkatle baktı. Trinidad başını kaldırmadan, ayaklarını belli belirsiz geriye çekerek bu bakıştan kaçındı ve çalışmayı bıraktı.

"Neyin var senin?"

Mina ona doğru eğildi.

"Gitti," dedi.

Trinidad makası kucağına düşürdü.

"Olamaz."

"Gitti," diye yineledi Mina.

Trinidad gözlerini kırpmadan baktı ona. Dikey bir çizgi çatılmış kaşlarını bölüyordu.

"Peki şimdi?" diye sordu.

Mina sakin bir sesle yanıtladı.

"Şimdi hiçbir şey."

Trinidad saat ondan önce gitmeye kalkıştı.

İçlidışlılığın yükünden kurtulan Mina onu biraz bekletip fare ölülerini helaya atmaya gitti. Kör kadın gül fidanını buduyordu.

"Bu kutuda ne olduğunu bilemeyeceğine bahse girerim," dedi Mina onun yanından geçerken.

Kutuyu salladı.

Kör kadın dikkat kesildi. "Bir daha salla," dedi. Mina hareketi yineledi, ama kör kadın işaretparmağını kulakmemesine bastırıp üçüncü kez dinledikten sonra da kutudakilerin ne olduğunu çıkaramadı.

"Dün gece kilise kapanlarında yakalanan fareler bunlar," dedi Mina.

Döndüğünde kör kadının yanından konuşmadan geçti. Ama kadın onun ardından geldi. Oturma odasına vardığında Mina kapalı pencerenin yanında yapma gülleri tek başına tamamlıyordu.

"Mina," dedi kör kadın. "Mutlu olmak istiyorsan yabancıların yanında günah çıkartma."

Mina konuşmadan baktı ona. Kör kadın onun önündeki sandalyeye oturup işine yardım etmeye çalıştı. Ama Mina onu durdurdu.

"Sinirlisin," dedi kör kadın.

Sonra, "Neden ayine gitmedin?" diye sordu.

"Sen herkesten iyi biliyorsun."

"Eğer kollar yüzünden olsaydı evden çıkmaya zahmet etmezdin," dedi kör kadın. "Yolda bekleyen biri vardı ve seni düş kırıklığına uğrattı."

Mina görünmez bir camı siler gibi, ellerini ninesinin gözlerinin önünden geçirdi.

"Sen bir cadısın," dedi.

"Bu sabah iki defa helaya gittin," dedi kör kadın. "Bir defadan fazla gitmezsin hiç."

Mina gül yapmayı sürdürüyordu.

"Gardrobun çekmecesinde ne sakladığını bana gösterecek cesaretin var mı?" diye sordu kör kadın.

Mina acele etmeden gülü pencerenin çerçevesine soktu, korsesinden üç küçük anahtarı çıkardı ve onları kör kadının avucuna koydu. Parmaklarını kendi eliyle kapattı.

"Git kendi gözlerinle gör," dedi.

Kör kadın küçük anahtarları parmak uçlarıyla inceledi.

"Gözlerim hela deliğinin içini göremez."

Mina başını kaldırdı ve sonra değişik bir duyguya kapıldı: Kör kadının, Mina'nın kendisine baktığını bildiğini hissediyordu.

"Benim ne yaptığım seni o kadar ilgilendiriyorsa kendini helanın deliğine at," dedi.

Kör kadın sözünün kesilmesine aldırmadı.

"Sabahın erken saatlerine kadar yatakta oturup yazıyorsun hep," dedi.

"Işığı kendin kapatıyorsun," dedi Mina.

"Sen de hemen el fenerini yakıyorsun," dedi kör kadın. "Soluk alıp verişinden anlıyorum yazdığını."

Mina sakin olmaya çalıştı. "Güzel," dedi başını kaldırmadan. "Diyelim ki öyle. Peki ne var bunda?"

"Hiçbir şey," diye yanıtladı kör kadın. "Yalnızca sana ilk cuma ayinini kaçırttı."

Mina iki eliyle birden makarayı, makası ve bir avuç bitmemiş sapla gülü toparladı. Tümünü sepete koyup kör kadının yüzüne baktı. "Peki öyleyse helaya ne yapmaya gittiğimi söyleyeyim mi sana?" diye sordu. Mina kendi sorusunu yanıtlayana kadar ikisi de gerilip bekledi.

"Sıçmaya gittim."

Kör kadın üç küçük anahtarı sepetin içine attı. "İyi bir bahane olabilirdi," diye mırıldandı mutfağa girerken. "Ömründe ilk kez ağzını bozduğunu duymasam inandırabilirdin beni." Mina'nın annesi, kolları dikenli çiçek demetleriyle dolu, koridorun öbür ucundan geliyordu.

"Neler oluyor?" diye sordu.

"Ben deliyim," dedi kör kadın. "Ama sağa sola taş atmaya başlamadığım sürece belli ki beni tımarhaneye göndermeyi düşünmüyorsun."

KOCA ANA'NIN CENAZESİ

Bu öykü dünyanın tüm imansızları için, Macondo Krallığı'nın mutlak hükümdarı olup doksan iki yıl yaşadıktan sonra geçen eylül bir sah günü kutsal kokular içinde ölen ve Papa'nın hazır bulunduğu bir cenaze töreniyle gömülen Koca Ana'nın öyküsüdür.

Can damarlarına dek sarsılan millet yeniden dengesini bulduğuna; San Jacinto'nun gaydacıları, Guajira'nın kaçakçıları, Sinu'nun pirinç ekicileri, Caucamayal'ın fahişeleri, Sierpe'nin büyücüleri ve Arataca'nın muz işçileri o yorucu gece nöbetinin ardından kendilerine gelebilmek için çadırlarını kaldırıp eski huzurlarına kavuştuklarına ve cumhurbaşkanıyla bakanlar ve tarihin kaydettiği en görkemli cenaze töreninde halkı ve doğaüstü güçleri temsil eden kişilerin tümü, mülklerinin denetimini yeniden ele geçirdiğine; Papa hazretleri ruh ve beden olarak cennete yükseldiğine; cenazeye gelen kalabalığın geride bıraktığı boş şişeler, sigara izmaritleri, kemirilmiş kemikler, konserve kutuları, paçavralar ve pislikler yüzünden Macondo'da gezinmek olanağı kalmadığına göre; şimdi, ön kapıya bir tabure dayayıp henüz tarihçiler el atma fırsatını bulamadan bu ulusal şamatanın ayrıntılarını en başından başlayarak anlatmanın zamanıdır.

On dört hafta önce, lapalar, hardal yakıları ve sülüklerle dolu sonu gelmez gecelerden sonra ve can çekişirken sayıklamaktan bitkin düşmüş durumda, Koca Ana son dileklerini açıklayabilmek için kendisini eski hezaren salıncaklı sandalyesine oturtmalarını buyurdu. O sabah Peder Anthony Isabel'in aracılığıyla ruhuna ilişkin işleri yoluna koymuştu ve şimdi yalnızca dünya işlerini, mirasçıları olan ve yatağının çevresinde ayakta bekleyen dokuz yeğeniyle birlikte yoluna koyması gerekiyordu. Yüzüncü yaş gününün eşiğinde bulunan ve kendi kendine konuşup duran papaz, odada kalmıştı. Onu Koca Ana'nın yatak odasına çıkarmak için on adam gerekmişti ve onu aşağı indirip sonra, son dakikada yine yukarı çıkarmaları gerekmesin diye orada kalmasına karar verilmişti.

En büyük yeğen olan Nicanor, haki urbası, mahmuzlu çizmeleri ve gömleğinin altında meşin kılıfı içindeki 38 kalibrelik uzun namlulu altıpatlarıyla, dev gibi ve yırtıcı, noteri aramaya gitmişti. Artık

toprak olmuş dört kuşağın sandıkları ve döküntüleriyle tıklım tıklım dolu karanlık odalarıyla, pekmez ve mercanköşk kokan iki katlı muazzam konak, bu anın beklentisi içinde bir hafta öncesinden beri felce uğramış durumdaydı. Bir başka dönemde, kesilmiş domuzların duvarlardaki çengellere asıldığı ve uykulu ağustos pazarlarında geyiklerin boğazlandığı uzun ana holde, gündelikçiler çiftlik aletleri ve tuz çuvalları üzerinde uyuyor ve kötü haberi koca çiftliğin dört bir yanına yaymak üzere katırları eyerlemek için emir bekliyorlardı. Ailenin geri kalanı oturma odasındaydı. Kadınlar miras muamelelerinden ve uykusuzluktan bitkin, gevşek bir haldeydiler; birikmiş sayısız yaşam doruğu olan koyu bir yas tutuyorlardı. Koca Ana'nın anaerkil katılığı, servetini ve adını nerdeyse kutsal bir çitle çevirmişti. Bu çitin içinde amcalar yeğenlerinin kızlarıyla, kuzenler teyzeleriyle ve erkek kardeşler baldızlarıyla evlenerek karmaşık bir kan akrabalığı ağı oluşturmuşlar, bu da üreme olayını bir kısırdöngüye çevirmişti. Yalnız yeğenlerin en genci olan Magdalena bundan kurtulmayı başarmıştı.

Sanrılarından dehşete kapılarak Peder Anthony Isabel'e cinlerini kovdurmuş, başını kazıtmış ve Misyon Bölgesi'nin müritlerine katılarak dünyadan elini eteğini çekmişti. Koca Ana'nın vaftiz çocukları, işçileri, gözdeleri ve himayesindeki kişiler namıyla hizmetçiler arasında soyadsız dolaşan bir piçler silsilesi yaratmışlardı.

Koca Ana'nın ölümünün artık bir an meselesi olması, çevresindeki yorucu bekleyişi kıpırdatmıştı. Can çekişen kadının sadakat ve itaat görmeye alışkın sesi kapalı odada bir bas org borusundan daha güçlü değildi ama çiftliğin en uzak köşelerinde yankılanıyordu. Kimse bu ölüme kayıtsız kalamazdı. Koca Ana bu yüzyıl boyunca Macondo'nun ağırlık merkezini oluşturmuştu. Tıpkı geçmişte ağabeylerinin, ana babasının ve onların ana babalarının iki yüzyılı kapsayan egemenlikleri boyunca olduğu gibi. Kasaba onun soyadı üzerine kurulmuştu. Kimse onun mal ve mülkünün kaynağını, sınırlarını ya da gerçek değerini bilmiyordu ama herkes, akan ve durgun sularını, yağmurun ve kuraklığın ve bölgenin yollarının, telgraf direklerinin, artıkyıllarının ve sıcak dalgalarının Koca Ana'ya ait olduğuna ve dahası, onun yaşamları ve mülkleri üzerinde kalıtsal

bir hakka sahip olduğuna inanmaya alışmıştı. Serin öğle sonralarında, göbeğinin ve yetkisinin tüm ağırlığı eski hezaren salıncaklı sandalyesine sıkışmış, balkonunda otururken gerçekten de son derece zengin ve güçlü bir kadın gibi, hatta dünyanın en zengin ve güçlü kadını gibi görünüyordu.

Koca Ana'nın ölümlü olduğu, kendi soyunun üyeleri ve Peder Anthony Isabel'in bunakça önsezileriyle dürtülen Koca Ana'nın kendisi dışında kimsenin aklına gelmemişti. Ama Koca Ana, Albay Aureliano Buendia'nın 1885 Savaşlarında çiftliğin mutfağında barikat kuran bir devriyesine karşı duran büyük anneannesi gibi yüz yıldan fazla yaşayacağına inanıyordu. Ancak bu yılın nisanında, Tanrı'nın kendisine, aleni bir çekişmede bir Federalist Masonlar güruhunu şahsen tasfiye etme ayrıcalığını bahşetmeyeceğini anlamıştı.

Ağrının ilk haftasında aile doktoru onu hardal yakıları ve uzun yün çoraplarla iyileştirmeye çalışmıştı. Doktorluğu soydan gelmeydi, Montpellier mezunuydu ve felsefi inancı gereği ilminin ilerlemesine muhalifti. Koca Ana ona Macondo'da başka doktorların yerleşmesini önleme yolunda yaşam boyu sürecek bir ayrıcalık tanımıştı. Bir zamanlar kasabayı at sırtında gezer, karanlık basarken mahzun ve hasta insanları yoklardı. Doğa ona başkalarından doğma birçok çocuğun babası olma ayrıcalığını vermişti. Ama artritle katılaşan mafsalları onu yatağa bağlayınca, hastalarını ziyaret etmeden, faraziyeler, haberciler ve küçük koşturmalar aracılığıyla tedavi etmeye başlamıştı. Koca Ana tarafından çağrılınca, üstünde pijamalarıyla, iki bastona dayanarak meydanı geçmiş ve hasta kadının odasına yerleşmişti. Ancak Koca Ana’nın ölmek üzere olduğunu anlayınca üstleri Latince yazdı porselen kavanozlarla dolu bir sandık getirtmiş ve üç hafta boyunca kadının içini dışını her çeşit bilgince merhemle sıvamış, görkemli uyarıcılar ve güçlü fitillerle doldurmuştu. Sonra ağrıyan yere şişmiş kurbağalar, böbreklerine ise sülükler yerleştirmiş ve nihayet o gün sabahın erken saatlerinde berbere ondan kan almasını söylemek ya da Peder Anthony Isabel'den onun cinlerini kovmasını istemek ikilemiyle yüzleşmek zorunda kalmıştı.

Nicanor papazı çağırttı. En iyi on adamı, onu söğüt ağacından gıcırtılı bir salıncaklı sandalyeye, önemli vesileler için saklanan

küflenmiş gölgeliğin altına oturtulmuş olarak, papaz evinden Koca Ana’nın yatak odasına taşıdılar.

Sıcak eylül şafağında Viaticum'un küçük çanı Macondolulara ilk duyuruyu yaptı. Güneş doğduğunda Koca Ana’nın evi önündeki küçük meydan bir taşra panayırına benziyordu. Bir başka dönemi anımsatıyordu bu. Koca Ana, yetmiş yaşına gelinceye dek doğum günlerini anımsanabilen en uzun ve şamatalı karnavallarla kutlama alışkanlığındaydı. Kasabalılara damacanalarla rom sunulur, halk meydanında sığırlar kurban edilir ve bir masanın üzerine yerleştirilen bando üç gün hiç durmadan çalardı. Tozlu badem ağaçlarının altında, yüzyılın ilk haftasında Albay Aureliano Buendia’nın bölüklerinin kamp kurmuş olduğu yerde tezgâhlar kurulup muz likörü, çörek, sucuk, kızarmış et, kıymalı börek, sosis, avizeağacı ekmeği, tatlı halka, sandviç, mısır ekmeği, pufböreği, işkembe, hindistancevizli kozhelva ve sıcak, şekerli romun yanı sıra her çeşit ıvır zıvır, cicili bicili süsler, oyuncaklar ve biblolarla horoz dövüşü ve piyango biletleri satılırdı. Çalkantılı kalabalığın kargaşası içinde, üstünde Koca Ana’nın resmi olan basma kumaşlar ve keşiş gömlekleri de satılırdı.

Bu şenlikler doğum gününden iki gün önce başlar, doğum gününde havai fişeklerin gümbürtüsü ve Koca Ana’nın evinde danslı bir aile toplantısıyla sona ererdi. Özenle seçilmiş konuklar ve ailenin meşru fertleri, piçler grubundan bol bol hizmet görür, son moda şarkıların notalarıyla donatılmış eski piyanoların temposuna ayak uydurarak dans ederlerdi. Koca Ana salonun gerisinde keten yastıklı bir koltuğa kurulur, tüm parmakları yüzüklerle süslü sağ eliyle sağgörülü emirler vererek partiye başkanlık ederdi. O gece, kimi zaman suç ortaklığı yaparak, ama hemen her zaman kendi ilhamına dayanarak gelecek yılın evliliklerini planlardı. Şenliği noktalamak için Koca Ana taçlar ve Japon fenerleriyle süslenmiş balkona çıkar ve kalabalığa madeni paralar atardı.

Bu gelenek, biraz ailede art arda gelen yaslar, biraz da son birkaç yılın siyasi istikrarsızlığı nedeniyle kesintiye uğramıştı. Yeni kuşaklar o görkemli kutlamaların yalnızca öykülerini dinlemişlerdi. Koca Ana'yı Büyük Ayin'de devletin bir memuru tarafından yelpazelenirken ve Hollanda işi volanlı eteğiyle kolalı patiska

jüponunu berbat etmemek için ayinin yükseliş anında bile diz çökmeme ayrıcalığını kullanırken hiç görememişlerdi. Yaşlılar, Maria del Rosario Castaneda y Montero'nun, babasının cenazesine gidip henüz yirmi iki yaşında Koca Ana'ya dönüşmüş olarak yeni ve ışıltılı bir vakarla döndüğü öğle sonrası malikâne konağından kiliseye kadar caddeye döşenmiş olan iki yüz metrelik halıyı, geçtiklerinin bir sanrısı gibi anımsıyorlardı. O ortaçağ hayali yalnızca ailenin değil milletin de geçmişine aitti. Giderek uzaklaşıp belirsizleşen ve sıcak öğle sonraları sardunyalar arasında bunaldığı balkonunda artık güçbela seçilebilen Koca Ana, usulca eriyerek kendi efsanesine dönüşüyordu.

Yetkisini Nicanor aracılığıyla kullanıyordu artık. Gelenekle belirlenmiş, kelimelere dökülmemiş bir vaade göre Koca Ana'nın vasiyetini mühürlediği gün, mirasçıları üç gece sürecek genel şenlik ilan edeceklerdi. Öte yandan onun son dileklerini ölmeden birkaç saat öncesine kadar açıklamama yolunda karar vermiş olduğu da biliniyordu ve zaten hiç kimse Koca Ana'nın ölümlü olması olasılığı üzerinde ciddi bir biçimde düşünmemişti. Ancak bu sabah Viaticum'un çan sesleriyle uyanınca, Macondolular Koca Ana'nın yalnızca ölümlü olduğunu değil ölmekte olduğunu da anladılar.

Son saati gelmişti. Onu keten çarşaflar arasında, şark krepinden yapılma toz yüklü sayvanın altında, kulaklarına dek sarısabır sürülmüş olarak yatarken görenler, anaerkil memelerinin cılız solumasında bir yaşam belirtisi bulmakta güçlük çekerdi. Elli yaşına dek en ateşli taliplerini bile reddeden ve doğa tarafından tüm çocuklarını tek başına emzirecek kadar iyi donatılmış olan Koca Ana, çocuksuz ve bakire olarak ölüyordu. Kutsal yağı sürme anı geldiğinde Peder Anthony Isabel onun avuçlarını yağlayabilmek için yardım istemek zorunda kaldı, çünkü can çekişmeye başladığından beri Koca Ana'nın yumrukları sıkılıydı. Yeğenlerinin çabası sonuçsuz kaldı. Mücadele sırasında, can çekişen kadın bir haftadır ilk kez, değerli taşlarla donanmış elini göğsüne bastırdı ve renksiz bakışlarını yeğenlerine dikerek, "Soyguncular," dedi. Sonra ayin cüppesi içindeki Peder Anthony Isabel'i ve kutsal gereçleri taşıyan yardımcısını gördü ve sakin bir inançla mırıldandı: "Ölüyorum." Ardından iri elmaslı yüzüğünü çıkarıp rahibe adayı Magdalena'ya

verdi; en genç mirasçı olduğundan yüzük ona aitti. Bu da bir geleneğin sonu oldu: Magdalena mirastan feragat edip onu kiliseye devretmişti. Gün ağarırken Koca Ana son talimatını vermek üzere

Nicanor'la yalnız kalmak istedi. Yarım saat boyunca, aklı tamamen başında olarak, işlerinin yönetimi hakkında sorular sordu. Bedeninin durumuna ilişkin özel emirler verdi ve son olarak da gömülme öncesindeki gece nöbetiyle ilgilendi. "Gözünü iyice açman gerek," dedi. "Bütün değerli şeyleri kilit altında tut, çünkü pek çok kişi bu nöbetlere yalnızca hırsızlık etmek için gelir."

Az sonra papazla yalnız kalınca içten ve ayrıntılı bir biçimde, savurganca günah çıkardı ve daha sonra da yeğenlerinin huzurunda kutsal ekmekle şarabı tattı. İşte o zaman, son dileklerini açıklayabilmek için kendisini hezaren salıncaklı sandalyesine oturtmalarını istedi.

Nicanor, ikiye katlanmış yirmi dört tabaka kâğıt üzerine gayet temiz bir el yazısıyla, Koca Ana'nın servetinin titiz bir dökümünü yapmıştı. Koca Ana sakin soluklar arasında, doktorun ve Peder Anthony Isabelin tanıklığında, büyüklüğünün ve yetkisinin eşsiz ve yüce kaynağı olan mülkünün listesini notere yazdırdı. Gerçek boyutlarına indirgendiğinde tüm mülkü, sömürgenin kuruluşunda kral buyruğuyla bağışlanmış üç bölgeden ibaretti; zaman içinde karmaşık çıkar evlilikleri aracılığıyla tümü Koca Ana'nın denetimi altında toplanmıştı. Beş kasabayı kapsayan ve tek bir tohumun bile toprak sahiplerinin zararına ekilmediği o şuurları belirsiz, işlenmemiş arazide üç yüz elli iki aile, kiracı çiftçi olarak yaşıyordu. Her yıl isim gününün arifesinde, Koca Ana toprakların devlete intikal etmesini engelleyen tek denetim mekanizmasını kullanır, yani kiraları toplardı. Evinin arka verandasında oturup, toprakları üzerinde yaşama hakkı için yapılan ödemeyi şahsen kabul ederdi, tıpkı yüz yılı aşkın bir süre boyunca atalarının, kiracılarının atalarından kabul etmiş olduğu gibi. Üç günlük toplama işlemi sona erdiğinde, avlu armağan olarak getirilip bırakılan domuzlar, hindiler, tavuklar, toprağın ilk ürünleri ve aşar vergileri ile tıklım tıklım dolmuş olurdu. Aslında başından beri ölü olan ve ilk incelemede yüz bin hektar olarak hesaplanan bir topraktan ailenin topladığı tüm ürün bunlardan ibaretti. Ama tarihsel gelişmeler bu şuurlar içinde Macondo bölgesinin altı kasabasının,

hatta ilçe merkezinin büyüyüp refaha ermesine yol açmıştı, bu durumda hiç kimse, içinde yaşadığı eve ilişkin olanlar dışında herhangi bir mülkiyet hakkına sahip değildi, çünkü toprak Koca Ana'ya aitti ve kira ona ödeniyordu, tıpkı hükümetin de caddelerin vatandaşları tarafından kullanımı için ona ödeme yapmak zorunda olduğu gibi.

Yerleşme alanlarının dış mahallelerinde, sayımı ve bakımı hiçbir zaman yapılmayan birkaç hayvan, sağrılarında asma kilit biçiminde birer damgayla başıboş dolaşırdı. Bu sığırların yazın susuzluktan ölmek üzere sürülerinden ayrılıp gittikleri ve sayılarının fazlalığından çok dağınıklıkları nedeniyle yayıldıkları uzak bölgelerde de tanınan bu kalıtsal damga, efsanenin en somut dayanaklarından biriydi. Kimsenin açıklama zahmetine girmediği nedenlerden ötürü evin geniş ahırları son iç savaştan bu yana giderek boşalmış ve yakın geçmişte de buralara şekerkamışı presleri, süt sağma odaları ve bir pirinç değirmeni kurulmuştu.

Kalem kalem sayılan mal varlığı dışında Koca Ana vasiyetinde, Bağımsızlık Savaşı sırasında evin bir yerine gömülmüş ve belli aralıklarla yapılan zahmetli kazılar sonucu bulunamamış olan üç sandık altından da söz ediyordu. Kiralanmış toprağın işletilmesi hakkıyla aşar vergisini, ilk ürünleri ve her çeşit olağanüstü bağışı kabul etme hakkının yanı sıra mirasçılar, gömülü hazinenin bulunmasını kolaylaştırmak amacıyla yapılıp kuşaktan kuşağa aktarılan ve her bir kuşak tarafından biraz daha mükemmelleştirilen bir haritaya da sahip oluyorlardı.

Koca Ana'nın maddi servetini birer birer sayıp dökmesi üç saat sürdü. Bunaltıcı yatak odasında ölümün eşiğindeki kadının sesi, adlandırdığı her şeyi yüceltiyor gibiydi. Titrek imzasını attığında ve tanıklar da kendi imzalarını eklediklerinde, evin önündeki meydanda tozlu badem ağaçlarının gölgesinde toplanmaya başlayan kalabalığın yüreği gizli bir ürpertiyle sarsıldı.

Şimdi eksik kalan tek şey manevi servetinin ayrıntılı bir listesiydi. Koca Ana olağanüstü bir çabayla atalarının da ölmeden önce soylarının egemenliğini güvenceye almak için harcadıkları türden bir çabayla kendini heybetli kalçalarının üstünde yükseltip

anılara dalarak, otoriter ve içten bir sesle, görünmez mal varlığının listesini notere yazdırdı:

Toprakaltının zenginlikleri, bölgenin suları, bayrağın renkleri, milli egemenlik, geleneksel partiler, insan hakları, yurttaşlık hakları, milletin önderliği, temyiz hakkı, meclis oturumları, tavsiye mektupları, tarihsel kayıtlar, serbest seçimler, güzellik kraliçeleri, ulu söylevler, büyük gösteriler, seçkin genç hanımlar, gerçek beyefendiler, titiz askeri zevat, Şanlı Kardinal Hazretleri, Yargıtay, ithali yasak olan mallar, liberal hamımlar, et sorunu, dilin arılığı, iyi örnek olmak, özgür fakat sorumlu basın, Güney Amerika'nın Atina'sı, kamuoyu, demokrasi dersleri, Hıristiyan ahlakı, döviz darlığı, sığınma hakkı, komünizm tehdidi, devletin gemileri, hayat pahalılığı, cumhuriyetçi gelenekler, seçkin olmayan sınıflar, siyasi destek demeçleri.

Bitiremedi. Zahmetli sayıp dökme işlemi son soluğunu kesiverdi. İki yüz yıl boyunca ailenin gücünün ahlaki gerekçesini oluşturmuş olan soyut formüller kargaşası içinde boğulan Koca Ana yüksek perdeden bir geğirti salıverip öldü.

O gün öğleden sonra uzak ve karanlık başkentin insanları, gazetelerin ek baskılarının ilk sayfasında yirmi yaşlarında bir kadının resmini görünce onun yeni bir güzellik kraliçesi olduğunu sandılar. Koca Ana, gerekli rötuşlar yapıldıktan sonra büyütülüp dört sütuna basılmış bu fotoğrafında yansıyan bir anlık gençliği bir kez daha yaşıyor gibiydi. Gür saçları fildişi bir tarakla başının tepesine toplanmış, dantel yakasına elmas bir broş iliştirilmişti. Yüzyılın başlarında Macondo'dan geçen bir sokak fotoğrafçısınca yakalanmış ve yıllarca gazetenin morgunda, kimliği belirlenemeyen kişiler bölümünde saklanmış olan bu imge, gelecek kuşakların belleğinde uzun süre kalacaktı. Külüstür otobüslerde, bakanlıklardaki asansörlerde ve duvarlarına soluk süsler asılmış kasvetli çay salonlarında, bunaltıcı, rutubetli, sıtmalı bir bölgede ölen ve ülkenin öbür yörelerinde adı birkaç saat öncesine basılı kelimelerle kutsanana kadar duyulmamış olan bu önemli kişiden yüceltici bir saygı ile söz ediliyordu.

İnceden çiseleyen yağmur, gelip geçenleri sis ve kuşkuyla örtüyordu. Tüm kilise çanları ölen için çalıyordu. Harp Okulu öğrencilerinin diploma törenine giderken haberi alıp şaşıran

cumhurbaşkanı, telgrafın arkasına kendi eliyle yazdığı bir notla, Harp Bakanı'na konuşmasını Koca Ana için bir dakikalık saygı duruşuyla bitirmesini öneriyordu.

Toplumsal düzene ölüm dokunup geçmişti. Kentin duygularından, sanki arıtıcı bir filtreden geçerek kendisine ulaşmışlar gibi etkilenen cumhurbaşkanı bile, arabasından yakaladığı bir anlık ama bir ölçüde vahşi görüntüyle kentin suskun şaşkınlığını algılayabilmişti. Yalnızca birkaç ufak kahve açık kalmıştı; Başkent Katedrali dokuz günlük cenaze töreni için hazırlanıyordu. Hükümet binasında, gazetelere sarınmış dilencilerin, Dorik sütunlar ve ölmüş cumhurbaşkanlarının suskun heykelleri altında uyudukları yerde, meclisin ışıkları yakılmıştı. Cumhurbaşkanı, yaslı başkentin görünümünden etkilenmiş bir halde çalışma odasına girerken, bakanları kasvetli kıyafetleriyle ayakta ve her zamankinden daha solgun ve ciddi, onu bekliyorlardı.

O gecenin ve onu izleyen gecelerin olayları, sonraları tarihi bir ders olarak nitelendirilecekti. Yalnızca kamu gücüne sahip azametli kişilere esin kaynağı olan Hıristiyan ruhu nedeniyle değil, aynı zamanda farklı çıkarların ve çelişkili yargıların o anlı şanlı gövdeyi defnetmek gibi ortak bir amaç çevresinde uzlaşmalarındaki feragat nedeniyle de böyleydi bu. Koca Ana, yıllar yılı imparatorluğunun toplumsal barışını ve siyasi uyumunu, gizli mallarının bir parçasını oluşturan üç sandık dolusu sahte seçmen belgesi aracılığıyla güvence altına almıştı. Hizmetindeki adamlar, himayesindekiler, kiracıları, genciyle yaşlısıyla, yalnızca kendi oy haklarını değil, yüz yıldır ölü olan seçmenlerinkileri de kullanırlardı. Koca Ana, geleneksel gücün geçici yetkiye, üst tabakanın sıradan halka, Tanrısal bilgeliğin insani doğaçlamaya üstünlüğü ilkesini uyguluyordu. Barış zamanlarında katedral heyeti üyeliklerini, aidatlı papazlıkları, arpalıkları hâkim iradesiyle onaylar ya da onaylamaz, gizli manevralara ya da seçim sahtekârlıklarına başvurarak da olsa dostlarının refahını gözetirdi. Çalkantılı dönemlerde Koca Ana partizanlarına silah sağlanmasına gizlice katkıda bulunur ama herkesin önünde kurbanlarının yardımına koşardı. Bu yurtsever çabalar ona en yüksek payeleri sağlamıştı.

Cumhurbaşkanı, sorumluluğunun ağırlığını tartmak için danışmanlarına başvurma gereğini duymamıştı. Sarayın kabul salonu ile genel valilerin arabaları için kullanılan küçük, taş döşeli avlu arasında, sömürgenin son günlerinde Portekizli bir keşişin aşk uğruna kendini asmış olduğu karanlık servili bir iç bahçe vardı. Başkan, madalyalı memurlardan oluşan gürültücü grubuna karşın, karanlık bastıktan sonra oradan geçerken hafif bir kararsızlık ürpertisini bastıramazdı. Ama o gece, titreyişi bir önsezi gücü taşıyordu. O zaman tarihi yazgısının tam bilincine vararak dokuz gün süreyle milletçe yas tutulmasını ve Koca Ana'ya, savaş meydanında vatanı için can vermiş bir kahramana yakışır şehitlik rütbesinin verilmesini buyurdu. O sabah milli radyo ve televizyon istasyonlarından vatandaşlarına yaptığı etkileyici konuşmada da dile getirdiği gibi, Milletin Önderi, Koca Ana için düzenlenen cenaze töreninin dünyaya yeni bir örnek olacağına inanıyordu.

Böylesine soylu bir amaç yine de birtakım ciddi güçlüklerle çarpışmak durumunda kalacaktı. Ülkenin, Koca Ana'nın uzak ataları tarafından kurulmuş olan hukuki yapısı, ortaya çıkmaya başlayan türden olaylara hazır değildi. Yasaların diplomalı simyacıları olan bilge hukuk doktorları, cumhurbaşkanının cenaze törenine katılmasına olanak verecek bir formül arayışı içinde, tefsir ve kıyaslamalara daldılar. Politikanın üst katmanları, din adamları ve maliyeciler, dehşet dolu günler yaşadı. Macondo'nun sert eylülünde gövdesi kabarcıklarla dolarken, Koca Ana'nın hizmetleri, meclisin yüz yıllık soyut yasalarla seyreltilmiş engin yarım dairesinde, milli kahramanların yağlıboya tabloları ve Yunan düşünürlerinin büstleri arasında, hiç işitilmemiş boyutlara ulaştı. İnsanlar onu ilk kez hezaren sandalyesinden, öğle sonrası uyuşukluklarından ve hardal yakılarından bağımsız olarak düşünüp konuştular ve onun efsaneyle damıtılmış, yaşsız ve saf kişiliğini gördüler.

Bitmek tükenmek bilmeyen saatler, ülkenin her köşesinde yankılanan ve basın sözcülerince saygınlık kazandırılan kelimeler, kelimeler, kelimelerle doluyordu. Sonunda o aseptik yasa koyucular meclisindeki gerçekçi biri bu tarihi laf kalabalığını kesip Koca Ana'nın cesedinin gölgede 40 derecede onların kararını beklediğini anımsattı. Yazılı yasanın katışıksız atmosferinde sağduyunun bu

patlayışı karşısında kimse bir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Bir yandan cumhurbaşkanının defin törenine katılmasına olanak verecek emsal arayışları, görüş uzlaştırmaları ya da anayasal düzeltmeler sürdürülürken; bir yandan da kadavranın mumyalanması yolunda emirler verildi.

Öyle çok şey söylenmişti ki tartışmalar sınırları geçip okyanusları aştı ve Papa'nın Castel Gandolfo'daki evinde bir kehanet gibi esti. Durgun ağustos günlerinin uyuşukluğundan toparlanan Papa hazretleri pencerede durmuş, dalgıçların bir genç kızın kesilen kafasını aradıkları gölü seyrediyordu. Son birkaç haftadır akşam gazeteleri başka bir şeyden söz etmiyordu ve Papa hazretleri yazlık evinin bu kadar yakınındaki esrarengiz olaya kayıtsız kalamıyordu. Ama o akşam umulmadık bir değişiklikle, gazeteler olası kurbanların fotoğrafları yerine yirmi yaşlarında bir tek kadının siyah çerçeveli bir resmini basmışlardı. "Koca Ana," diye haykırdı Papa hazretleri. Yıllar önce Aziz Peter'in tahtına çıkışı vesilesiyle kendisine sunulan soluk fotoğrafı hemen tanımıştı. "Koca Ana," diye koro halinde haykırdı Kardinaller Heyeti'nin üyeleri, özel dairelerinde. Ve Hıristiyanlığın uçsuz bucaksız imparatorluğunda yirmi yüzyıl içinde üçüncü kez, bir saatlik bir şaşkınlık, üzüntü ve telaş yaşandı.

Sonunda Papa hazretleri uzun, siyah, lüks arabasına yerleşip Koca Ana'nın uzak ve görkemli cenazesine gitmek üzere yola koyuldu.

Işıltılı şeftali bahçeleri geride kalmıştı, ardından henüz patırtıdan habersiz taze film yıldızlarının teraslarda güneşlendikleri Via Appia Antica ve sonra da Tiber kıyısındaki Castel Sant'Angelo'nun kasvetli dağlık burnu.

Karanlık basarken St. Peter Bazilikası'nın yankılı çan sesleri Macondo'nun çatlak çıngırtılarına karıştı. Roma İmparatorluğu ile Koca Ana'nın çiftlikleri arasındaki sınırı belirleyen dolaşık sazlar ve sessiz bataklıklar üzerindeki boğucu çadırında, Papa hazretleri bütün gece insan kalabalıklarının geçişinden tedirgin olan maymunların şamatasını dinledi. Gece yolculuğu sırasında bindiği kano, yukka çuvalları, yeşil muz sapları, sandıklar dolusu tavuk ve şanslarını Koca Ana'nın cenazesinde bir şeyler satmada denemek için olağan işlerini bırakmış erkekler ve kadınlarla dolmuştu. Kutsal Peder o

gece, kilisenin tarihinde ilk kez, uykusuzluk humması ve sivrisinek eziyeti çekti. Ama Büyük İhtiyar Kadın'ın toprakları üzerinde tüm görkemiyle ağaran gün, kudret narı ve iguananın ilkel güzelliği, yolculuğun sıkıntılarını belleğinden silip özverisini ödüllendirdi.

Nicanor, kapıya üç kez vurulmasıyla uyanmıştı. Papa hazretlerinin teşrifinin yakın olduğunu bildiriyordu bu vuruşlar. Ölüm eve sahip çıkmış gibiydi. Cumhurbaşkanının birbirini izleyen acil söylevlerinden ve susturulmuş olmalarına karşın beylik simgeler aracılığıyla duyulmaya devam eden ateşli tartışmalardan esinlenen insanlar her işi bırakmış, karanlık koridorları, kalabalık geçitleri, boğucu tavan aralarını doldurmuşlardı. Daha sonra gelenler de kiliseyi çevreleyen alçak duvarlara, parmaklıklara, gözleme noktalarına, ağaçlara ve korkuluk duvarlarına tırmanıp ellerinden geldiğince yerleşmişlerdi.

Orta salonda Koca Ana'nın kadavrası, titrek bir telgraf kümesinden çıkacak önemli kararları bekleyerek mumyalaşıyordu. Ağlamaktan bitkin düşen dokuz yeğen, ölünün başucunda, karşılıklı gözetimin coşkusu içinde son gecenin nöbetini tutuyorlardı.

Oysa kâinat, bekleyişi daha günlerce uzatacaktı. Dört deri tabure, bir testi temiz su ve dulavratotundan bir hamakla donatılmış il genel meclisi salonunda geçirdiği uzun, bunaltıcı geceler boyunca uykusu kaçan Papa hazretleri, ter içinde, dilekçeler ve idari emirler okuyarak oyalanıyordu. Gün boyunca onu pencereden görmeye gelen çocuklara İtalyan şekeri dağıtıyor ve amberağacının altında Peder Anthony Isabel ile ara sıra da Nicanor'la öğle yemeği yiyordu. Bekleyişin ve sıcağın uzattığı sonu gelmez haftaları ve ayları böyle geçirdi. Sonunda bir gün Peder Pastrana davulcusuyla meydanın ortasına çıkıp karar bildirisini okudu. Kamu düzeninin bozulduğu, gümbedegüm ve cumhurbaşkanının elinde, gümbedegüm, Koca Ana'nın cenazesine katılmasına olanak veren, gümbedegüm, olağanüstü yetkiler bulunduğu duyuruluyordu, gümbedegüm, gümbede, gümgüm, gümgüm.

Büyük gün gelmişti. El arabaları, kızarmış yiyecek satıcıları ve piyango büfeleriyle ve boyunlarına yılanlar dolayıp yılancık illetini kesinlikle iyileştiren ve sonsuz yaşamı garanti eden bir merhem satan adamlarla dolu caddelerde; insanların kurdukları çadırlarla ve

yaydıkları uyku tulumlarıyla beneklenmiş küçük meydanda, ufak tefek çevik okçular yetkililere yol açıyorlardı. İşte orada, o yüce anı bekliyordu hepsi: bu öykünün başında sayılanlara ek olarak, San Jorge'nin çamaşırcı kadınları, Cabo de la Vela'nın inci avcıları, Cienaga'dan balıkçılar, Tasajera'dan karides avcıları, Mojajana'dan büyücüler, Manaure'den kayatuzu işçileri, Valledupar'dan akordeoncular, Ayapel’in usta binicileri, San Pelayo'dan yoksul müzisyenler, La Cueva'dan horoz yetiştiricileri, Sabanas de Bolivar'in tuluatçıları, Rebolo'nun züppeleri, Magdalena'nın kürekçileri, Monpotftan sahtekârlar ve daha niceleri. Albay Aureliano Buendia'nın kampından kalma asker emeklileri bile başlarında kürkünün, kaplan pençelerinin ve dişlerinin debdebesi içindeki Marlborough Dükü ile birlikte Koca Ana'ya ve onun soyundan olanlara besledikleri yüz yıllık nefreti bastırarak, altmış yıldır bekledikleri emekli aylıklarının ödenmesini cumhurbaşkanından istemek için cenazeye gelmişlerdi.

Saat on birden az önce, süslü püslü ceketlerle telkâri miğferler giymiş soğukkanlı, seçkin bir savaşçılar kıtasının zapt etmeye çalıştığı, güneşten bunalmış çılgın kalabalıktan güçlü bir sevinç uğultusu yükseldi. Jaketatayları ve silindir şapkalarıyla vakur ve ciddi, cumhurbaşkanı ve bakanlar; meclis, Yargıtay, Danıştay, kilise ve geleneksel partilerden delegeler; bankacılık, ticaret ve sanayi sektörlerinin temsilcileri, telgrafhanenin köşesinden dönüp ortaya çıktılar. Dazlak ve tombul, yaşlı ve illetli cumhurbaşkanı, onun daha kim olduğunu bilmeden göreve geldiğini görmüş olan ve ancak şimdi varlığının asıl gerekçesini anlayabilen kalabalığın şaşkın gözleri önünde yürüyordu.

Makamlarının ağırlığıyla zayıf düşmüş başpiskoposlar ve güçlü göğüsleri madalyadan zırhlarla kaplı askeri zevat arasında ilerlerken, Milletin Önderi o kuşku götürmez iktidar havasını salgılıyordu.

İkinci sırada, sakin yas krepleri içinde, var olmuş ya da olabilecek her şey için seçilmiş milli kraliçeler yürüyordu. İlk kez dünyevi görkemlerinden sıyrılmış olarak, önlerindeki kâinat kraliçesini izliyordu hepsi: soya fasulyesi kraliçesi, sakızkabağı kraliçesi, muz kraliçesi, yukka kraliçesi, guava kraliçesi,

hindistancevizi kraliçesi, börülce kraliçesi 225 mil uzunluğunda iguana yumurtaları kraliçesi ve bu öykünün sona ermesini engellememek için sözü edilmeyen tüm öbürleri.

Morlara bürünmüş tabutunda, yaşamdan sekiz bakır germe somunu ile ayrılmış olan Koca Ana o anda formaldehit sonsuzluğuna öylesine dalmıştı ki kendi büyüklüğünün boyutlarını kavrayamıyordu. Sıcağın verdiği uyuşuklukla evinin balkonunda düşlemiş olduğu tüm görkem, çağının tüm simgelerinin kendi anısı önünde eğildiği o kırk sekiz şaşaalı saat boyunca gerçekleşmişti.

Sayıkladığı anlarda Vatikan bahçeleri üzerinde debdebeli bir araba içinde uçarken düşlediği Papa hazretleri bile, palmiye yaprağından örülmüş bir yelpazeyle sıcağı alt edip dünyanın en önemli cenaze törenini yüce varlığıyla onurlandırmıştı.

Bu güç gösterisinden gözleri kamaşan halk, kasaba büyüklerinin çekişmelerine bir anlaşma ile son verilip katafalk, içlerinden en büyüklerinin omuzlarında caddeye indirildiği sırada evin çatı kirişinde kopan açgözlü telaşın farkına varmadı. Hiç kimse, korteji Macondo'nun bunaltıcı sokakları boyunca izleyen leşkargalarının tetikteki gölgesini görmedi. Ne de büyükler geçtikten sonra sokakta bıraktıkları mikrop yuvası çöp yığınlarını fark ettiler. Koca Ana'nın yeğenlerinin, vaftiz çocuklarının, hizmetçilerinin ve himayesindeki tüm kişilerin, cenaze çıkarılır çıkarılmaz evi kapatıp kapıları söktüklerini, kalasların çivilerini çıkartıp evi bölmek için temellerine kadar kazdıklarını da sezmediler.

Cenazenin patırtısı arasında hiç kimsenin kaçırmadığı tek şey, on dört gün süren yakarışlar, övgüler ve tumturaklı söylevler sona erip de mezar kurşun bir kaideyle mühürlendiği zaman kalabalığın koyuverdiği, gök gürültüsüne benzer bir rahatlama soluğuydu. Hazır bulunanlardan kimileri yeni bir dönemin doğuşuna tanık olduklarının farkındaydılar.

Şimdi Papa hazretleri yeryüzündeki görevini tamamlamış olarak ruhen ve bedenen gökyüzüne yükselebilir, cumhurbaşkanı makamına kurulup kendi sağduyusuyla ülkeyi yönetebilir ve var olup olabilecek her şeyin kraliçeleri de evlenip mutlu olabilir ve bir sürü oğlan doğurabilir ve sıradan insanlar da çadırlarını Koca Ana'nın

uçsuz bucaksız toprakları üzerinde keyiflerinin istediği yere kurabilirlerdi, çünkü onlara karşı çıkabilen ve bunu yapmaya yeterli gücü olan tek kişi, kurşundan bir kaidenin altında çürümeye başlamıştı bile. Geriye kalan tek şey birinin kapı ağzına bir tabure yaslayıp bu öyküyü, gelecek kuşaklara bir ders ve örnek olsun diye anlatmasıydı, öyle ki dünyanın imansızları arasında Koca Ana'nın öyküsünü bilmeyen hiç kimse kalmasın, çünkü yarın, çarşamba günü, çöpçüler gelecek ve onun cenazesinden kalan çöpleri bir daha hiç geri gelmemek üzere süpürüp götürecek.